

■ Yaşanılabilir bir kentsel dokunun elde edilmesi, kent etkinliklerinin sağlam, kullanışlı ve güzel yapılarda barındırılması mimarlıksız mümkün değil. Ama bu dönüşen, başkalaşan mimarlık pratiği ile de mümkün değil. Çıkış yolu mimarlığa talebin örgütlenmesi. Yatırımcıların, pazarlamacıların değil kullanıcıların etkin olacağı bir yapı üretiminin örgütlenmesi.

27

■ Mimarlık mesleğinde dönüşüm konusuna, evinin tüm odalarını uluslararası sermayeye açmış bir ekonominin egemen olduğu bir ülkenin varlıkların, olanakların ve fırsatların aşırı eşitsiz dağıldığı topraklarında hızla büyüyen kentlerin işsizlik, yoksulluk, zorbalık, suç ve ahlaksızlık dolu sokaklarından bakmak gerektiğini düşünüyorum.

31

■ Mimarlık eğitiminin, sosyal, kültürel-ekonomik-politik bağlama bağlı olarak değişen öğrenci profilinin, düşen orta öğretim kalitesinin hiç de adil-seçici olmayan seçme sınavının yarattığı sorunlara da aynı tepkileri verdiğinin farkında mıyız? Bütün bu sorunların kökeninde değişen / küreselleşen bir düzenin gizli elinin varlığı üzerine kapsamlı analizler yapıldı.

35

dosya 07

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ

BÜLTEN 57 / MART 2008

meslekte dönüşüm

- MİMARLIKTA DÖNÜŞÜM 4
Yuvarlak Masa Toplantısı
- MİMARLIK PRATİĞİNDE DÖNÜŞÜM 26
SAİT KOZACIOĞLU
- NİTELİKLİ EMEĞİN EĞRETİLEŞTİRİLMESİ,
MİMARLIK ALANINDA DÖNÜŞÜM VEKTÖRLERİ 28
RAŞİT GÖKÇELİ
- NEO MANYERİZM: ÇAĞDAŞ ŞİZOFRENİ 31
FATİH SÖYLER
- YAŞAMI SERMAYE VE TEKNOLOJİNİN ÖNÜNE KOYAN
BİR DÖNÜŞÜM YENİ AYDINLANMA OLMALI 34
ŞEVKİ VANLI
- MİMARLIK VERSUS EĞİTİM 37
AKTAN ACAR

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ
KONUR SOKAK 4/3 KIZILAY ANKARA

Dönüşüm, gelişme ve değişimlere paralel olarak süreklilik gösteren bir kavram olmasına karşın, özellikle sanayi devrimi sonrasında artarak ivmelenen bir hız sergilemektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmelerin desteklemesiyle oluşan yeni ekonomik ilişkiler sosyal, kültürel, yönetsel, sanatsal yansımaları ile birlikte karmaşık bir dönüşüm ortamı yaratmış, yaşamın her alanında ilişkiler ve işleyiş biçimleri yeni tanımlar kazanmaya başlamıştır. Şüphesiz bu durum yaşamın tüm alanlarında karşılıklı yansımalar, süreklilik ve karşılıklar göstermektedir. Çevre, kentleşme, mimarlık ve tasarım bu dönüşümlerden doğrudan etkilenen alanlardır.

Tüketim ve iletişim toplumu kavramları, esnek ekonomik örgütlenmeler, kapitalin serbest dolaşımı yeni bir üretim ve tüketim ilişkileri sistemi oluşturmuş, toplumsal ve evrensel değerler yeni bir kademelenme düzeni içinde yeniden anlamlandırılmaya başlanmıştır. Yapılar, barınma işlevlerinin yanı sıra birer tüketim ve yatırım objesi olarak öne çıkmakta, kültür ortamında kimlik aracılığı ile artı değer barındırmaya zorlanmaktadır. Yer ve zamana yönelik referansların karmaşık yapısı yeni bir evrensellik kavramına zemin hazırlamakta, yapısal çevrelerin yerle bağları coğrafyadan bağımsız anlamlar kazanmaktadır. Bu durum, bir yandan yeni yapı türlerini ortaya çıkarmış, öte yandan "yersizlik-aidiyetsizlik" olarak nitelenebilecek bazı tasarım anlayışlarının yerleşmesine, yapı-bağlam ilişkisinin yeniden yorumlanmasına neden olmuştur.

Bu dönüşümler içinde mimarlık uygulamaları kadar mimarlık eğitimi ve mimarlık mesleğine yaklaşım biçimleri de yeni anlamlar, yeni açılımlar kazanırken aynı zamanda yeni sorunlarla yüzleşmeye başlamıştır. Üstelik bu dönüşümün farklı kültür ortamlarına yansımaları bir yandan süreklilik öte yandan çatışmaya varan farklılıklar içeren bir çeşitlilik barındırmaktadır. Bu anlamda, mimarlığın gündelik / popüler ortamda, profesyonel / mesleki ortamda ve akademik / eğitim ortamında yaşadığı değişim ve dönüşümler ile kendi meşruiyet zeminine yönelik algı ve tanımlamalar da farklılık göstermeye; hem kendi içlerindeki değer ve öncelikler hem de aralarındaki ilişkiler yeniden tanımlanmaya başlamıştır.

Mimarlar Odası, bütün bu tartışmalar ışığında, mimarlık alanında yaşanan dönüşümlere hem bir bütün olarak hem de alt parçalar halinde bakmayı, içinde olduğumuz durumu anlamayı, süreklilik ve karşılıkları içinde tartışmayı amaçlıyor. Bu nedenle, farklı alanlardan tartışmaya katılacak katılımcıların öncelikle kendi alanlarında olmak üzere mimarlık ortamında yaşanan dönüşümleri irdelemeleri ve değerlendirmeleri bekleniyor.

Şüphesiz, bu araştırma ve tartışmaların kapsamı kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleştirilen bir dosya derlemesi ile sınırlı olamaz. Bu nedenle, bu aşamada yapılmaya çalışılan, her şeyden önce tartışmanın sağlıklı olarak sürdürüleceği bir zeminin oluşturulmasını, bazı soruların belirmesini ve alt tartışma başlıklarının oluşmasını sağlamak ve mimarlık alanındaki dönüşümlerle ilgili genel bir resim oluşmasına katkıda bulunmaktır.

Bu kapsamda Dosyanın üç alt alanı içerecek biçimde ele alınması düşünülmüştür.

- Akademik ortamda (eğitim ortamında) dönüşüm
- Uygulama (profesyonel ortamda) ortamında dönüşüm

- Gündelik ortama (popüler ortama) yansımalar
Dosya hazırlanırken katılımın genişliği ve zaman kısıtları gözeticilerle iki aşamalı bir etkinlik kurgulanmıştır.

1. Aşama, çağrılı kişilerden konu hakkında bir sayfalık bir değerlendirme yazısı alınması,

2. Aşama, çağrılı kişilerin katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı yapılması olarak belirlenmiştir.

Daha geniş bir katılım hedeflenmesine karşın, yuvarlak masa toplantısı Sn. Raşit Çökçeli, Sn. Tonguç Akış, Sn.Kadri Atabaş ve Sn. Abdi Güzer'in katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yuvarlak masa toplantısında, editörün belirlediği sınırlar içerisinde, akademik ortam, uygulama ortamı ve gündelik ortamda "mimarlıkta dönüşüm" tartışılmıştır. İlgi çekeceğini umuyoruz.

Yazı istenen meslektaşlarımızdan Sn. Şevki Vanlı, Sn. Sait Kozacıoğlu, Sn. Fatih Söyler, Sn. Raşit Gökçeli ve Sn. Aktan Acar bu katkıyı sağladılar. Böylece, yuvarlak masa toplantısı ve yazılı metin birlikteliği ile bir bütün oluşturuldu.

Sn. Fatih Söyler, Sn. Sait Kozacıoğlu ve Sn. Raşit Gökçeli'nin katkıları, küreselleşen dünya'da mimarlığın tanımı ve işlevinde oluşan değişimler, bu değişimlerin nedenleri ve mimarların değişen rolleri üzerine.

Sait Kozacıoğlu 19. ve 20. yüzyıllarda nüfus değişiminin mimarlığa etkisini ve mimarlığın başat çizgisinin plan/kesit iken, günümüzde "landmark" mimarlığa kayışını, gittikçe "bağımsız mimarlık" a dönüşümünü vurguluyor. Bu durumun ülkemizde yarattığı/yaratacağı sorunlara dikkat çekiyor. Mimarlığın post-modern ortamdaki itildiği yeri değil, olması gereken yeri işaret ediyor. Mimarlığın vazgeçilmezliğini, bu durumun koşullarını bizlere sunuyor.

Fatih Söyler yazısında mimarlıktaki dönüşümü, küreselleşen sermayenin tüm alanlarda yarattığı dönüşümün penceresinden bakarak irdeliyor. Sermaye odaklı dönüşüm sürecinde, mimarlığın toplumsal misyonunun unutulduğunun altını çiziyor. Bu ekseninde, mimarlıktaki yeni arayışları Manyerizme gönderme yaparak sorguluyor.

Raşit Gökçeli yazısında, 1980'lerde başlayan vahşi neo liberalizm sürecinde, gayrimenkulün finans sistemi içinde likidite olması ile bizzat finans dönüşmesinin etkilerini ve post-fordist iş organizasyonunda nitelikli bir emek grubu olarak mimar ve plancıların yeni rollerini tartışıyor.

Sn. Şevki Vanlı ve Sn. Aktan Acar'ın yaklaşımları ağırlıklı olarak mimarlık/eğitim konularında.

Şevki Vanlı, mimarlık alanında, mimarların vasatı tartışmama, kendini tanımaya uzak durmasının temelinde, mesleğimizin bizden çıkışlı tıkanıklıklarına, özellikle de eğitim alanındaki çıkmazlara eğiliyor. Eğitimde giderek "uzmanlık alanları" ayrışmasının mimarlık mesleğini merkez konumundan uzaklaştırdığına ve bir zamanlar mimarın kontrolünde olan teknolojinin, şimdilerde mimarı yönlendirdiğine dikkat çekiyor.

Aktan Acar'ın yazısı doğrudan mimarlık eğitimi üstüne. Alışılmış mimarlık tanımının değişimini ve bu değişimin eğitim sürecindeki etkilerini irdelediği yazısında, artık mimarlık eğitiminde bir yol ayrımına geldiğini söylüyor.

Başta da vurgulandığı gibi dönüşüm kavramı tarihsel olarak belli bir döneme indirgenemeyecek, yaşamın tüm alt alanlarını ve onlar arasındaki ilişkileri birlikte ve karmaşık bir yapı içinde temsil eden bir kavram. Bu nedenle bu konuda yapılabilecek her derleme bir anlamda eksik kalmaya da açık. Benzer biçimde mimarlık ortamından bakıldığında ya da mimarlık ortamına bakıldığında çok sayıda alt tartışma çerçevesi oluşturmak, öncelikleri yeniden sıralamak olası. Bu sayıda sunulan derleme ise bitmiş bir bütün olmaktan çok yeni tartışmalara başlangıç ya da çerçeve oluşturmayı hedefliyor. Unutulmaması gereken ise içinde olduğumuz kültür ortamının giderek tüketim kültürü ile daha çok bütünleşen yapısı içinde "dönüşüm" adı altında gelen pek çok yeni ya da farklı durumu kendiliğinden meşrulaştırmaya açık olması. Eleştirel kültür ortamını ve eleştirel mesafeyi yok eden bu yapı içinde hızla gündelik yaşamın içinde kendine yer açan pek çok oluşum salt "yeni" ya da "farklı" olmaları nedeni ile hatta çoğu zaman "eskisi gibi olmamaları" ve "gelenek dışında kalmaları" nedeni kendiliğinden meşrulaştırılabiliyor. İyi ile kötünün, kalıcı ile geçicinin, güzel ile çirkinin, sanat ile popun, bireysel olan ile toplumsal olan arasındaki farklılıkların giderek belirsizleştiği bu ortamda eleştirel mesafenin yeniden kazanılması, değişim ve dönüşüm kavramlarına bu mesafe kullanılarak bakılması daha yaşamsal bir anlam barındırıyor.

dosya

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Nimet Özgönül

YAYIN BİRİMİ
**Emel Akın, Kadri Atabaş, Bülent Batuman,
Nuray Bayraktar, Namık Erkal, Serpil Özaloğlu,
Ebabekir Özmert, Esin Soydemir**

Yayına Hazırlayan
Deniz Aygün

Grafik Tasarım
Harman Şaner Çakmak

Konur Sokak No: 4/3 Kızılay Ankara
Telefon: 0 312 417 86 65 - Faks: 0 312 417 18 04
e-posta: info@mimarlarodasiankara.org
http://www.mimarlarodasiankara.org

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni
eki olarak iki ayda bir yayımlanmaktadır.
6500 adet basılmıştır. Üyelere ücretsiz dağıtılır.
Burada yer alan yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarına aittir.
Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.
Baskı tarihi: Şubat 2008

Baskı
Matsa Basımevi
İvedik Org. San., Matbaacılar Sitesi 558. Sk. No: 42 Ankara
Telefon: (0312) 395 20 54 (pbx)

“MİMARLIKTA DÖNÜŞÜM”

Oturum Başkanı, Abdi Güzer Doç.Dr., Mimar, Raşit Gökçeli Mimar, Kadri Atabaş, Mimar, ve Tonguç Akış, Mimar

ABDİ GÜZER- Hepiniz hoş geldiniz.

Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayın komisyonu “mimarlık alanındaki dönüşümlerle” ilgili özel bir sayı hazırlıyor. Bu sayıda, mimarlık mesleğinin içinde olduğu değişim ve dönüşümleri farklı alt alanlardan bakarak tartışacağız. Bu tartışma kaçınılmaz olarak bugün içinde olduğumuz durumun değerlendirilmesini, bu durum üzerinde etkili olan diğer dönüşümleri ve geleceğe yönelik saptamalarımızı içerecek. Ben konunun sınırlarını tanımlamaya yönelik olarak bir giriş metni hazırlamıştım. Daha önce sizlere de ilettiğim bu metni hem bir giriş oluşturması hem de kayda geçmesi için yeniden özetliyeceğim ve sonra sizlere söz vereceğim.

Dönüşüm, gelişme ve değişimlere paralel olarak süreklilik gösteren bir kavram olmasına karşın, özellikle sanayi devrimi sonrasında artarak ivmelenen bir hız sergilemektedir. 20. Yüzyılın ikinci yarısında ise, teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmelerin desteklemesiyle oluşan yeni ekonomik ilişkiler, sosyal, kültürel, yönetsel, sanatsal yansımalarıyla birlikte karmaşık bir dönüşüm ortamı yaratmış; yaşamın her alanında ilişkiler ve işleyiş biçimleri yeni tanımlar kazanmaya başlamıştır. Şüphesiz, bu durum, yaşamın tüm alanlarında karşılıklı yansımalar, süreklilik ve karşıtlıklar göstermektedir. Çevre, kentleşme, mimarlık ve tasarım, bu dönüşümlerden doğrudan etkilenen alanlardır.

Burada altını çizmek istediğim şey şu: Dönüşüm, süreklilik gösteren bir kavram; ama belli noktalarda kırılmalar, geçmişten ve gelenekten radikal kopuşlar

oluşuyor ve o noktalarda geriye dönüp bakmak, bugünü anlamak daha önemli hale geliyor. Çünkü değişimlerin yığılması sonucunda kendimizi farklı bir işleyiş biçimi, farklı bir değer sistemi içinde buluyoruz. Bu durumun gündelik yaşam içinde kendiliğinden kazandığı meşruiyet ancak eleştirel mesafe sağlanarak değerlendirilebilir.

Tüketim ve iletişim toplumu kavramları, esnek ekonomik örgütlenmeler, kapitalin serbest dolaşımı, yeni bir üretim ve tüketim ilişkileri sistemini oluşturmuş; toplumsal ve evrensel değerler yeni bir kademelenme düzeni içinde yeniden anlamlandırılmaya başlanmıştır, yani öncelikler değişmiştir.

Bu ortam içinde yapılar, barınma işlevlerinin yanı sıra, birer tüketim ve yatırım objesi olarak öne çıkmaktadır. Şüphesiz yapının tüketim ve yatırım objesi niteliği kazanması yeni değildir ancak özellikle bizim alanımızda yapıların bu nitelikleri diğer tüm değerleri ile yarışacak biçimde belirleyici ana çerçeveler olarak algılanmaya başlamış, kültür ortamında da yapının kimlik değeri toplumsal meşruiyetinde temel belirleyici olmaya başlamıştır.

Yer ve zamana yönelik referansların karmaşık yapısı, yeni bir evrensellik kavramına zemin hazırlamakta, yapısal çevrelerin yerle bağları, coğrafyadan bağımsızlaşan anlamlar kazanmaktadır. Bu durum bir yandan yeni yapı türlerinin belirmesini getirirken, öte yandan yersizlik, aidiyetsizlik olarak nitelenebilecek bazı tasarım anlayışlarının yerleşmesine, yapı-bağlam ilişkisinin yeniden yorumlanmasına neden olmuştur.

Bu dönüşümler içinde, mimarlık uygulamaları kadar, mimarlık eğitimi ve mimarlık mesleğine yaklaşım biçimleri de bir yandan yeni anlamlar, yeni açılımlar kazanırken, öte yandan yeni sorunlarla yüzleşmeye başlamıştır. Üstelik, bu dönüşümün farklı kültür ortamlarına yansımaları da bir yandan süreklilik, öte yandan çatışmaya varan farklılıklar içeren bir çeşitlilik barındırmaktadır. Bir başka deyişle bizim mimarlar olarak sahip çıktığımız, bizim kendi kültür ortamımızdan bakarak algıladığımız sorunlar ile gündelik yaşamda veya akademik ortamda veya başka disiplinler ortamlarında mimarlığın sorunsallaştırılan öncelikleri belli farklılıklar gösteriyor. Bu anlamda, mimarlığın gündelik yani popüler ortamda, profesyonel yani mesleki ortamda ve akademik eğitim ortamında yaşadığı değişim ve dönüşümler ile kendi meşruiyet zeminine yönelik algı ve tanımlar da farklılık göstermeye, hem kendi içlerindeki değer ve öncelikler, hem de birbirleriyle arasındaki ilişkiler yeniden tanımlanmaya başlamıştır.

Zaten bu üç çerçeve, dergideki derlememin de zeminini oluşturacak. Yani mimarlığın, bu dönüşüm içinde, meslek alanında, eğitim alanında ve popüler kültür ortamlarındaki algısı; bu üç ayrı çerçeve ve kültürel zemin farklılıkları önem kazanıyor.

Mimarlar Odası, bütün bu tartışmalar ışığında, mimarlık alanında yaşanan dönüşümlere hem bir bütün olarak, hem de alt parçalar halinde bakmayı, içinde olduğumuz durumu anlamayı, süreklilik ve karşıtlıkları içinde tartışmayı amaçlıyor. Bu nedenle, farklı alanlardan tartışmaya katılacak katılımcıların, öncelikli olarak kendi alanlarını öne alacak biçimde, mimarlık ortamında yaşanan dönüşümleri irdelemeleri ve değerlendirmeleri bekleniyor.

Şüphesiz, bu araştırma ve tartışmaların kapsamı, kısıtlı zaman dilimi içinde gerçekleştirilen bir dergi derlemesiyle sınırlı olamaz. Bu nedenle, bu aşamada yapılmaya çalışılan, her şeyden önce, tartışmanın sağlıklı olarak sürebileceği bir zeminin oluşturulmasını, bazı soruların belirmesini, alt tartışma başlıklarının oluşmasını sağlamak ve mimarlık alanındaki dönüşümlerle ilgili genel bir resim oluşmasına katkıda bulunmaktır.

Bu anlamda Deniz Aygün'ün söyledikleri de çok önemli: Burada doğrudan birşey söylemek kadar soruların sorulması da önem kazanıyor. Bu başlangıç üzerine tartışmanın sürekliliğinin olacağını varsayıyoruz. Aslında şöyle de bir durum var: Ben, gelmeden önce de, mimarlık dergilerinin geçmiş sayılarını şöyle bir karşılaştırdım; birçok yazı aslında bu dönüşüm konusunu üstü örtülü veya açık olarak irdelemeye, anlamaya çalışıyor ve en azından bir değişimden, farklılıktan, bir yeni

durumdan bahsediyor. Belki bizim yaptığımız bunu derli toplu ortaya koymak olacak.

Ben, katıldığımız için tekrar teşekkür ediyorum.

Raşit bey, uygunsa, söze sizden başlayalım.

RAŞİT GÖKÇELİ- Ben, aslında yazılı bir metin de hazırladım; ama yazılı metni okumayacağım. Zaten sayısal ortamda mevcut o.

Şimdi, hadiseye nereden başlayacağım diye baktığımda bir tuhaf oluyorum; sanki bir körün fili bir yerinden tutmaya çalışması gibi bir olay. Belki şöyle başlamak mümkün olabilir: Plancılar olarak yahut mimarlar olarak, fiziki birtakım çevrelerle uğraşan kişiler olarak bizim içinde bulunduğumuz somut durum ne?

ABDİ GÜZER- Aslında çok naif bir yerden başlayabilir miyiz? Bir kere, böyle bir farklılık algılıyor musunuz? Mesela, 10 sene, 20 sene önceye göre, bugün, bir şeyler radikal bir şekilde farklı mı; belki iyi yönde ya da kötü yönde, her neyse, ama bir farklılık, belirgin bir farklılık var mı ve değişimin ayrım noktası ağırlıklı olarak nerede yatıyor?

RAŞİT GÖKÇELİ- Zaten ben de öyle bir yerden başlamak niyetliyim. Çünkü en azından kendi görebildiğim bir kısımdan başlamak istiyorum. O kısım da şu: Bir, genel olarak şu anda yaşadığımız küreselleşme hadisesi ki 30 senedir dünyada çok fazla başat hale geldi ve tekrar o cycle'in, yani o döngüsel durumunun biraz üst noktasından geçtik gibime geliyor. Burada önemli olan nedir; Fiziki üretim ile finansal üretim arasında bir ölçeksizlik husule geldi, ortaya çıktı. Yani çok kısa bir dönem içerisinde, fiziki olarak dünyada üretilen değerler ile finans dünyasındaki bu transaction'lardan ötürü dönen hacim arasında inanılmaz bir dengesizlik oluştu ve son birkaç sene içinde giderek artan biçimde devam ediyor. Bu önemli; bunu fiziki meseleye de bağlayacağım.

Bu, neden oldu; Finans kapital, giderek daha fazla gelir elde etmeye çalışıyor, hisse senetleri daha fazla kazanç sağlasın diye bakılıyor. Mesela dünyada, kimi rakamlara göre, günde 1.5 trilyon dolara, kimi rakamlara göre bu 6 trilyon dolara kadar ulaşan bir günlük transaction hacmi var. Bunu fiziki üretimle falan mukayese etmek mümkün değil ve bu olgu ekonominin normal işleyişini çarpıtmaya başladı. Bu durum eleştirildi. Kimler tarafından; küreselleşme karşıtı hareketler tarafından. İlk nasıl çıktı bu; Attac hareketi çıktı, finansal hareketler üzerinden bir vergi alınması kavramı “Tobin Tax” olarak bilinen Tobin adlı iktisatçının fikrinden yola çıkılarak önerildi; vatandaşlar için söz konusu finansal transaction'lar üzerinden bir vergi alınması fikri öncelikle ortaya çıktı. Ama bu hareket giderek bir nebula gibi

geliyor. Bütün toplum alanlarında, bütün katmanlarda çok değişik sektörlerde, değişik muhalefet grupları bu alana giriyor. Ekolojistler giriyor, etnisite giriyor, işgücü meseleleri giriyor, yani her çeşit konu giriyor. Dünya ölçeğinde bir çeşit “gökkuşağı” muhalefetinden söz edilmekte.

Bu bağlamda tekrar yeni yeni kavramlar geliyor. Mesela, hisse senetleri üzerinden alınacak olan vergilerle ilgili, buradaki kazançların limite edilmesi, belli bir noktada dondurulmasıyla ilgili kavramlar gündeme geliyor. Share holded limited operated marjine gibi kavramlar gündeme geliyor. Bunlar önemli. Neden mi? Çünkü küreselleşme karşıtı Dünya Sosyal Forumu örneği hareketlerin güçlü bir fikrinsel muhalefet odağı olduğu ve artık kriz dönemine girmiş bulunan neoliberalizmi fikri açıdan sıkıştırdığı somut ve hayata dair alanlarda, halk katılımını içeren alternatifler ortaya çıkardığı için önemli.

Peki, biz nerede duruyoruz bu olayda; mimarlar nerede, plancılar nerede duruyor?

Burada, benim gördüğüm olgu ve yapılabilecek ikinci bir önemli saptama şu: Tabii biz, şehir plancıları ve mimarlar olarak, daha çok inşa edilen bir çevre üzerinde gayrimenkulle ilgili disiplinleriz. Halbuki unsur, gayrimenkul unsuru şu ana kadar çok likid değildi. Yani likiditeye dönüşmesinde hem kavramsal hem teknik zorluklar vardı. Halbuki bu yeni gelişen teknikler, bir yandan siberetik teknikler, bir yandan son birkaç on senelerdir gelişen mortgage uygulamaları, teknikleri şunu getiriyor ortaya: Bu gayrimenkul unsurunu kolaylıkla likid hale getirebiliyorsunuz.

Bütün bu mortgage meselesine -mortgage'ı bir örnek olarak veriyorum- baktığımızda, mortgage'ın temelinde, bu inşa edilen gayrimenkuller -bu, konut olabilir, başka şey olabilir, ticari şeyler de olabilir- bir çeşit likiditeye dönüyor. Ne yapıyorsunuz; bankalar bir borç veriyor, o borcun karşılığında, hisse senetleri anlamında, borsada, ikinci piyasada tedavül edilebilen birtakım değerler elde ediliyor. Seküritizasyon teknikleri ile. Bu o kadar hızlı ve ilginç bir şekilde geliyor ki, mortgage uygulamalarının yer aldığı başat kapitalist ekonomilere baktığımızda, Gayri Safi Milli Hasılanın neredeyse yüzde 40'ına eşit hacimler ortaya çıkarıyor. Yani milli servetin büyümesinde gayrimenkul de aktif olarak ve likid bir biçimde rol oynuyor.

Yani şimdiye kadar biz, gayrimenkülü bir sermaye biçimi olarak ortaya koymakta güçlük çekerken, şimdi öylesi bir güçlük çekmiyorsunuz. Gayrimenkul *Işık hızıyla likid hale dönüşüyor*. Likit hale dönüştüğü zaman aynen herhangi bir finans enstrümanı gibi piyasada tedavül ediliyor. Bence bu, son onyılların bizim disiplinleri ilgilendiren

önemli bir değişim özelliği. Elbette bu olgunun bizim disiplin üzerine etkilerine tekrar gelmek gerekecek.

ABDİ GÜZER- Bu söylediğiniz çok önemli. Bundan şunu anlıyorum: O zaman biz bu gayrimenkul piyasasının getirdiği hatta dayattığı değerlere açılmaya başlıyoruz, mimarlığın kendi öncelikleri ile farklılık gösteren bu değerler bizim için bir öncelik oluşturmaya başlıyor. Hatta kimi zaman da bunun dışında var olan değerlerimizin bir bölümü ile çelişmeye başlıyor. Mesela sahiplilik, kalıcılık, yere ait olma yerine, küresel ölçekte meşrulaşan, sahibi olmayan bir yere ait olmayan bir yapı stoku kavramıyla karşı karşıya kalıyoruz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Tabii, bu olası. İnşa ettiğiniz mekânın orada veya burada olması önemli değil, 100 katlı olması veya 1 katlı olması önemli değil; onun ne şekilde likiditeye dönüşmüş olduğu önemli. Çok, çok ilginç bir durum. Bu olguya bakmak gerekiyor, daha sonra “Mimarlar, şehir plancıları olarak disiplin mensupları olarak bizzat bizim başımıza ne geldi?” diye bakmamız lazım. Biz mimarlar, plancılar aslında ne tür bir işgücüyüz? İşgücümüz nitelikli bir emek. Tamam, yaptığımız işin sanat yönü var onu da tartışacağım; ama sonuçta bizim işgücümüz nitelikli bir emek. Nitelikli emeğin başına ne geldi? Bir kere genel olarak emeğin başına ne geldi? Küreselleşme hadisesi emeğin başına neler getirdi? deregülasyon getirdi, delokalizasyon getirdi, bir de emeğin fleksibl esnek hale gelmesi, iş organizasyonlarının esnek hale gelmesi olguları yaşandı. Post-fordizmin unsurları bunlar, neticede, emek genel olarak, prekarious dediğimiz bir hale dönüştü, yani eğreti bir duruma düştü. “Bu eğretilik bizde ne kadar var, ne kadar yok?” meselesine bakmamız lazım.

Nitelikli emek. Nitelikli emeğin iki yönü var. Bir, öyle bir nitelikli emek var ki, bütün bu hadiselerden çok fazla etkilenmiyor. Diyelim ki Bill Gates; onun çok fazla etkilendiği söylenemez hatta dünyanın en büyük servetine konmuş adam. Yine birtakım uç teknolojilerinde üretim yapan beyin gücü bundan belki çok fazla etkilenmiyor. Tabii bunların nerede yer alacağı konusu biraz karmaşık; o spesifik grubun özgül bilinci her bir özel durum için farklı olabilmekte. Ancak yine de nitelikli emeğin çok daha önemli bir bölümü eğretileşme olgusuna tabi ve onun kötü sonuçlarına katlanmak durumunda.

“Bu eğretileşme ne şekilde somutlaşıyor ” diye baktığımızda; artık filii bir tarafından tutmaya çalıştığımızda, hangi noktaları yakalayabileceğimi düşündüğümde, ilk olarak sürekli mesleki gelişim meselesi “continous professional formation” olgusu bana ilginç gelmekte.

Bakınız mimarın konumu eskisi gibi değil. Şu mimarlık hadisesine bir bakın. 1920'lerde Sanayi-i

Nefise açıldı, şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi. O zamanki bir mimar nasıl bir kişi idi; kalemine hakim bir adamdı, çizdi mi her yerden ses getiriyordu; yani bir Kuran'ı neredeyse bir yaprağa sığdıracak kadar kalem virtüyozu, güzel resimler çizen biri idi. Bu yetenekli kişi 50 sene boyunca mesleğini bu tür melekeleriyle yürüttü. Çok da yetenekli insanlardı, müthiş yapılar inşa ediyorlardı. Ama şimdi durum farklılaştı. Şimdi bir mimardan, bir plancıdan sadece yetenek ve ustalık istenmiyor ki; yeni mimarda sayısal ve sözel birtakım başka beceriler aranılıyor hatta isteniliyor. İsterse en güzel resimleri çizimleri yapsın, beklentileri daha değişik mevcut işverenlerin yani sermayenin. Mimardan, “project manager” proje yöneticisi olması isteniyor; her gün değişik bir bilgisayar programını kullanması isteniyor. Dün, Auto-Cad kullanması isteniyordu, bugün Rewit ve benzeri programlar kullanması, Primavera vesaire kullanması isteniyor.

Bu noktada bu gelişmelere bağlı olarak da, sürekli mesleki gelişim kavramı gündeme geliyor.Tabii bu sürekli mesleki gelişimin klasik bir geçmişi de mevcut. eskiden gelen bir geleneği var. Yani klasik mimarlık loncalarının veyahut mimarlık odalarının hizmeti topluma tam ve mükemmel olarak sunmayı taahhüt etme, buna karşılık kamudan yetki elde etmeleri olgusu. Sayın Umut İnan bu konuları ilk olarak bizlere açtığı zamanları hatırlıyorum. Sürekli Mesleki Gelişimin klasik boyutu da önemli. Ancak mimarın dönüşümü, nitelikli emek olarak kendisinden beklenen yeni işlevler de bir o denli önemli.

Sürekli Mesleki Gelişim olgusunda nelerin üzerinde duracağız bunu araştırmamız lazım. Önümüze gelen bu meselelerin ne kadarı bu klasik formasyondan kaynaklanıyor? Bunu irdelememiz gerekmekte. Hakikaten epey etkilenmişim Umut İnan'ın ortaya koyduğu sorunsaldan. Umut İnan benim gözümü açtı. Umut İnan 1992'de geldi ve bize şunu sordu: “Mimarlar Odası olarak ne yapıyorsunuz burada? Sendika mısınız? Yoksa topluma, kamu yararına bir hizmet mi sunuyorsunuz?” diye sordu. Ben o zaman bu sorunun cevabını bulabilmek için günlerce uyuyamadım. Benim bulabildiğim cevap da şuydu: Biz, ikisiyiz de. Çünkü biz, yapı denetimi yaparak bu toplumda inşa edilen yapıların sağlıklı bir şekilde imal edilmesi için gerekli nitelikli emeği garanti ediyoruz; Yani toplum ve kamu yararına işlev görmekteyiz.

Ama mesleki sorumluluk sigortası meselelerinin de üzerine giderek aslında sendikal bir işlevi de görüyoruz.

Yani her iki işlevi de birlikte Meslek Odası olarak birlikte ve bir arada yürütüyoruz.

Mesleki Sorumluluk Sigortası şu anda bence Odanın üzerine gitmesi gereken kritik noktalardan bir

tanesisidir. Mesleki Denetim sorunun çözüm anahtarıdır. Dünya uygulamalarında önemli bir yeri mevcuttur.

Böylesi bir perspektif içerisinde nitelikli emeğin durumu kendi meslek özelliğimiz içerisinde anlam kazanabilir ve sürekli mesleki gelişim ile bir bütünsellik içerisinde sağlıklı bir şekilde irdelenebilir.

Tartıştığımız meselenin çıkış yolu da böylesi bir sentetik bakış açısı içerisinde aranmalıdır.

İşte parametreleri bir yandan nitelikli emeğin eğretileşmesi diğer yandan sürekli mesleki gelişime olan bir analiz mimarlığın dönüşümünü irdelememizi olası kılar.

Tam bu noktada sürekli mesleki gelişimle ilgili bir tehlikeye de işaret etmek gerekmekte: Türkiye dönüşürken, klasik ulus-devlet modelinden belki biraz daha değişik, neo-kapitalist bir modele doğru yol alırken birçok yapıyı yönetim ilkelerine göre yeniden organize ediyoruz. Bir düşünün, Kamu İhale Kanununu bütün bu kanunları, ulusal mesleki yeterlilik kurumlarını bir akla getirin: Ortaya çıkan birtakım yeni kurumlar göreceksiniz. Bu kurumların kuruluş ilkelerine bakınız, yasalarla kurulan bu kurumların yönetim kurullarını falan incelediğinizde bir “governance” yönetim ilkesi ile karşılaşacaksınız.

Dolayısıyla, ne tür değişimler ile karşı karşıyayız; bizim Oda olarak karşı karşıya geldiğimiz ilginç noktalardan bir tanesi söz konusu bu alanlarda.

Biz Oda olarak eski yapı ile eski örgütlenme biçimi ile, eski mesleki denetim işlevlerini yürüterek devam edebilecek miyiz?

Şimdiye kadar meslek alanının inhisarında olduğunu varsaydığımız birçok edim artık multidisipliner ve artık sadece mimarların yer olmadığı, hatta mimarların bir bakıma içerisinde marjinal bir konumda kaldıkları bir ortam bir sektörel uygulama söz konusu.

İki tane örnek. Diyelim ki, birincisi şu anda çok revaçta olan gayrimenkul değerlendirme eksperliği.

ABDİ GÜZER- Odanın bir çağrısı var, bildiğim kadarı ile böyle bir kurs açılmış durumda.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bir kurs açtı ve en çok rağbet gören kurs oldu. Çünkü çok önemli; Mortgage Yasası çıktı, bu konuda inanılmaz bir iş alanı açılacak. Bunlara bir bakın, pratikte durum ne oluyor; bunun meslek odası, Değerleme Uzmanları Odası, kuruluyor. Aynı şekilde yapı denetiminde daha başlamadı bu, ama gündeme gelmek üzere. Peki o durumda, bizim bu sürekli mesleki eğitim nasıl olacak; yani biz nerelerde olacağız? Odamız bu gelişmelerin neresinde kalacak? Bizim bildiğimiz

klasik, oda tipi örgütlenmeleri mi devam edecek? Yoksa başka türlü, yeni ekonomik düzene uyan daha değişik meslek birlikleri formuna mı geçeceğiz?

ABDİ GÜZER- Bu söylediğiniz çok önemli.

KADRİ ATABAŞ- Son söylediğinizi bir daha tekrarlar mısınız?

RAŞİT GÖKÇELİ- Şöyle: Biz şimdiye kadar ne yaptık odalarda örgütlenip faaliyet yürüttük. İnşaat Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası vesaire. Şimdi böyle değil ki. Diyelim ki çok büyük bir iş alanı açacak olan gayrimenkul değerlendirme veya yarın öbür gün iş güvenliği, öbür gün yapı denetimi, başka gün başka alanlarda da benzerleri çıkacak bunların. Öyle kurumsal yapılar karşımıza çıkacak ki bunlar “governnance” yönetim tipi yapılar biçiminde, bu mantık, bakış ve politik kurgu ile dizayn edilmiş yasalarla önümüze gelecekler. Bu politik kurguyla ilintili daha kompozit, değişik meslek kuruluşları ortaya çıkacak. Bunun da farkına varmamız lazım diyorum.

Sunduğum yazı bu sorunları ele almakta.

ABDİ GÜZER- Ben de yazıdan öyle anladım. Çok ilginç bir resim çıkıyor aslında;Mimarlık mesleğinin tanımı değişiyor, öncelikleri değişiyor, değerler sistemi değişiyor ve sonuçta ürettiğimiz ürünün de niteliği ve öncelikleri değişmeye başlıyor. Bütün bu ortam içinde de kendimizi yeni bir dünyada buluyoruz. Tabii, şu ana kadar biz, bu yeni dünyanın olumluluklarını, olumsuzluklarını tartışmadık; Çünkü bir yerden baktığımız zaman şöyle diyebiliriz “Çok güzel, yatırım hızları artıyor, yapılacak yapı sayısı artıyor, mimarların işi artıyor.” Yeni yapma biçimleri oluşuyor ve sonuç ürünler, kullanıcılarından bağımsız değer elde etmeye başlıyorlar, uluslararası normlarla bütünleşiyor, yeni iş alanları da açılıyor vs. Yani mimar, eskiden sadece tasarım yaparken, şimdi artık o yapılmış tasarımın veya yapılacak olan projenin üreteceği değer üzerinden de söz söyleyen bir uzman. Bunun sürecinde de tasarım dışında kalan alanlarda da rol alabilen birisi.Yani dönüşümün getirdiği ortama böyle naif ve optimistik olarak da bakmak mümkün. Ama öte yandan, bizim bugüne kadar belki üzerine kendi mesleğimizin kimliğini oluşturduğumuz, kendimizi meşrulaştırdığımız bir zemin de yok oluyor. Yaratıcı, sürecin belirleyicisi olan ve tasarımı genel bir sorunsal alan olarak algılayan mimar tanımından bahsediyorum..

RAŞİT GÖKÇELİ- Ya da çok daha dar bir alana itilmiş gibi. Yani benim, örneğin sayın Nezih Eldem gibi, olağanüstü bir çizim yeteneğim olsa bile bu anlattığım şeylerle ne ilgisi var?

ABDİ GÜZER- Bir kere tasarım bir merkezi etkinlik, süreci tanımlayıcı, düzenleyici bir mesele olmanın

dışına çıkıyor galiba. Yani tasarım, tasarım gücü, tasarım öğretisi, tasarım bilgisi gibi bizim hep böyle yücelttiğimiz, bir ayrıcalık meselesi olarak ortaya koyduğumuz değerler burada bir tali araç, sürecin içinde bir yan mesele gibi işlev görmeye başlıyor veya sürecin üzerine kurulduğu birincil mesele değil.

RAŞİT GÖKÇELİ- Sanki mimarlar için, tanrı bir daha ölüyor.

Bu böyle olunca “Biz ne yapacağız?” diye baktığımızda, bir başka perspektif daha dikkatimi çekiyor. Bütün bunları bir an için bir kenara koyalım. Bu “yeni durumu” araştırmamız lazım; hakikaten, biz bu yeni dünyada nerede duruyoruz? Konumumuzu irdeler iken meslek politikamızı duruşumuzu, toplumsal dayanak noktalarımızı belki de ittifaklarımızı yeni baştan tasarlamamız lazım.

Hep düşündüğüm bir şey var: Mesela, neden Sınır Tanımayan Doktorlar var, neden Sınır Tanımayan Gazeteciler var, fakat neden Sınır Tanımayan Mimarlar yok?

ABDİ GÜZER- Aslında var.

KADRİ ATABAŞ-Biz, parsel sınırlarıyla yaşadığımız için, sınırsız hiçbir şey düşünmüyoruz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Evet. Zaten sınır ötesinden sorunlar bir heyula gibi üzerimize geliyor, GATS yoluyla sınır tanımayanlar geliyor bu tarafa da, onu tartışmıyorum. Demek istediğim, demin sözünü ettiğim, dünyadaki bu küreselleşme karşıtı harekete mimarlar neden eklemelenemiyor? Çünkü tartışmamız gereken çok önemli bir nokta, nitelikli emeğin eğretilmesi ve bu noktada bizim nerede duracağımız meselesi. Ancak bu noktanın bağlantıları ortaya konulursa...

KADRİ ATABAŞ-Raşit özür dilerim araya girdim ama biraz önce çok önemli bir şey söyledin. Mimarlık belki bize tıkanmış geliyor; çünkü bizim konuştuğumuz mimarlık, sonuçta, parası olanlarla ilgili bir mimarlık. Dünyada çelişki artıyor; sermaye, gittikçe daha küçük bir grubun elinde, daha çok toplanıyor. İnanılmaz ölçekte konut ve barınma sorunu var. Dünyada, mimarlar eliyle veya onların tasarımıyla yapılan konut miktarı yüzde 5 gibi bir şeydi galiba. Bizim, “mimarlık” diye tartıştığımız aslında bu %5` in içindeki bir yer. O nedenle, söylediğin çok önemli. Önümüzde koca bir alan doğuyor. Bununla ilgili hiçbir şey yapmıyoruz, Türkiye'de bunu gündemimize pek almıyoruz

.ABDİ GÜZER- Aslında, Kadri Atabaş'ın saptaması şöyle de önemli: Şu ana kadar siz belki de kasıtlı olarak, olumlu ya da olumsuz bir değerlendirme yapmaksızın geride durarak bir değerlendirme

yaptınız. Ama satır aralarında da, “Niye küreselleşme karşıtı hareket mimarlığın içinde yok?” vesaire derken, şunu da demeye getirdiğinizi seziyorum: “Bütün bunların sonucunda olumsuz bir şeyler de oluyor ve buna karşı yeterince reaksiyoner değiliz, tedbir almıyoruz veya bunu gündemimize almıyoruz, onu gözeterek bir şey yapmıyoruz.”

Peki, bütün bunlar nasıl bir olumsuzluk yaratıyor, biraz açabilir misiniz? Yani galiba asıl mesele orada. “Bu dönüşümün sonuçları itibarıyla ürkmemiz, korkmamız gereken bir şey mi var; yoksa her şey iyiye mi gidiyor?” gibi gene naif bir soruyla başlamak lazım belki.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bu, çok zor. Yani bu sorulara ne Bernanke cevap verebilir, ne Greenspan cevap verebilir.

ABDİ GÜZER- Sizi böyle yakalamışken bütün konuları bağlayıp sayıyı bitirelim diye çaba sarf ediyoruz, her şeyi açıyoruz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Meslek Odası olarak mimarlar olarak nerede duracağız? Tabii, bir başka dünya da var, belki onun da farkına varmak lazım. Bizim Mimarlar Odası tarihinde de bir dönem böylesi arayışlar oldu. 1971'den sonra böyle bir paradigma arayışı yaşandı. Meslek Odası sosyal meselelerle biraz ilgilenir gibi oldu. Belki biraz naif biçimde ilgilendi. Belki de değil. Ama ben, Umut İnan'ın 1992 yılında ortaya koyduğu sorunsaldan sonra, Meslek Odası'nın sorunlara en azından mesleki alandaki kimi sorunlara biraz naif bir biçimde yaklaşmış olduğunu düşünmeye başladım. Yani o zaman, Umut İnan'ın sorduğu o sorulara cevap vermeye çalışırken aklım başıma gelmeye başladı.

KADRİ ATABAŞ- O dönemde herkes naifti. Yani bir tek mimarlar değil, herkes öyleydi.

RAŞİT GÖKÇELİ- Evet. Ama şu da var; sistemin dışına çıkmak mümkün değil. Bugün, dünyayı bir çeşit gecekondular gezeni olarak tanımlayan bir görüş var. Müthiş bir eşitsizlik hüküm sürüyor neokapitalist, küreselleşmiş dünyada. Yoksulların oluşturduğu, yüzlerce kilometre boyunca uzayan giden bölgeler, devasa metropolitan alanlar, yokluk bölgeleri var. Bunlarla ilgili neler yapılabilir, ona da bakmamız lazım. Mimarlar Odası Türkiye Seksiyonu olarak hazırlanmakta olduğumuz Torino 2008 UİA Genel Kurulu ile ilgili bir yazı yazmıştım, orada önerdiğim şeylerden bir tanesi, bizim bu konularda bir şeyler önermemiz gerektiği idi. Yani küresel fakirleşme ile ilgili ne düşünüyoruz; bunu ortaya koymamız lazım. Bizim, nitelikli emeğin bir grubu olarak, nitelikli bir emek grubu olarak nereye bağlıysak, hangi kuruma bağlıysak -bugün Mimarlar Odasına, yarın hiç tahmin etmediğiniz başka bir meslek grubuna bağlı bulabiliriz kendimizi- dünyadaki bu muhalif harekete nasıl

eklemleneceğiz; onu bulmamız lazım. Çünkü dünyanın bu neo-kapitalist salınıminin artık tam devam edemeyeceğini, küreselleşme karşıtı yeni bir hareketin ortaya çıkmakta olduğunu düşünüyorum.

Dünya yeni baştan, “Çok çeşitli kısıtlar dolayısıyla, ekolojik kısıtlar, enerji kısıtları, finansal kaos tehlikeleri karşısında ne yapabiliriz?” diye tekrar ciddi olarak düşünmeye başlıyor. Azmanlaşmış finans hareket ve uygulamaları, “Carry trade” ler, “hedge fon”lar söz konusu finans pratiklerinin oluşturduğu toplumsal çalkantılar, bunlara bağlı olarak, bildiğimiz bütün sosyal düzenin, 1945'ten sonra ortaya çıkan sosyal düzenin dekonstrüksiyona uğraması, sosyal şantiyelerin dekonstrüksiyonundan söz ediyor muhalif akımlar. İnsanların emekli olma meseleleri, emeklilik fonlarının nasıl yönetileceği vesaire.

Tüm bu gelişmeler bizi meslek alanımızda doğrudan ya da dolaylı olarak etkiliyor. Çünkü insanlar ne yapıyor; insanlar konut alıyorlar, şehir oluşturuyorlar, bir şehir içerisinde yaşamaya çalışıyorlar. Kimileri orada prestij bölgeleri inşa ediyor, kimileri zengin mahalleleri inşa ediyor, kimileri büyük müzeler inşa ediyor. Bütün bunlar olurken kentler değişiyor, kentsel dönüşümler gerçekleşiyor, mutenalaşma hareketleri oluyor. Bir patırtı gürültü var. Yani o şehir dediğimiz yer, yapılı çevremiz öyle asude ve dingin bir yer değil.

Nitelikli emek olarak yani mimar ve plancılar olarak konum belirlememiz gerekirse politik tercihler, mesleki de olsalar gündeme gelmek zorunda.

ABDİ GÜZER- O zaman, şöyle formüle edebilir miyiz; Bütün bu dönüşümlerin getirdiği çözüm öncelikleri ve ağırlıklar, aslında bizim reel olarak yüz yüze olduğumuz ve genel olarak bütün dünyayı ilgilendiren sorunsallarla çakışmıyor. Bu önceliklerin getirdiği metropolitan operasyonlar, gayrimenkul operasyonları falan, sonunda, dünyanın yüz yüze olduğu birçok sorundan ziyade, kendi dinamiklerindeki beklentileri karşılayacak bir potada gerçekleşiyor. Mesela geçerli finansal sistemlerin kendi hayatını sürdürmesi, biriken sermayenin yeniden değerlendirilmesi temel belirleyici olurken mesela, Kadri Atabaş'ın söylediği gecekondulaşma veyahut evsizlik, barınma sorunu vesaire, bunlar hâlâ tali bir mesele olarak geri planda kalıyor. O zaman biz, belki belli şeyleri harekete geçirebiliyoruz ama asli sorunlarımızın çoğu gündemde asılı kalıyor. Mesela, bütün bu dönüşüm içinde çevreyle ilgili sorunların gündemde çok da önceliği yok.

RAŞİT GÖKÇELİ- Tabii, lüks geliyordur. Çünkü sermaye ne yapıyor; getirisini maksimize etmeye çalışıyor. Yani siz, gidip son derece başarılı bir yenilenme hareketi, son derece başarılı bir restorasyon hareketi yapmaya kalkışsanız belki

sermayenin işine gelmeyecek. Çünkü sermaye neticede bunu piyasada, borsada tedavül eden tahvillere dönüştürmeyecek mi, dönüştürecek.

ABDİ GÜZER- Biz de işte o değer sisteminin kendi içinde çelişmesiyle karşı karşıya kalıyoruz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Evet. Bunun için de, ACE'nin, UIA'nın yaptığı birtakım çabalar var. Ama bunların ne kadarı politik çevreler tarafından gerçek anlamda dinleniliyor, dinlenilmiyor o tartışma konusu. Bunun karşılığını da söylemek lazım; UIA ve ACE, kendi ana stratejisini çizmesi gerekirken belki ağırlıklı bir Lizbon Stratejisini değil de, çok daha anlamlı, daha sosyal bir strateji etrafında bir tercih yapması gerekiyor, onları düşünmesi gerekiyor. Şimdi dünyada bunlar tartışılıyor. 1945'ten sonra kurulan bütün bu kurumların, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, vesaire, bütün bunların nasıl bu hale geldiği tartışılıyor. Mesela, Gallbraight'in önerdiği bir Dünya Ticaret Örgütü var ki, hiç böyle değilmiş, son derece daha mantıklıymış. Sonradan soğuk savaş çıkınca olaylar öbür tarafa kaymış, birdenbire dönmüş.

Bunlara ilişkin de hem felsefi, hem sosyal birtakım düşünceler üretmek lazım diye düşünüyorum. Ama tabii, bunların izdüşümleri içerisinde biz meslekte ne yapacağız, sürekli mesleki gelişimi ne yapacağız, diplomalarımızı nasıl savunacağız; onları da düşünmemiz lazım. Ben, academia'nın da diplomalarını yeterince savunmadığını düşünüyorum, o konuda yanlış yaptığını düşünüyorum.

ABDİ GÜZER- Bunu biraz açabilir miyiz?

RAŞİT GÖKÇELİ- Mesela, YÖK diplomaları geçersiz kıldı. Buna karşı yeterli direnç gösterilmiyor diye düşünüyorum ve bunun acısını çekeceğiz diye düşünüyorum. Çünkü 100 bin dolara, 150 bin dolara verilen özel okul diplomalarının dünya piyasalarında ne kadar “competitive” rekabetçi olacağından pek o kadar emin değilim. İşin erbabı, herhalde bunları 5-10 sene sonra tartışacak, onları göreceğiz. Ama bu anlamda, kamusal alan, kamusala dönüş, korumacılığa dönüş gibi birtakım kavramları yeni baştan irdelememiz gerekecek diye düşünüyorum.

ABDİ GÜZER- Peki, bu muhalif hareketin de eksenini oluşturuyor olabilir mi? Anladığım kadarıyla “Bir kere, tanımlı değil” diyorsunuz değil mi? Yani merkezleşmiş ve kendi içinde sürekliliği, örgütlenmesi olan bir muhalif hareketin olmadığından bahsediyorsunuz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bir çeşit sürekliliği var. Ama insanın kafası hakikaten karışıyor. Tabii orada da çok ayrı bir tartışma var “STK mı, hükümet dışı örgüt mü?” tartışması. O apayrı bir tartışma, ona şimdi burada girmeyelim. Yani bu nasıl olacak

bilemiyoruz ama bir şeyler var, etkiler var. Nerede görüyorsunuz bunu; en azından ekolojik çıkışlarda, Kyoto meselelerinde, şurada, burada.

ABDİ GÜZER- En belirgin olarak bu tür alanlarda görülüyor.

RAŞİT GÖKÇELİ- - Arkasında bir devlet yok, arkasında bir süper güç yok, ama o fikri hareketler o kadar güçlü geliyor ki ister istemez politikacılar bunlardan kaçamıyorlar. En azından seçim dönemlerinde kaçmıyorlarmış gibi görünmeyi yeğliyorlarlar.

ABDİ GÜZER- Çünkü popülist bir meşruiyet zemini var,bu nedenle gözardı edilmeleri de kolay değil.

RAŞİT GÖKÇELİ- Evet.

Dolayısıyla, bence meslek grubu olarak durumumuz muallakta. Eğer bu gelişmeleri çok iyi kavrayamazsak, bunlara ilişkin çok teknik bazı tedbirler alamazsak -ki alınacak tedbirler var- alanımızı başkalarına kaptırabiliriz. Bir bakınız ki, Mimarlar Odası yok, Gayrimenkul Eksperleri Odası var veyahut başka bir şey var. Ulusal Mesleki Yeterlilik Kurumu gibi kurumlar var, biz yokuz. Eğer kafi derecede uyanmazsak başımıza bunlar gelebilir. Yani bizim mimar olmamız, mimarlığın en yüce meslek olması, iç mimarların alt disiplin olması, şehircilerin alt disiplin olarak algılanmaları gibi hurafelerle avunacağımıza, esas tehlikelere bakalım. Sürekli mesleki gelişimi nasıl ele alacağımıza, bu mesleki uygulamayla ilgili işlevsel, asli fonksiyonlarımızı nasıl reforme edeceğimize falan hep birlikte bakmak durumundayız. Tüm mimarlık kuruluşları olarak hep birlikte.

KADRİ ATABAŞ-Çok önemli bir noktaya değindi Raşit, ama bunu ikinci turda ele alalım.

ABDİ GÜZER- Peki. İkinci tura geçmeden önce, iki alanı da kapsadığını düşündüğüm bir şeyi soracağım.

Siz, akademiye nasıl görüyorsunuz? Yani mimarlıkla ilgili bütün tartışmaları sanki içermeyen bir ortam var gibi şu anda. Yani daha çok mesleğin kendi pratiğine yönelmiş ve o sizin de değindiğiniz, belki de geçerliliği tartışmalı olacak olan diplomanın arka planıyla sınırlı kalmış bir dünya gibi. Bütün bu dönüşümün zenginliğini içermiyor gibi. Söylediklerinizin satır aralarından bunu anlıyorum.

RAŞİT GÖKÇELİ- Öyle bir görüntü çiziyor. Tamam, birkaç fakültede, çok başarılı işler yapan çok becerikli insanlar olabilir. Dünyadaki en yüksek ayarda uzman yetiştiren insanlar olabilir. Ama bu toplam içinde ne kadar?

ABDİ GÜZER- Genel resmin belirleyicisi değil.

RAŞİT GÖKÇELİ- Genel resmin belirleyicisi değil gibime geliyor. Olmadığı da şuradan belli: Bütün

bu insanların varlığına rağmen etkili olamıyorsunuz. Türkiye'de çok kabiliyetli, çok müthiş mimarlar yok mu; var. Ama yatırımcı pozisyonundaki karar verici gidiyor. Sabancı veya Koç Müzesi'nin karşısında bina yaptırırken yabancı mimar arayışına girebiliyor.

ABDİ GÜZER- Peki, ikinci turda tekrar döneceğiz;ama bence, iyi bir başlangıç ve açılım oldu.

Tonguç, söz sizde.

TONGUÇ AKIŞ- Belki burada, bu küreselleşme saldırılarına karşı bir reaksiyon olarak doğan yerellik meselesini biraz açmak gerekir. Yerel mücadelelerle bir araya gelen insanları burada dillendirmek gerekir belki. Birçok alanda ve birçok ülkede, kendi sorunlarıyla başa çıkma, kendi sınırlarını ortaya koyma ve o sınırlar içinde mücadele etmeyi ve elbette ki küresel düşünerek bunları yapmanın peşinde olan birtakım örgütler de var. Ama benim girmek istediğim alan, biraz önce konuşulmasını da beklediğim akademik alan.

Yoğun olarak 2004 yılıyla başlayan bir süreçte, mimarlık eğitiminin dönüşmesiyle ilgili bir sürü tartışmalar dönüyor mimarlık ortamında. Bunlar daha çok Avrupa Birliği merkezli tartışmalar. 90'lı yıllarda, bu, 5 yıllık eğitim çerçevesinde ele alınmıştı. Mimarlık ve eğitim kurultayları gibi, 2 senede bir düzenlenen etkinlikler var. Bu kurultaylar çerçevesinde örgütlenen sürekli mesleki gelişimi örgütü, MOBBİG gibi, MİDEKON gibi pek çok yapılanma var. Bunlarla ilgili birtakım sıkıntılar var, belki ileride biraz değinirim. Yine bu Avrupa Birliği sürecinde, ECTS kredileriyle belirlenen bir değişim de söz konusu. Müfredatlarla ilgili birtakım belirlemeler oluyor ve ortaöğretimin bir şekilde değişmesiyle, öğrencilerin üniversiteden önce belli kanallara yönlendirilmesiyle ilgili bir sürü yenilikler ve değişimler oluyor aslında. Belki bunları çok fazla hissetmiyoruz; ama yavaş yavaş birtakım kararlar alınmaya başlıyor.

Eğitimin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle eleştirilen üniversitenin çok önemli ve değerli olduğunu düşünüyorum. İlhan Tekeli'ye referans vererek, ulus-devletin üniversiteleri elbette değiştiriyor ve multiversite diye bir kavramla yüzleşiyor. Bu alanda neyi görüyoruz.

ABDİ GÜZER- Pardon, nasıl bir kavramla yüzleşiyor?

TONGUÇ AKIŞ- Multiversite dediği bir kavramsallaştırmaya gidiyor İlhan Tekeli. Piyasa ile üniversitenin ilişkilerinde birtakım değişimler ortaya çıktığını belirtiyor. Teknolojik değişimlerin adaptasyonu ile ilgili olarak üniversite de kendi içinde bir yapılanmaya gidiyor. Belki eğreti emek dediğimiz o şeyin eğitimini de kapsamaya başlıyor ve aslında bu multiversitelerle, öğrenci ve

akademiye dolaşımı da esnek bir şekilde sağlandığı bir duruma geçiyor. Star akademisyenler ortaya çıkıyor ve “publish or perish” gibi bir kavram belirliyor, yani “Ne kadar yayınlanırsanız, akademisyen olarak o kadarsınız” gibi bir anlayış.

ABDİ GÜZER- O kavramı bir deha söyler misiniz?

TONGUÇ AKIŞ- “Publish or perish”; yani “yayınla ya da yok ol” gibi bir şey. Aslında böyle bir akademisyen kitlesi de oluşuyor. Ulus-devletin üniversitesinden, o kitlelilikten ziyade, daha özel, bireysel, öğrenci odaklı eğitimle beraber değişen bir süreç de var. Bunun da farkında olmak lazım mimarlık eğitiminin değişiminde.

Ama benim esas vurgulamak istediğim şey şu: Türkiye'deki mimarlık alanını çok iyi bilmiyoruz aslında. Bir türlü temas etmiyoruz onunla. Pek çok üniversite açılıyor, binlerce öğrenci var orada, pek çok akademisyen var ve onların neler yaptığını, ne işle uğraştıklarını, hangi noktalara temas ettiklerini çok iyi bilmiyoruz. Ben, burada, akademiye, ten ve dokunma üzerinden bakmamız gerektiğini düşünüyorum; ama ne ölçüde yeterli olur, bilemiyorum. Mimarlık bölümlerini anlama yolunda faydalı olabilir.

Bu bölümler üşüyor mu, terliyor mu, gergin mi, şişmiş mi, şişirilmiş mi bunu bilmemiz lazım. Akademisyenler nerelere uzanıyorlar, nelere temas ediyorlar bilmiyoruz. Öğrenciler nasıl nefes alıyorlar, eğitim ile nasıl deri değiştiriyorlar bir araştırmamız yok. Neleri arzuluyoruz, nelerden hoşlanıyoruz bilmiyoruz. Yaralarımız nerde bilmiyoruz. Nereleri örtüyoruz derimizin altında anlamıyoruz. Nerelerimiz mor, bir bilgi yok. Nasırlı kısımlar nereler, tartışmıyoruz.

Bu bakış açısıyla da bakmak mümkün aslında. Dolayısıyla, Türkiye'ye ve özellikle akademiye çok fazla temas edilmiyor.

Bunu elbette ki YÖK'e bağlayabiliriz. 82 yılında YÖK'ün bir çatı örgütü olarak kurulmasıyla bilimsel, özerk, bağımsız eğitime çok önemli bir darbe vurulmuştur. Ama şimdi, bu görece özgürlük ortamıyla, toplumsal temas noktasında, demin de bahsettiğimiz bu “sosyallik” meselesi üzerinde üniversitelerin çok önemli bir rolü var. Mimarlık eğer bir mekândan söz etmekse, tasarım ve onun yanında mekândan söz etmekse, sosyal bilimlerle çok fazla temas içinde olması gerekir. Yani araştırmalar yok derken, aslında bu araştırmaların üniversite tarafından finanse edilmesini ya da yapılması gerektiğini düşünüyorum. Öncelik haline getirilmesi gerekir. Üniversitenin piyasayla ilişkisinin, oradaki rolünün tekrar tarifiyle, bu sosyal alanı, mimarlığın toplumla temas alanını araştırması gerektiğini düşünüyorum, oradan gelecek verilerle politikaların üretilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Dolayısıyla mimarlık, sadece kendi meslek alanına kapanmamalı ve üniversite de, bir meslek yüksekokuluna dönüşmemeli. Üniversitede verilen eğitimin sadece meslek odaklı değil, aslında araştırma odaklı olması gerektiğini ve üniversitenin aydınlanma projesinin bir devamı olarak görülmesi gerektiğini düşünüyorum. Mimarlığın, üniversitelerde biraz asosyalleştığını düşünüyorum ve bunun ancak sosyal bilimlerle temas halinde, sosyalliğe yönelerek aşılabileceğini düşünüyorum.

Demin yerellikten bahsederken, mimarlığın sosyallikten uzaklaşması problemini de, belki mimarlığın, Avrupa Birliği dayatmalarıyla, DTÖ dayatmalarıyla ya da GATS dayatmalarıyla değil de, kendi gündemini, kendi sorun alanlarını tarifleyip, bu çıkan araştırmalardan kendine has gündemini oluşturmasıyla çözülebileceğini düşünüyorum. Küresel sermayeyle de bu şekilde mücadele edilebilir diye düşünüyorum. Çünkü eğer mücadele edilecekse, Türkiye'nin yapısı, Türkiye'nin mimarlık üretiminin kendisi ve toplumla temas noktaları net bir şekilde ele alınmalı ve yapılacak mücadele onun üzerinden tariflenmeli. Yoksa içi boş bir mücadele olacağını düşünüyorum.

ABDİ GÜZER- Tonguç, anlattıklarınızdan şöyle bir şey anlıyorum: “Bir kere, her şeyden önce, mimarlığın gündemi, kendisi tarafından veya kendi dinamikleri tarafından belirlenmiyor. Belirlenmiş olan bir gündemin peşinden gidiyor. Dolayısıyla,...

TONGUÇ AKIŞ- Daha çok mesleki bir gündemle hareket ediyor.

ABDİ GÜZER- “Meslekçi bir gündem ve başka alt gündemleri dışlayan bir şey bu

TONGUÇ AKIŞ- - Evet ve görmezden geliyor ve aslında esas sorunu da. Biz, stüdyolarımızda, dersliklerimizde biraz göz ardı ediyoruz bu konuyu. Aslında akademinin de, kendi sınırlarını aşıp, toplumla temas noktalarını araması gerektiğini düşünmesi gerekmiyor.

ABDİ GÜZER- Yani o zaman, bu gündemi akademinin de düşünüyor.

TONGUÇ AKIŞ- Evet, düşünmesi gerekir. Akademi, şu an fildişi kuleler olarak tarif edebileceğimiz bir yerde duruyor.

ABDİ GÜZER- Bu çok enteresan. Halbuki, hep şöyle düşünülürdü: “Aslında akademinin gündemi ile sokağın gündemi arasında bir farklılık var. Akademi, aslında onun dışındaki bir şeyle uğraşıyor ve onun reel temelleri yok” vesaire falan. Anladığım kadarıyla, şimdi, bu fildişi kule tanımında da bir dönüşümden bahsediyorsunuz ve aksine diyorsunuz ki “Aslında peşine takıldığı gündem sokağın gündemi olmaya başladı, kendi akademik işlevini neredeyse yerine getiremez ya da o

zenginlikte, o yerellikte, o özgün sorunsallık çerçevesinde yapamaz hale geldi.” Yanlış mı anlıyorum?

TONGUÇ AKIŞ- Mesela ben, 70'lerdeki o gecekondulara bakışta böyle bir şey sezinliyorum. Belki burada naif bulundu; ama tekrar, Türkiye'nin gerçek ve bizi üzen sorunlarına temas edecek bir akademiye ihtiyacımız var diye düşünüyorum. Çünkü bu alan araştırılmazsa, bu alandan veri toplanılmazsa, buradan çıkacak şeyin içi boş bir şey olabileceğini söyledim.

Mimarlık alanında bir sürü sorun olduğunu biliyoruz; ama araştırma olmadığı zaman bu sorun da anlaşılmıyor ve oradaki verileri kullanarak bir politika üretmek ya da bir bakış açısı üretmek konusunda zorlanıyoruz diye düşünüyorum.

RAŞİT GÖKÇELİ- Ben üniversitenin, toplumla 30 sene öncesine kıyasla daha az ilişkili olduğundan emin değilim, hatta bir parça tersini düşünüyorum. Neden düşündüğümü söyleyeyim.

Bakın, üniversitelerimizde şimdi teknoparklar falan oluyor. Yani üniversite, bir biçimde toplumla ilişki kuruyor; ama bizim düşündüğümüz, ideal anlamda değil başka bir anlamda. Toplumun daha reel, ekonomik bazı katmanlarıyla birebir ilişkiye geçiyor.

ABDİ GÜZER- Sosyal bilimlere vurgu yapmaya çalışırken onu söylüyorum ben de.

RAŞİT GÖKÇELİ- Başka bir şey söyleyeyim: Solda, şöyle klasik bir retorik vardır: Bir teknik dışarıdan, kapitalist bir ülkeden gelmişse, o teknik kötüdür diye düşünülür. Ben, bu konuda birçok arkadaşımınla anlaşmıyorum. Mesela mortgage tekniğine, klasik solda şöyle bakılıyor: Orta katmanları mahvetmek için, kapitalizmi yüceltmek için kullanılan bir uygulama. Ben, kesinlikle böyle bakmıyorum. Ben, tekniklerin içeriksiz olduğuna inanıyorum. Sizin, tekniği belli bir ideolojiyle başka türlü kullanabileceğinize inanıyorum. Tabii bu, ideolojik tercihe bağlı. Dolayısıyla bu teknopark meseleleri, mortgage meseleleri falan da öyle. Ama bu, şunu ortadan kaldırmıyor: Bizim mesleğimiz, nitelikli emek olarak ki bu hakikaten özel bir emek, sanatla da kesişen, başka alanlarla da kesişen bir emek. Zorluk bir parça buradan da geliyor; yani biz, nasıl bir ittifaklar ilişkisi içine girmeliyiz? Çünkü nitelikli emek olarak bizim tek başımıza bunlara karşı çıkmamız mümkün değil, üniversite olarak da tek başına buna karşı çıkmamız mümkün değil.

ABDİ GÜZER- Ama benim anladığım kadarıyla, Tonguç'un söylediklerinde şöyle bir şey var:dışarıdan gelen ve aslında bizim de model olarak kabul ettiğimiz batılı, kapitalist -her neyse-modelin en önemli açmazlarından ya da sıkıntılarından bir tanesi, yerellikleri dışlayarak var

olması, daha doğrusu yerel öncelikleri öne çıkarmaması. Onun için, diyor ki, “Biz, Türkiye'de, üniversite dediğimiz zaman genel geçer normlardan bahsederek değer üretiyoruz; ama sonuçta birbirinden o kadar farklı oluşumlar var ki yapısal olarak, öncelikleri itibarıyla, barındırdığı kadro itibarıyla ve bunların öne aldığı sorunsallar itibarıyla çok farklı oluşumlar bunlar. Yani ne olduğunu bile bilmiyoruz ve aslında biz, yapay bir model çerçevesinde anlamaya çalışıyoruz bunu.” Yanlış anlamadım herhalde.

TONGUÇ AKIŞ- Evet, sayılar üzerinden, sayısal veriler üzerinden, istatistik üzerinden.

ABDİ GÜZER- Tabii, o zaman da bütün bunların normalleştirilmesi bir yapay modele dayanarak yapılıyor. “Kaç tane yazdın, kaç tanesi uluslararası ortamda kabul gördü?” meselesiyle anlaşılmaya başlıyor. Tabii, bu, doğası itibarıyla yerel sorunu yok varsayan veya öncelikli olarak ele almayan bir şey. Ama onun dışında, doğrudan o jenerik modeli kötüleyen bir şey yok. Ama anladığım kadarıyla, o jenerik modelin yerellikleri boğmasıyla ilgili bir şey var.

TONGUÇ AKIŞ- Aslında, jenerik modelde de biraz problem var. Çünkü sonuçta bir dayatma da olabiliyor; yani bir şiddete de dönüşebiliyor pekâlâ. Aslında, benim buradan çıkabilecek, çözüm olarak kafamda kurduğum şey şu: Bir araya gelmekten başka bir çözüm yok. Bu insanlar, üniversitedeki insanlar öğrenciler, akademisyenler, yöneticiler ayrı ayrı kümelerde ne yazık ki. Bir araya gelip, mimarlık eğitimleri veremiyorsa, bir sorun olarak görüyorsak bu durumu, ancak bir araya geldiklerinde bunu çözebilecek mümkün. Yani bir araya getirici böyle bir tartışma platformunun oluşturulması gerekiyor. Yoksa, bu noktadan bakıp, diğerlerini bir noktaya göre konumlamak bence çok problematik bir şey. Eğer mimarlık okulları üzerinden düşünürsük bu böyle.

RAŞİT GÖKÇELİ- Ben, yerelliklerin artık çok önemli olduğunu düşünmüyorum. Daha doğrusu, bir yerellik kaldığını düşünmüyorum. Mesela, bir zincir mağazaya gittiğimde, ha Newyork'ta gitmişim, ha İstanbul'da, Ankara'da veya Paris'te gitmişim, bence çok fazla bir fark yok. Her tarafta aynı müzelere gidiyorsunuz. Yakında, belki üç gün sonra Diyarbakır Guggenheim'ı da açarız.

ABDİ GÜZER- Benim tanıtım metnimdeki yersizlik kavramı da tam buna işaret ediyor.

RAŞİT GÖKÇELİ- Aynen öyle. Yani bence, jenerik modelde bir değişiklik lazım. Bu, elbetteki birtakım farklılıklar kurmakla mümkün veya en azından dünyadaki muhalefetin tekrar eklemenebilme başarısını göstermesine bağlı diye düşünüyorum.

TONGUÇ AKIŞ- Ama belki eklemene ilk başta yerel ölçekte sağlanmalı. Çünkü o kadar çok eklem var ki;

yani daha bir araya gelmiyorlar aslında. Demek istediğim o. Elbette yerelliğin kendi örgütlenme problemleri var.

RAŞİT GÖKÇELİ- O da karışık; çünkü klasik muhalefet formları da sorunlu şu anda. Dolayısıyla siz, çok kuvvetli bir think-tank olarak ortaya çıkabilerseniz etkili olabiliyorsunuz. Mesela, ATTAC Grubunun arkasında hiçbir devlet yoktu; ama gidiyor, finans hareketleri üzerindeki vergileri koyduruyor, küresel ısınma meselelerine falan müdahale ettirebiliyor, başka meselelere müdahale ettirebiliyor. Bence bu tür, çok tutarlı olan güçlü bir muhalefet çerçevesini, düşünce gruplarına eklenerek başarabilmek lazım. Ama yerellik şu bakımdan önemli. Yaratıcı olmak lazım. Kendi evinizin içini temizlerken, kendi sorunlarınızla uğraşırken orada yaratıcı olacaksınız. Onun için, sürekli mesleki eğitim meselesi, burada yerel olarak çözmemiz gereken bir şey. Burada hakikaten orijinal şeyler bulmamız gerekiyor.

ABDİ GÜZER- Raşit, sizin söylediğiniz, “Mesela, Frank Gehry'nin, Hadid'in Türkiye'ye gelmesi, o sınırların gevşetilmesi meselesinde. Madem artık bir yerellikten bahsetmiyoruz; o zaman, mimarlarda niye bir milli nüfus kağıdı arayalım?” diye sorduğum zaman ne diyorsun?

RAŞİT GÖKÇELİ- Vallahi bilemiyorum, onlar kendileri cevap versin. Ben, direkt olarak bunun muhatabı değilim.

ABDİ GÜZER- Ama sen, bunu olumlamıyor gibi söyledin. Mesela, yurtdışından birinin gelip, Türkiye'de bina yapması.

RAŞİT GÖKÇELİ- Hayır, öyle bir görüşüm yok. Ama bir sorun yaşadığımızı söylüyorum. Bunu şu anlamda söylüyorum: Yetiştirdiğimiz nitelikli işgücü ne kadar başarılı olursa olsun, uluslararası sistemle entegre olamıyor. En azından finansal anlamda bir gayrimenkul yatırım ortaklığıyla bütünleşmiş olabilseler idi. O zaman olabilir, niye olmasın?!

ABDİ GÜZER- Anladım.

Kadri Atabaş'a geçelim.

KADRİ ATABAŞ- Aslında, bu oturum ilginç oldu; Raşit'in, kendi durduğu noktadan baktığı konular, Tonguç'un baktığı konuları düşününce, benim bakacağım nokta biraz daha meslek uygulamasından çıkışlı olarak, çerçeveyi tamamlıyor.

Bir dizi gözlemim var onları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Birincisi, “Türkiye'deki mimarlıkla, dünyadaki mimarlık arasındaki ilişki nedir?” diye baktığımda, gördüğüm şu 1960'larda, 70'lerde (bizim talebe olduğumuz dönemlerden başlayarak) dünyadaki

mimarlığın ölkemizdeki etkisi, daha çok söylem düzeyinde bir öncülüktü. Corbusier, L. Kahn yaşayanlardı. Modernist hareket çok güçlüydü. Dünya`daki mimarlık söylemine, hem katılıyorduk, hem (istersek) yapabiliyorduk. Niye yapabiliyorduk? Çünkü mimarlık yapıyla, malzemeyle bağlantılı bir şey. Sonuçta kullanılan malzemeler brüt betondur, tuğlaydı, camdı. Yani çok temel, mimarlığın binlerce yıldır var olan, ya da son birkaç yüzyıldır öne çıkmış malzemeleriyle üretim yapabiliyordunuz. Dolayısıyla, kullanılan söylemi ölkemizde dönüştürmek istiyorsanız, bunun olanağı vardı. Belki bir tek Hasan Fethi çok değişik bir söylemle ortaya çıktı ki o daha sonra Turgut bey'e kadar uzanan bir kerpiç söylemiyle var oldu.

Daha sonra 1980'ler, 90'lar, 2000'ler dünyası ile 1960-70`ler dünyası arasında çok önemli bir fark var. Şimdi, küreselleşen dünyadaki merkez ölkelerin teknolojileri çok değişti. Yani bugün Türkiye'de, siz aynı söylemi kullanıyormuş gibi yaptığınızda, onu kendi ölkemizde yeniden üretip, o teknolojilerle içli dışlı olup bir mimarlık kuramıyorsunuz.

ABDİ GÜZER- Yani "Suyun üzerinde böyle bir yerellik kalmamış gibi görünse bile, çok belirgin olarak bütün üretim sürecini etkileyen bir yerellik var" diyorsun değil mi?

KADRİ ATABAŞ- Var.

ABDİ GÜZER- Ama o görmezlikten geliniyor ve "miş" gibi yapılarak geçiliyor.

KADRİ ATABAŞ- Evet.

ABDİ GÜZER- Bu, çok önemli bir saptama.

KADRİ ATABAŞ-Dolayısıyla bu neyi getiriyor; küreselleşen dünyadaki birtakım merkezler, sadece ekonomik merkez değil teknolojileri, üretim biçimlerini, yapım biçimlerini tanımlayan merkezlere dönüşüyorlar. Yani şimdi Çin, "Açılıyorum" dediği anda, Hollanda lı, İngiliz, Amerika lı, mimarlar beraberlerinde getirebilecekleri yeni teknolojiler varsa onları da getiriyor ki o teknolojiler genellikle o ölkelerin üretim biçimleri. Yani Çin'in kendi içinden çıkmıyor o üretim biçimi. Rem Kolhaas`ın o binasını Çin`deki üretim teknolojileriyle yapmaları mümkün değil. Dolayısıyla arkasından projeyi hazırlayan mimar'ın ölkesinin teknolojisi de geliyor. Ya da Su Olimpiyatları için yapılan yüzme havuzunun katlı dış duvarını,(gerçekten, bir açıdan baktığınızda yepyeni bir bilgisayar çağının yapısı) Çinlilerin teknolojisiyle üretmeniz diye bir şey söz konusu değil. Ben, Corb`un döneminde yaşarken, O'nun söylemi olursa olsun, onu Türkiye'de dönüştürebiliyor, yapabiliyordum. Çünkü malzeme, teknoloji aynı düzeyde idi. L. Kahn Pakistan'da da, oradaki yerel işçilerle yaptı yapılarını.

Yaşadığımız, yepyeni bir kolonial dönem. Yani "yeni efendilerimiz" ve yeni "yerli halkımız" var. Efendiler eskiden tüfekle geliyorlardı, makineli tüfekle geliyorlardı, şimdi yeni üretim biçimleriyle geliyorlar ve bence burada, mimarlık, çok garip bir şekilde, bir öncü istila gücü rolü üstlenmiş durumda. Beni esas ilgilendiren nokta bu. Bulduğum yer açısından mesleğime baktığımda, ben de birkaç yıldır böyle bir his var. Mimarlık, gittikçe, Coca-Cola, blue jean ve sinema gibi, o ülkeyi öncelikle düşünce bazında, ideolojik bazda teslim almanın bir aracı gibi işlev görüyor. Yani "Bunlar gelebilirler, bütün bunları da yapabilirler. Niye; çünkü onlar "efendi". Yani bu yapıyı ancak onlar yapabilir. Dolayısıyla, bunu yapıyorlarsa, biz onlara, o efendilere teslim olabiliriz." Bu ideolojik istilayı yaratan araçlardan biri mimarlık oldu şimdi. Mimarlık, eskiden böyle değildi. Bu, benim için çok önemli bir baz, çok ürktüğüm bir konu.

Bir örnek vereyim.

Osmanlı, Anadolu'ya ilk geliş ve yayılma döneminde, önce orduları yollamamış, önce sınırlarına dervişleri yollamış. Dervişler oralara tekkeleri kurarlarmış ve tasavvuf felsefesini yayarlarmış. Anadolu tasavvufu denilen olay da öyle gelişmiş. "Nasılansın öyle gel. Din, dil, ırk fark etmez, bizim kapımız herkese açık. Umutsuzluk kapısı değil" söylemleri ile o ideolojik felsefeyi yayarlarmış. Bir süre sonra karşısındaki oldukça sorunlu olan yapının içine sızmalar başlıyor ve arkasından ordu geldiği zaman zaten onları kabule hazır bir kitleyle, bir halkla karşılaşıyor.

Ben, mimarlığın şu anda bu tür bir araç olarak, bir etkinlik alanı olarak var olduğu gibi bir düşünceye sahibim. Mesleğim adına çok ürktüğüm bir nokta bu. Çünkü Türkiye'deki, o "Burjuvaziyim" diye ortada gezenleri teslim alan düşüncenin temelinde bu var. Tabii bu, peşinden bağlantılı teknolojisini, yapı üreticisini getiriyor. Yani çok pratiğe dönerseniz, adam, Suudi Arabistan'a, bilmem nereye gittiğinde mimarlarıyla gidiyor. Çünkü projeyi kabul ettirirse, biliyor ki, üretim biçimini de kabul ettirecek ve zihinleri de teslim almaya başlayacak. Bizim, "olamayan burjuvazimiz" ise her yere giderken yanında hiç kimseyi götürmeyip, sadece para kotarmaya gittiği için, iş alamamaya başlıyor.

ABDİ GÜZER- Burada bir şey sorabilir miyim?

Anladığım kadarıyla, tabloda hepimiz hemfikiriz; ama sonuçta bunun vahim bir şey olması neden? Biraz şeytanın avukatlığını yaparak soruyorum bu soruyu. Sonuçta, bunun kötü yanı nedir? Çünkü sonuçta, o teknoloji bir şekilde dünyanın her yerine sirayet ediyor diye düşünebiliriz.

KADRİ ATABAŞ- - Ben, bunu illa kötü anlamında söylemedim. Sinemayı da sonuçta böyle kullandılar.

ABDİ GÜZER- Evet, sanat için de aynı şey söz konusu, sadece sinema için değil.

KADRİ ATABAŞ- Evet. Önemli olan, bunun ne olduğunu bir görüp; yani körü körüne bir hayranlık yerine, bu rolü fark edip, bu rolün içinde ne yapacağımızı tartışmak gerek.

ABDİ GÜZER- Çünkü bu sorunun cevabı şunu da etkileyecek: Birincisi, o zaman belli şeyleri araçsallaştırarak bunun için de yer almak durumunda mıyız; yoksa bu, Raşit'in söylediği gibi sınırları belirsiz olan muhalefet cephesinin sınırlarının belirginleşmesinde ortaya sürülecek bir problem tanımı mıdır? Böyle bir ikileme karşı karşıya kalıyoruz.

KADRİ ATABAŞ-Tabii. Bir yığın daha konu var. Biz, bunun ne kadını, nasıl kullanacağız? Yani biz, o efendilere teslim olma aracı olarak mı bunun altındayız? Bu, kendi ülkende o yerellik ve duyarlılığı yok ederken neyi yok ediyor? Bunu görüp, o mekanizmayı nasıl kullanabileceğimize bakmak lazım. Ama bunu yorumlamadan, bunu görmeden bunun yapılabileceğini sanmıyorum. Yoksa, şimdikine dönüyor durum

RAŞİT GÖKÇELİ- Kadri'nin söylediği bu şey önemli. Çünkü bu, tamamen, kültürün, moderniteden beri gelen otonom olması, muhalif olması hadisesinin, bir anlamda, bu küreselleşmenin de etkisiyle yok edilmesi meselesi. Mesela, müze hadiseleri sizin bu dediğiniz alana giriyor.

TONGUÇ AKIŞ- Ama mesela, ben, mimarlığın her zaman güçle ilgili bir problemi olduğunu düşünürüm. Başta söylediğiniz tarihsel örnek de bunu anlatıyor; mimarlık aslında hep böyle süregelen bir şey. Hep iktidarla yakın temasta olan ve iktidarın nesnelleşmesini sağlayan bir meslek alanı değil mi aslında?

ABDİ GÜZER- Kadri orada şöyle bir şeyin ayrımının altını çiziyor ki bence çok önemli bir şey. Diyor ki, "Modernizmin var olduğu ve baskın olduğu dönemde, bu, yerel ortamda içselleştirilecek bir araçsallık taşıyordu. Dolayısıyla, benzerleri ya da bunu model alan üretim süreçleri kendi ortamlarında tekrar edilebilirdi. Ama şimdi, buna izin vermeyen bir merkezileşme karşı karşıyayız. Bu, böyle bir sınıfsal ayrıma varan bir farklılık yarattı mimarlık ortamında ve yerel ortamda olanlar, ancak bunların destekledikleri veya bunlarla entegre olabildikleri ölçüde var olabiliyorlar. Kendi başlarına bunu ehliştirmeleri, asimile etmeleri mümkün değil. Dolayısıyla da mimarlık artık bir teknolojik gücün, ekonomik gücün vesairesinin başka ortamlara yaygınlaştırılıp sirayet edilmesi için birincil araçlardan bir tanesi haline geldi. Mimarıyla birlikte gidiyor başka bir ülkeye, önce bir dönüşüm projesini gündeme

getirip, arkasından onun zorunlu olarak gerektirdiği bütün finansal, örgütsel teknolojik, inşai, bilgisel şeyi de kendisi sağlayarak, bir yandan bunu finansal bir geri dönüşü tahvil ediyor, bir yandan güç elde ediyor kontrol etmeye başlıyor, bir yandan da yerel kültürel ortamların yok olmasını, bir tür erozyonunu getirmeye başlıyor."

KADRİ ATABAŞ- Allah razı olsun! Benden iyi anlatıyorsun.

ABDİ GÜZER- Ne anladığımı söylemeye çalışıyorum.

KADRİ ATABAŞ-Bu bir sorunsal olarak duruyor. Nasıl ele alınacağı ayrı bir konu.

İkincisi, bilgisayar ortamı buradaki çelişkiyi bir ölçüde örtüyor gibi geliyor bana. Şunu kastediyorum: Kendimiz de eğitimle uğraşıyoruz, biz de bilgisayarla çizim yapıyoruz hem de eğitim dünyasında takip ediyoruz, bilgisayar ortamının bütün mesleği ve ortamı ne kadar değiştirdiğini gözlemliyoruz. Burada görebildiğim çok önemli bir sorun şu:

Talebelere bakıyoruz, bütün o üretilen projeler, archprix`ler, bir yığın şeyler sanki Türkiye'den, Türkiye'nin ortamından her bağlamdan bağımsız, her şey, mekânlar, bir yığın şeyler falan uçuşuyor. Baktığımızda, merkez ile hiçbir farkı yokmuş gibi görünüyor.

ABDİ GÜZER- Ama senin söylediğin o "miş gibi yapmak" meselesinden geliyor bu.

KADRİ ATABAŞ- Evet, aynen "miş" gibi oluyor. Halbuki, bunu yapma olanağı yok. Yani mesela Türkiye'yi örnek alırsak; Türkiye'nin teknolojik ortamında, Coolhas'ın binasını ya da Bilbao Müzesi gibi bir binayı inşa edecek bilgi birikimi ve teknoloji yok. O teknolojinin de oradan gelmesi lazım. Yani o, ekibiyle gelecek, gelip burada oturacak, bunu yapacak.

ABDİ GÜZER- Yani "Bir tane, iki tane yapılacak; ama ortamı temsil etmeyecek" diyorsun.

KADRİ ATABAŞ-Evet, kesinlikle.

Yalnız, bilgisayar burada neyi sağlamış oluyor, en önemli şey, o bilgisayar da blue jean gibi bir işlev görüyor. Blue jean'i dünyanın en zengin insanı da giyiyor, en fakiri de giyiyor. Bu anlamda, blue jean'in sahte bir eşitlik yaratma imaj gücü var. Benim en korktuğum şey bu. Kapitalist dünyanın yeni imajlar çağında yarattığı en büyük numara bu; "Hepimiz eşitiz." Niye? 'Çünkü hepimiz blue jean giyiyoruz', hepimiz sırtımıza bir spor gömlek giyiyoruz. Mesela, Bill Gates bunu bilerek yapıyor. Sürekli blue jean'le geziyor. Niye; eşitmiş gibi göstermeye çalışıyor. Halbuki böyle bir şey yok.

Abdi Güzer

Adam dünyanın en zengini, en güçlüsü. Bunu gizliyor. Ama öyle bir şeyle gizliyor ki, çok meşru bir şeyle gizliyor. Halkın arasına hiç karışmadan, halktanmış gibi yapıyorlar.

Bilgisayar ve yazılım programları da bizim dünyamızda, mimarlık dünyamızda böyle bir şey yapıyor. Çiziyoruz, "Aaa, biz de aynısını çiziyoruz"a geliyor. Doğru, kavramsal olarak çizebiliriz, sorun çözmekte değil. Sorun, bunun nasıl var edileceğiyle ilgili meselelerde, onu yapamıyoruz. Dolayısıyla adam çaktırmadan o birinci söylediğimle bağlantılı bir şey yapıyor diye düşünüyorum. Bu da, mesleğimizle ilgili olarak, kafamın içinde bir sorun olarak duruyor.

TONGUÇ AKIŞ- Bir de, mesela orada belirli bir teknoloji var ve aslında o teknolojinin sınırlarına göre çiziyor durumu yok mu? Hani yaratıcılığı da yok eden bir şey. Böyle bir durum da sezinliyor musunuz? Hani teknoloji de, bir şekilde, kendisi, neyin çizileceğini, neyin dağıtılacağını belirliyormuş gibi görünüyor.

KADRİ ATABAŞ- Tabii ki o da var.

TONGUÇ AKIŞ- Yani sadece yerelinde bir şiddet değil, süper star mimarlara da özgü aslında böyle bir şey var. Mesela, Berlin'de Potsdamer Meydanı'nı gezdiğimizde, o tuğlaların farklı biçimde tasarlanmış yapılarla aynı şekilde kullanılması bir şüphe uyandırıyor; "Adam, farklı yerlerde, aynı tuğlayı, aynı şekilde nasıl kullanıyor?" diye düşünüyorsunuz. Çünkü, malzeme üreticisi firma ile mimar arasında bir seçim birliği var. Aslında ancak öyle bir mimarlık üretimi söz konusu oluyor. Sırf yerelde değil, aslında her yerde var bu.

KADRİ ATABAŞ- Tabii, bunun yine kendi mimarlık alanımız açısından sorgulatan durumu şu: Bir süre sonra, her çevre ülkede olduğu gibi, merkezin

ajanları çıkmaya başlıyor. Merkezi temsil edenler, temsilcilik görevi görenler "onun temsilcisi" olanlar, "onun gibi" yapanlar, "onunmuş gibi" olanlar. Medya da bunları yaymaya başlayınca, bizim bütün ortamımızda kendi starlarımız da onlarmış gibi oluyorlar. Adam geliyor, bakıyor, "Yahu, benim ülkemde bunun aslı var zaten. Yani bunu görmek için, kopyasını görmek için buraya gelmeme lüzum yok" diyor. Bu şekilde, kimliğiniz yok oluyor.

Burada mesele, sadece kimlik yok olması değil. Uğur Tanyeli'nin söylediği gibi, masanın etrafında diyalog ortamını kuran aktörlerden biri olamıyorsanız, hep ikinci, üçüncü kalmaya mahkum olursunuz. Esas mesele o bence. Yani o yerellik ile küreselleşme arasındaki yerde, Türkiye mimarları olarak biz de bu küresel konuşmanın, diyalogun bir aktörü olacak mıyız, olmayacak mıyız? Çünkü bu tek başına "yıldız mimar" temsilciliği isim meselesi değil. Diyalogun parçası olmayacaksanız, istediğinizi yapın "aynıymış gibi" oluyor. O da bütün bu söylediklerim nedeniyle beni rahatsız ediyor. Bunlar, mesleğim üstünde gördüğüm/ pratiğini yaşadığım baskılar. Kendi içimde de sorguladığım sorular bunlar. Nasıl cevap vereceğiz bunlara?

İkinci kısmı, Türkiye'nin kendi içinden gelen bir meselesi var. Türkiye zaten sözel bir toplum, yani yazılı kültürü çok zayıf olan bir toplum. O nedenle Türkiye bu yeni postmodern çağda, çok süratli bir şekilde postmodern olmayı seven bir ülke.

RAŞİT GÖKÇELİ- Narratife geçiyoruz artık değil mi?

KADRİ ATABAŞ- Evet. Şimdi çok söylenen bir laf, ben daha önceden de söylüyordum. Baktığınızda, hakikaten gittikçe bir Ortaçağ ortamı ağır basıyor Türkiye'de. Yani aklın kurallarını inkar, akıldan yorulmuş olmak, akıllı davranmaktan, akla göre bir şey kurmaktan uzaklaşmak, metafiziğin artışı, inançlar dünyasının gittikçe kaotik hale gelmesi, akli inkar... Bütün bunları yaşıyoruz zaten.

Tabii, mimarlığa uzandığımızda da bir yığın şeyi biliyoruz, kartezyen geometrinin sorgulanmasından, modernizmin sorgulanmasına giden bir süreç var. Bu, bizim ülkemizi çok etkiliyor bence. Yani gerisinde çok ciddi bir felsefe, yazılı kültürü olmayınca, sözel toplum olma, hafızanın zayıflığı, hemen kayıverme vesaire; bütün bunlar bir araya geldiğinde, sorgulayabilme ve durabilme noktası bulmak önemli. Hani o tartışmaya çalıştığımız yerellik ve evrensellik meseleleri var ya, oralarda akademik ortam dahil durabilmek, sorgulayabilmek, tavır almak, sonuçta felsefeyle ilgili bir şey. Genel ortamda felsefe yok ise, çok daha çabuk etki altında kalıyorsunuz. Mimarlık ortamında da, sanıldığının aksine, bence,

çok çabuk etki altında kaldığımızı düşünüyorum. Biz, postmodernizmden çıkamıyoruz. Dünya çıktı ama biz genel çizgi olarak çıkamadık.

RAŞİT GÖKÇELİ- Soğuk savaştan da çıkamadık.

KADRİ ATABAŞ- Aynen, doğru ondan da çıkamıyoruz. Bu, "İstanbul'da üç iyi mimar, beş de Ankara'da iyi mimar var" meselesi değil. Türkiye'de şöyle sokağa çıkıp, genel olarak bir baktığınız zaman ben, hâlâ buralarda gezdiğimizizi sanıyorum. Bunu çok ciddi bir mesele olarak görüyorum.

Dış baskıya karşı yerel direniş konusunda da şunu söyleyeyim: Size de öyle geliyor mu, bilmiyorum...

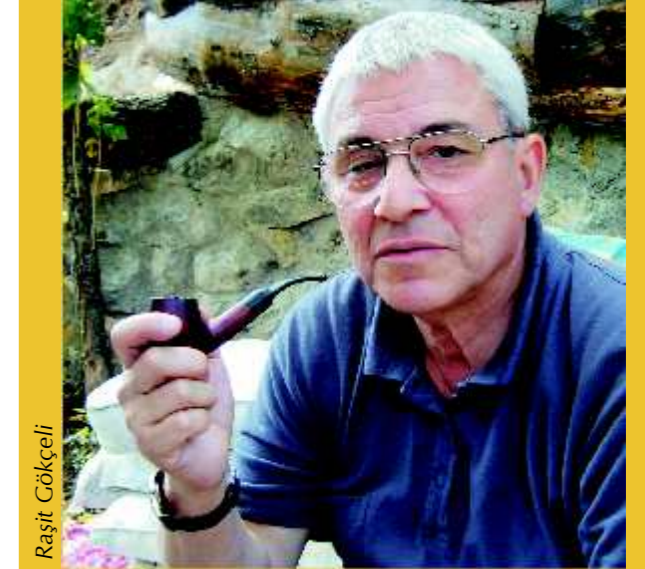
ABDİ GÜZER- Bu yerellik meselesi çok önemli tabii. Çünkü sonuçta hep böyle ikili bir eksende gidiyoruz; yani biz ve onlar gibi. Aslında, Raşit'in ilk başta ortaya attığı sorunun açılımı doğrudan bizimle ilgili bir şey değil. Bütün dünyadaki bir durumun buraya yansımından bahsederek geldik buraya. Ama bu yansımada da, belki merkezde yer almamaktan kaynaklanan bazı şeyler var. Yani biz ek bir problemle de karşı karşıyayız. Sadece merkezin problemleriyle değil, bir de merkezin kendisi için içselleştirdiği, işlevselleştirdiği durumun bizimle uyumaması ve çelişmesinden ötürü de bazı ek sorunlarla karşı karşıyayız.

KADRİ ATABAŞ- Allah razı olsun! Tam da onu nasıl söyleyeceğimi düşünüyordum ki, sen söyledin.

Hakikaten, bizim Türkiye olarak da özellikle aydınlar bazında çok ciddi sorunlarımız var. Okudunuz mu bilmiyorum, buraya not almıştım; Ahmet Hamdi Tanpınar "Yaşadığım Gibi" kitabında bir makalesinde diyor ki "Türkiye Cumhuriyetinin durumu, babasını öldürmüş Odipus'un durumuna benziyor." Yani "Babasını öldürdü, Osmanlı'yı öldürdü, ondan kurtuldu, fakat bunun vicdani hesaplaşması nedeniyle, sürekli bir hesaplaşma, sürekli bir vicdani meseleyle yaşayan bir toplumumuz var" diye yazmış, ta 1940'larda.

Ben, bütün bu sorunlarımızın içinde bunun hâlâ ciddi bir payının olduğunu düşünüyorum. Dikkat ederseniz, hep kendi içimizde bir ikirciklilik var, olageliyor. Hep sorun ve tereddütler toplumumuz. Dolayısıyla, bir de onun üstüne post-modern durumlar binince, ortam çok daha karışıyor.

Müsaade ederseniz, buna bir de şunu ilave edeyim. Bir ölçüde açıldı; bugüne kadar kendimize meslek olarak bakışımızla, duruşumuzla ilgili bir meselemiz var. Özellikle son 10-15 yılda, bu 68 döneminin mirasını yemek konusunda çok becerikli davrandık. 68 olaylarından sonraki dönemdeki, o sosyal duyarlılık dediğimiz o bir ölçüde naif durumu -ki, naifliği ben de, Raşit de olumlu anlamda kullanıyoruz- çok hoyrat kullandık. Hele şu son Düzce depremiyle birlikte

Raşit Gökçeli

bir şey ortaya çıktı; "Biz mimarlar, aslında bu işe fazla bulaşan insanlar değiliz" gibi bir anlayışla hareket etmeye başladık. Bu, yazılı belgelerde olduğu için söylüyorum. Yani "Mimar dediğin, proje çizer, işverenin de parası vardır, o yaptırır. Kanunlar da ondan yana. Statığı de zaten mühendisler çiziyor. Dolayısıyla, bizim asla konutla, böyle şeylerle hiçbir alakamız yoktur." Bunu aynen söyledik. Yani bu söylediğim bir fantezi falan değil, MYK raporuna bir paragraf olarak bu yazıldı.

ABDİ GÜZER- Ne zaman?

KADRİ ATABAŞ- Oktay Ekinci'nin birinci dönemi.

ABDİ GÜZER- Yani son dönemlerde; 68'ler değil.

KADRİ ATABAŞ- Hayır, çok yeni. Dolayısıyla gide gele, Mimarlar Odası ve mimarlık ortamının kendisi çeke çeke, böyle neredeyse, eski eserlerle uğraşan, çok çok çok yerel duyarlılıkla davranan, yani yerel duyarlılığı "yerelcik duyarlılığına" çevirmiş bir ortama dönüştürdük bu işi. Dolayısıyla, biz kendimiz mimarlığı terk etmeye başladık. Hani başkasına laf edeceğimize, önce kendimize bakalım, kendimizle ilgili sorunumuz var. Bu durum bir müddet sonra şuna dönmeye başladı. Şimdi bir kere, dış cepheci mimarlar var. Varlar artık; ellerinde çanta, şantiye şantiye geziyorlar. Mesela, benim proje çizdiğim yerde mal sahibi beni arıyor "Yahu ağabey, bana birileri geldi, giydirme cephe yapıyorlarmış. 'Size şöyle bir giydirme cephe yaptık, ne dersiniz?' dediler" diyor. Allah'tan ben, oldukça despot bir mimarım da, benim işverenler uzak kaçıyorlar bundan. Ama bir yığın inşaatta bunun geçerli olduğunu biliyorum. Çünkü hemen üç boyutlar şakır şakır çiziliyor, gidiliyor. Bir de iç mimarlar çıktı. Şimdi bir de kentsel tasarım bölümleri var. Daha ODTÜ'de açılmadı galiba, yüksek lisans düzeyinde okutuluyor orada ama Bilkent'te bölüm var. Dolayısıyla, bizim mimarlık mesleğimiz hakikaten,

Kadri Atabaş

Raşit'in de vurguladığı gibi kendi içinde çok sorgulanır hale gelmeye başlıyor.

Bunu tıp dünyası yaşadı. Tıp, bir ara o kadar parçalandı ki şimdi birkaç senedir -ben, onları takip ediyorum, doktor dostlarım da var- yeniden şunu tartışıyorlar: "Yahu, o kadar parçalandık ki, bu parçalanma yüzünden artık doktor kontrolü kaybetti. Yeniden bu disiplinleri birleştirip azaltalım." Çünkü öyle uzmanlar yarattılar ki, o uzmandan bir ülkeye ancak birkaç tane lazım, ama onun için bölüm açmış adam. Bilemiyorum, belki bu YÖK Yasasından geliyordur, yani profesör olmak için falan belki gerekiyordur, o boyutunu hiç bilmiyorum. Ama sonuçta böyle bir yığın şey çıkınca, doktorlar bunu tartışıyor. Şimdi de aynı sorun bizim için geçerli olmaya başladı.

Ben de Raşit'e katılıyorum, bir süre sonra Mimarlar Odası veyahut mimarlık kavramı nerede duracak, o belli değil. Bu İstanbul'da fiilen yaşanıyor, onu biliyorum; adam binayı bitiriyor, içinde bir tek tuvaletinin, banyosunun yeri sabit, gerisini zaten boş teslim ediyorlar. Geliyorlar, "Nasıl isterseniz öyle yapalım efendim" diyorlar. Eh, dışını da zaten birileri giydiriyor, statüğünü de zaten birileri çözüyor. Neredeyse, bir tek kentsel tasarım kalmak üzere. Ona da bir bölüm açılmış.

Dolayısıyla, şimdi yeniden oturup, bu çok önemli konuyu tartışmak lazım.

ABDİ GÜZER- Sahipliğin sınırları.

KADRİ ATABAŞ- Evet.

Tabii, bu nereye götürüyor bizi? Bu kadar laf ediyoruz ama sonunda şöyle bir şeye geliyoruz: Son iki dönemdir, bizim genel kurullardaki en büyük tartışma meselemiz, kendi iç yönetmeliğimizdi. Bu SMM diye geçen Yönetmeliği, bu yönetmelik büyük çoğunluğun zaferiyle -bir tek Ankara Şube hayır dedi- şöyle

kabul edildi: "Mimarlık, artistik, tek başına bir insanın yaptığı bir artizanal iştir, yani sanattır. Dolayısıyla, bunun şirketi olmaz. Şirket, anormal bir durumdur; yani normal olanı büro açmaktır. Hâlâ, eskiden olduğu gibi, mimarlık bürosu açıyorsun, tek başına oturuyorsun, proje çiziyorsun. Anormal olanı, şirket kurmaktır diye kabul edildi. Bütün SMM Yönetmeliği bunun üstüne kuruldu, şirket için bir yığın koşul getirildi yani kısıtlamak için olağanüstü koşullar getirildi ve getirilen koşulların hiçbiri bugünün Türkiye'sine, bugünün ticaret hukukuna, bugünün küreselleşen dünyasına, bugünün mimarlık yapma biçimlerine uygun değil. Raşit çok haklı olarak söyledi, bugün, mimarın rolü, bu kadar uzmanlık alanları içinde yeni yerlere de kayıyor, daha orkestra şefi olmaya doğru kayıyor. Dünyada da öyle. Yani adam, keşfini de beraber istiyor. Yüzde 5'ten fazla yanılmışsan sana hesabını soruyor, mahkemelere veriyor. Mimarlık böyle bir yere kayıyor. Biz, bütün bunlar olmuyormuş gibi, bir küçük şubenin -burada ismini vermek istemiyorum- o zamanki komisyon üyeliği nedeniyle ve kendi küçücük kasabasında yaşadığı sorunlardan çıkarak yönetmelik yazdık ve maalesef şu anda bu Yönetmelik geçerli. Ben, aynı firma içinde statikçi, tesisatçı, elektrikçi olarak bir araya gelip, eşit bir şekilde iş yapamaz hale sokuldum. Halbuki, dünya tersine gidiyor; adamlar bir araya geliyor. Tam da demin konuştuğumuz şey, yani bir araya gelip işi kontrol etme varken; biz, tam tersine, hepsini dışlayan, hepsini reddeden, küçük bürolarında birer, ikişer kişi yaşamaya çalışan bir yapıyı şiddetle savunuyoruz.

Bunu niye yapıyoruz? Bunu yapma nedenimiz, bence, hâlâ mimarlık mesleğini yapan insanların büyük bir çoğunluğunun -ki sayıya baktığımız zaman, 30 küsur bin mimar var- doğrudan yapı inşaat sektöründe çalışıyor olması, çok az bir kısmının tasarımla ilgileniyor olmasıdır. Çoğu inşaatla ilgileniyor ya da hemen çizip, yap-sat usulü bina yapmakla ilgileniyorlar. Ki taşrada bunlar olağanüstü miktardalar ve hayatlarından memnunlar. Bunu da görmek lazım. Memnun olmasalar bu Yönetmelik böyle çıkmazdı zaten. Son derece memnunlar. Bütün dertleri, çeteleşip, başkalarının, yani aynı meslekten insanların o bölgeye girmemesi üstüne kurulmuş durumda. Şehir şehir isimde verebilirim, sonra konuşabiliriz bunu. Yani siz, dışarıdan oraya proje tasdik ettirmeye gittiğiniz zaman ananız ağlıyor. Tasdik ettirmiyorlar, belediyeyle anlaşmışlar, vize haklarını resmen silah gibi kullanıyorlar, hayatlarından memnunlar. Bir de böyle bir sorunuz var.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bazıları belediye başkanlarının danışmanları.

KADRİ ATABAŞ- Bazıları öyle. Yani dünyada bütün bunlar oluyor; ama bir de bizim böyle bir meselemiz var.

ABDİ GÜZER- Yerel ortamların böyle bir boyutu da var.

KADRİ ATABAŞ- Evet, maalesef, böyle bir boyutu da var.

Benim gözlemlerim bunlar.

ABDİ GÜZER- Peki, çok teşekkür ederim.

Aslında hakikaten çok boyutlu ve çok iyi bir açılım oldu diye düşünüyorum; yani en azından benim kafamdaki bütün parçalara değinildi. Bir tek açıkta kalan şöyle bir şey var: Başından beri, biz ve diğerleri diye bir ayırım yaptığımızda, kendi yakın coğrafyamız ve kültürümüzden bahsediyor gibiyiz. Diğerleri dediğimizde de, bir tür küreselleşme sürecinin yarattığı güç odaklarından bahsediyoruz. Bu yapılaşma sürecini, kentleşme sürecini ve bunların alt süreçleri olan finansman, sigorta oluşumlarını etkiliyor. Ama öte yandan şöyle de bir şey var galiba: Bu ortamın da kendi içinde bir süreklilik ve bütünlük yok diye düşünüyorum. Yani benim o ilk çağrı metninde yazdığım kültürel farklılıklar da bugünkü dönüşüm içinde, belki aralarındaki farklılıkları ve çelişkileri çok arttırarak; ama aksine, belki senin söylediğin gibi, bu -miş gibi yapma meselesi yüzünden de biraz yok ederek getiriyorlar.

Üç farklı kültürel ortamdan bahsediyoruz; bir tanesi popüler ortam. Yani mimarlık, sokaktaki adam için bir şey ifade ediyor. Belki şöyle düşünüyorum: "Ne güzel, bizde de yeni binalar yapılıyor." Raşit'in başta söylediği gibi, "Almanya'daki alışveriş merkezin aynısı Ankara'da da yapıldı. Aynı otelde kalıyorum" vesaire. Bu yapıların yaşama süreci filan da öyle ve biz, özellikle sokaktan bakınca yeni yapılaşma süreçlerini bir tür ilerleme, gelişme, dünya sistemiyle entegre olma gibi görebiliriz. Benim naif, optimistik diye altını çizmeye çalıştığım aslında böyle bir şeydi. Yani dışarıdan baktığın zaman, popüler kültür içinde belki bu bir ilerleme, gelişme ve dünyayla entegrasyon süreci gibi algılanabilir.

İkincisi, bunun hemen yanı sıra gelen bir meslek kültürü, profesyonel kültür var; popüler kültürle akademi kültürünün arasında duran bir kültür. Onlar biraz daha bu sorunları birebir yaşayan, içinde olan ve de en azından bu noktasal örneklerin bir genel durumu temsil etmediğini bilen, tekil örneklerin genel düzeyde işlerlik ve işlevsellik kazanmadığının da farkında olan bir grup; ama öte yandan kendileri de doğrudan üretim sürecinin bir parçası olduğu için, kaçınılmaz olarak teknolojinin, küresel değerlerin ehlileştirilmesi ve meşrulaştırılmasıyla ilgilenen bir grup. Üçüncü grup da, aslında bütün bu sorunsal farklı disiplinler çerçeveler içinde yorumlayıp, bu yerellik ve global kavramlarını da bütün o disiplinler açısından anlamaya çalışacak, Tonguç'un söylediği anlamda

Tonguç Akış

noktasal sorunları ortama sunacak, onları ortama bütünleştirecek bir dinamik olan akademik ya da eleştirel kültür ortamı. Akademik deyince, sadece akademisyenlere ait bir kültür gibi anlaşılıyor. Onun için, eleştirel kültür demek daha doğru.

Bu üç kültür çeperinde de dönüşümün farklı izleri, etkilenme biçimleri var. Popüler kültürdeki bütün dönüşüm ilerleme, gelişme, yenilik kavramları içinde algılanmaya çalışılıyor. "Dün, telefonda sıra bekliyorduk, yazdırıyorduk, 4 saat sonra çıkıyordu. Şimdi cebimizden çeviriyoruz, istediğimiz yerle konuşuyoruz. Ne güzel." Bu naif bakışla, aslında, kent ve mimarlığa bakmak da mümkün. "Hakikaten çok sayıda konut yapılıyor, gecekondu hızla yıkılıyor, yerine sosyal konutlar geliyor. Bütün Batılı yapı tiplerini yapmaya başladık. Dışarıda ne varsa burada olmaya başladı" gibi bir kültürel tepkiden bahsediyorum.

Meslek açısından baktığımızda, belki o dönüşüm biraz daha sancılı hissedilir bir vaziyette; ama onun da kendi içinde farklı yansımaları var. Yani bir kısmı söylemsel olarak, senin söylediğin gibi bir uluslararası ortama entegre olmaya çalışırken, o masaya oturmak üzere hamle yaparken, öbürü de masada oturmamış olmanın sınırını koruyarak, oradan bir şey elde etmeye çalışıyor.

Üçüncüsü de, demin Raşit'in YÖK'e bağladığı, Tonguç'un belki yine benzer bir şekilde akademinin önceliklerindeki sorunlara bağladığı biçimde, kapalı, totalojik bir değer sistemi içinde diğer kültürel ortamlarla ilişkilenecek şekilde, kendini soyutlamakla belirlenen bir durum var. Kültür ortamları arasındaki bu farklılıklara nasıl bakıyorsunuz diye merak ediyorum.

RAŞİT GÖKÇELİ- Ondan önce, Kadri'nin işaret ettiği üçüncü, dördüncü noktalara değinelim. Türkiye'nin postmodern bir sığrama yapamaması, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın metaforu,

bir de masanın etrafında oturma metaforu. Türkiye'de şöyle bir durum var hakikaten: Diyelim ki, Çetin Ünalın'ın "1927 Mimarlar Derneği" kitabını bir düşünün, Mimarlar Derneğiyle ilgili; o kitapta çok anlamlı bölümler var. Kitabın son bölümünde, Feza hanımın Osmanlı mimarlarını anlatan çalışması var. Bir de tekrar kitabın başına bir dönün, yani şu bizim Cumhuriyet mimarlarının durumuna bir göz atın. Orada hakikaten Kadri'nin işaret ettiği bir kopuş var, bir fikri zayıflık var, bir ufuk kısıtlılığı var. Bu var, da sonu nasıl gelecek? Mesela, Türkçe var olmaya devam edebilecek mi? Herkes bunu düşünüyor. Birçok ülkede insanlar kendi dilleri için benzer tasalar taşıyor dünyada. Ama bir bakıyorsunuz, bir yandan da Türkiye'de en az 100-120 tane şiir dergisi çıkıyor şu anda. Üstelik, Osmanlıca'dan kopmuş, Farsça'dan kopmuş, Türkçe'yle filan edebiyat üretimi yapılmaya çalışılıyor. Dünyada kendi ülkelerinin dilinde değil de İngilizce dilinde üretimde bulunmuş, örneğin Naipul gibi yazarlar Nobel Edebiyat Ödülü alıyor.

KADRİ ATABAŞ- Orhan Pamuk da zaten anadilinde yazmıyordu, başka Türkçe'yle yazıyor.

RAŞİT GÖKÇELİ- Ona ben girmeyeyim..

KADRİ ATABAŞ- Şaka söylüyorum.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bir fikri zayıflık var, bir problem yaşıyor.

KADRİ ATABAŞ- Dediğin çok doğru, yepyeni bir dünya ama hep içimizde, küreselleşmenin getirdiği bir yığın etkinin altında, ne yapacağımızla ilgili tavrımızı geliştiremiyoruz, çünkü kendimiz böyle bir oynak durumdayız.

Bir örnek vereyim. Ben, aslında çok taze bir babayım. 10 yaşında bir oğlum var. Psikolog şöyle bir şey söyledi bana "Kadri bey, çocuğa karşı tavır koymak öğretilenin aksine, doğru bir şeydir. Hani demokrasi filan diyorlar ya, 'Çocukla tartışın' vesaire bu yanlış bir şey." Bunu söyleyen de çok demokrat bir psikolog. "Niye?" dedim. "Çünkü çocuk, arkasını sağlam bilirse, evet ya da hayır... Bilsin ki, herhangi bir adım attığında, bir şey yaptığında, sizin tavrınız nettir. Arkasını dayayacağı duvarın sağlam olmasını düşünür. Eğer o duvar sağlamıysa, öne doğru gelişir. Eğer arkadaki duvar kaygansa, belkiler ile doluyorsa, o çocuk öne doğru gidemiyor, arkasına güvenip de gelişemiyor" dedi. Çok ilginç bir şeydi söylediği. Benim demin vurgulamaya çalıştığım böyle bir durum. Biz 150 yıldır tartışıyoruz. Arkamızdakilerin evet'leri, hayır'ları bulanık; yani "O muyuz, bu muyuz?" meselesi nedeniyle hep tereddütler yaşıyor. Benim vurgulamaya çalıştığım oydu, yani kopuşun kötülüğü değil.

Tabii bunu bütün dünya yaşıyor, böyle bir sorun olduğu kesin. Fakat bu, zaman zaman bazı çıkışların mümkün olamayacağı anlamına gelmez. Diyelim ki

68'de böyle bir şey olabilirdi. Demek ki bu, belki o günün koşulları altında belki çok da sübjektif olarak, yani ne yaptığını bilen bazı grupların bir düşünce tankı olarak veya bir mihrak olarak aksiyoner hale gelebilmesine bağlı. Bu aksiyoner hale gelebilme hadisesinde, nitelikli bir emek grubunu temsil eden Odanın da düşünmesi lazım, en azından gayret sarf etmesi lazım diyeceğim. Şu anda başka bir şey söyleyemeyeceğim. Soruları bir daha formüle ederseniz...

ABDİ GÜZER- Burada sanki tekil ve bütüncül bir ortam var gibi bir sonuç çıkıyor. Oysa bu ortamın içinde de farklılıklar var; o farklılıkları nasıl görüyorsunuz? Yani bu popüler ortamla biz bütünleşik vaziyette miyiz; yoksa, akademiyle meslek, meslekle popüler ortam arasında bir çelişkiye varan bir farklılık var mı?

RAŞİT GÖKÇELİ- Bence, Oda olarak farkında değiliz. Kadri de söyledi, biz de söyledik. Alt disiplinler meselesi, disiplinler meselesi, bence sektörün aldığı şekille çok fazla haşır neşir değiliz. 1999 Düzce depreminde ben de benzer bir şey yazmıştım. Şunu yazmıştım: 1968'de, Düzce'de de, Bolu'da da 20 bin nüfus vardı, deprem olduğu gün ise 80 bin. Her taraf yerle yeksan oluyor. Peki, 60 bin ek nüfusun yer aldığı tüm bu binalar bu son 30 sene içinde yapılmışsa bütün o yerle yeksan olan binalar, Academia nerede, Mimarlar Odası nerede, Mühendisler Odası nerede?

KADRİ ATABAŞ- Hiç üstüne alınmayan tek grup mimarlar. İnanılır gibi değil.

RAŞİT GÖKÇELİ- Hakikaten çarpıcı. Ama bence daha önemlisi, sektörün içinde olduğu durumu çok fazla idrak edememe durumu. Adamlar geliyorlar, "15 milyar dolar yatırım yapacağız" diyorlar, 800 milyon doları küt diyor indiriyor, İstanbul'daki Karayolları arsasını alıyor. Yani bir şeyler değişecek, değişmekte. Gayrimenkul yatırım ortaklıkları kurulmuş. Yani bir de dönüşüm var. Bunu nasıl yorumlayacağız, belli değil. Bence, sektörle ilgili yorumlar çok düzgün yapılmıyor. Üretici birliklerinin durumları ne, Türkiye'de petrolün fiyatı ne, demirin fiyatı ne, Türkiye'deki enflasyonun gelişmesiyle inşaat girdi fiyatlarının gelişmesi koşul mu, değil mi, bu alandaki yorum ne? Kentle ilgili de yorumlar yapılmıyor, makro formları nasıl dönüşmekte? Şu anda bile İstanbul'da seksen binin üstünde üst düzey konut var. Bu tür değişimler filan yaşıyor. Bence, bunlara tek tek bakmak zorundayız. Bunlara baktığımızda da, masanın tam önünde mi yahut bir sandalye arkasında mı durduğumuz çok önemli olmayacak bence; çünkü ikinci sırada oturan birinci iskemleye kancayı atacak, gerekirse gayrimenkul yatırım ortaklığına girecek gerekirse değişik mülkiyet tiplerini öneren alternatif modellerde söz sahibi olmanın yollarını arayacak. Uygulamacı olarak

hakikaten orada bir sorun yaşıyordu uygulamacılar, onu kabul edelim.

KADRİ ATABAŞ-Bu söylediğin üç alan hakikaten önemli. Okumuştum, ama doğrudan bu üç alana oturma diye de bakmamıştım. Mimarlık mesleğinin içinden, bir genel imaj olarak bakıldığında "Mimarlık" imajı olarak, bir etkinlik alanı olarak neyi ifade ediyoruz? diye baktığımızda, bir kere, genelde şöyle bir imajımız olduğu fikrindeyim. Biz, daha çok söylenen ve ekşi yüzlü bir tarafız. Popüler kültürün içinde daha çok yer almaya çalışan bir tarafız. O profesyonelliğimiz ve para kazanma çabamız. Ama mesela, meslek kültürü ve farklı disiplinler içinde yerellik, globalite meselelerinde ise daha çok gelişmelere sonradan tavır koymaya çalışan, içinde yer almaktansa dışında durup konuşan tarafız... Bunu da bilinçli yapıp yapmadığımıza da emin değilim. Deminden beri burada konuşuyoruz. Muhalif tavır almanın, bilinçlilikle ilgili bir mesele olması gerekir diye düşünüyorum. Ben, mimarlık ortamının bu kadar bilinçli olarak -sadece Odayı da kastetmiyorum artık- mesleğiyle ilgili veya durumuyla ilgili bir şey yaptığını da pek sanmıyorum.

En azından Ankara'dan örnek verebiliriz. Atatürk Orman Çiftliği, bu Odada birkaç kez masaya yatırıldı ama mimarlık ortamının, Mimarlar Odasının Atatürk Orman Çiftliği'yle ilgili bir söylemi olmadı. Mesela ben, "Burasına el sürülmemelidir" gibi bir söylemi hiç söylem diye kabul edemedim. Niye kabul edemedim? Dünyanın hiçbir yerinde bir kentin göbeğinde, bilmem kaç bin dönüm arazide, sadece elma yetiştirerek var olunmaz. Böyle bir şey olmamalı. O olacaksa bile, toplumun kullanacağı bir şey olabilir. En azından, insanların doğal ortamda üretim teknolojileri için bulunmalarını sağlarsın, bir şey yaparsın. "Hiçbir şey yapmayın, böyle dursun." Bunu söylediğiniz anda, insanlar diyor ki, "Bunun bir anlamı yok; bana kapalı, kente kapalı, her şeye kapalı." Ne olacak? En sonunda, orada Melih kendine göre bir şey yapıyor, ona da bir cevabımız yok.

Sadece karşı çıkıyoruz; o hale geldik. Bu niye? Kendi ortamımızda artık ciddi, büyük çapta toplumu etkileyecek panel yapamıyoruz, politika üretmiyoruz; yani mesleğimizle ilgili, mesleğimizin barınma/konut sorununun aktörlerden birisi olmasını sağlayacak eylemleri yapamaz hale geldik. Deminden beri anlattığının bir kısmı buna dahil. Politikalar üretmiyoruz. Bunun içine Academia dahil. Açıkçası, çok önemli bir unsur bence. Başta Academia olmak üzere, biz, bu yeni söylemlerin oluşturulmasını sağlayamıyoruz. Tamam, toplumumuz örgütsüz vesaire, bin tane şey söyleyebiliriz. Başka toplumlarda bu açığı kapatan başka kurumlar var, doğru, burada yok. Bizde yok diye, kendimiz de

bunu kabul ettik, iyice küçüldük. Dolayısıyla, bu söylediğim ortamlara baktığımızda, biraz popüler ortamda ürettiğimiz bazı projelerle, o imajın bir parçası olarak bir mimarlık olduğu fikrindeyim; ama diğerlerinde pek olduğumuz fikrinde değilim.

RAŞİT GÖKÇELİ- Aykut Ülkütekin gelebilseydi eğer, iyi olacaktı. Meslekle ilgili bazı somut uygulamaları anlatacaktı. Ama o yaptığı sunuş geliyor aklıma, Mimarlar Derneğinde yaptığı sunuş. Meslekle ilgili olarak söylüyorum bunu. 400 meslek alanında yetki hadisesini; 7 meslek alanında ise, yetkinlik kavramını ortaya koyuyor. Arada fark var; yani yetkide yüzdeyüz bir performans bekliyorsunuz, yetkinlikte göreceli bir performans bekleniyor. Bu önemli, yani bu farklı düzeylerde ele alış dünyada da var. Aykut Ülkütekin bunlara işaret etti. Bu konuları ele alabilse idik iyi olacaktı.

Yararlı olacak idi çünkü ne yapıyor şu anda meslek odası: Meslek Yasası çıkartmaya çalışıyor. Halbuki, uğraşılması gereken şey Yapı Yasası veyahut öbür alanda, şehircilik alanında da İmar Yasası.

TONGUÇ AKIŞ- Ben de aynı şeyi söyleyecektim aslında. Yani hukuksal bir mücadele aksı herhalde belirlendi gibi. Mesela, son yıllarda hukuk üzerine çok şey okuyoruz; yasalar filan, SMM gibi, Yapı Yasası, Mimarlık Mesleği Yasası gibi. Ama Türkiye'de galiba işler pek öyle işlemiyor. Dünyadaki binaların yüzde 5'i mimarlar tarafından yapılıyor. Dolayısıyla, birtakım şeyleri yasalarla çözebilmenin biraz problematik, biraz da iyimserlik olduğunu düşünüyorum.

Bir de eklemek istediğim bir şey var. Üniversitelere gelirse, demin bir ayırım koydunuz, "Efendi mimarlar var, diğerleri var" gibi. Mesele bence şu. Üniversitelerin efendi mimar mı yetiştirmesi gerekiyor, yoksa onun alternatiflerini mi üretmesi gerekiyor? Başka mimarlık mümkün olabilecek mi ya da başka mimarlar ve onun üretim biçimleri mümkün olabilecek mi? Herhalde onu sorgulamak lazım. Bir de mimarlığı ACE'nin açılımı ile biraz daha sosyal sorumluluk üzerinden yapmayı vurgulamak gerektiğini düşünüyorum. Neden tıp, neden diğer 6 meslek bu kadar önemli? Neden inşaat mühendislerinden ya da diğer mesleklerden ayrılıyor? Çünkü sosyal bir sorumlulukla bir yapı çevre üretimine katkıda bulunuyor. Bunun bilinciyle üniversite ortamında farklı disiplinlerin bir araya geleceği eğitim ile çözülebilir ya da bir kıvılcım başlatılabilir diye düşünüyorum.

Bir de, "Bir sürü dergiler var" dedik; ama o dergiler ne anlatıyor, kime anlatıyor, bizi mi anlatıyor? Öyle de bir sorun var. Elbette içlerinde farklı duranlar var. Evet, bir enflasyon var, her tarafta bir şey var; ama "Ne anlatıyor ve niçin anlatıyor, kime anlatıyor?" gibi çok temel bir sorun var. Mimarlık dergileriyle, Arkitera ortamıyla ilgili. Yeni çıkacak diğer dergilerle ilgili. Neyi anlatıyor, niçin

anlatıyor, neyi çözmek için anlatıyor, neyi sorun olarak koyuyor? Eğer dışarıdaki bir sorunu, bizimle ilişkisi olmayan bir sorunu ortaya koyuyorsa, o zaman biraz problemli bir Türkiye'de yaşıyoruz diye düşünüyorum.

KADRİ ATABAŞ-Bir şey ilave edeyim mi? Mimarlık mesleği galiba biraz şöyle bir noktaya da geldi. Küreselleşen ve uçak ulaşımına dayanan çağda hakikaten yerellik kayboluyor. Yani buradan kalkıyorsun, Diyarbakır'a uçakla gidiyorsun, dolayısıyla arasını görmüyorsun. Bizim grubumuzda, her sene okula başlarken talebelere iki sayfa kağıt dağıtıyoruz, çeşitli sorularımız var,onlardan biri de “Türkiye’de nereleri gördünüz?” Okulun gezdirdiği yerler hariç, onun dışında, son derece klasik olarak, Ankara, İstanbul, Antalya, hep Ege ve Akdeniz sahili, biraz da okul gezdirmişse İç Anadolu. Onun dışında, babası memur değilse, ordan gelmemişse, Karadeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu yok, İç Anadolu yok. Dolayısıyla ülke kavramı, yurt kavramı, oraya ait olma kavramı bir kere buralardan başlayarak bir şekilde kayboluyor. Ankara’da okuyor, doğduğu bir kent var, tatil yaptığı bir kent var; bir de İstanbul, (Allah'ın emri, gidip geliyor) yani neredeyse 4 kente inmiş durumda. Bu, çok acı bir şey.

Bu, yerellik kavramını şöyle etkiliyor; sadece kent içindeki sorunlarla yaşar hale gelmeye başlanıyor. Kasabalar kafamızda ve mesleğimizde kayboldu açıkçası, hatta kentlerin varoşları da yok oldu. Mesleğimiz gittikçe küçülen, tek ölçekli, küreselleşmeyle de bağlantılı, böyle berbat bir yere sıkışıyor maalesef.

Buna karşılık, (söylediğinden hatırıma geldi). Son yılların en ilginç mimarı Samuel Mockbee A.B.D.’de ilginç bir deney yaşattı. Fakirler için mimarlık diye, Alabama’da “Kır mimarisi okulu” gibi bir isimle... Alabama’da kişi başına gelir 2 bin dolar mı neymiş, yani çok düşük. Tamamen siyahlara dayalı, felaket düşük bir ekonomide, çok yerel malzemelerden giderek, yeni bir mimari denemeye çalıştılar ve çok yaratıcı bir deneyimdi. Ona bakınca bir tek şey düşündüm “Bu, benim ülkemde olmalıydı.” Yani bu ülkede böyle bir şeyi denememiş olmak hâlâ beni acıtıyor. Yani ülkemizde böyle ciddi bir boşluk var ve biz mimarlar bir an önce bu sarhoşluktan çıkmalıyız. Aydın görevi diye de bakmıyorum buna, mesleğimin gereği olarak bakıyorum yani bu mesleği yapacaksak, bizim bir ölçüde bundan çıkmamız lazım.

TONGUÇ AKIŞ- Böyle bir durumda hep şu aklıma geliyor. Belki hep kafamda idealize ediyorum; ama ODTÜ’nün birinci sınıf sonrasında yaptığı o stajlar hakikaten çok değerli ve araştırılması gereken şeyler. Belki de şimdiki durumuna üzölmek

gerekiyor hakikaten. Bir işe yaramadığı ya da yaradıysa ne kadar yararlı olduğunu belki gidip araştırmak gerekiyor.

Bir de bu üçlemenin içinde, gündelik, popüler, profesyonel mesleki. Akademik eğitim, belki burada hepsini bütünleyen bir sorun etrafında toparlanmak meselesi bence. Bu çok daha cazip geliyor. Yani bunları böyle kompartımanlara ayırmaktan ziyade, bunları birleştirici, sorun odaklı bir mücadele biçimi ile tariflemek gerekiyor diye düşünüyorum.

KADRİ ATABAŞ- Bence, ikinci kısma geçelim. Bu kadar söyledik de, ne düşünüyoruz?

ABDİ GÜZER- Açıkçası, ben tartışmayı kurgularken çözüm meselesini doğrudan bir hedef olarak almadım. Onu da kısaca konuşalım tabi. Ama asıl beklenti şuydu: Bu sayı (bu tartışma) öncelikli olarak durumu, dönüşümün arka planını ve doğasını anlamaya çalışacak ve sorular soracak, bu sorular üzerine de bu tartışma sürecek. Dolayısıyla, bunun zemini hazırlayan bir giriş ratışması. Ama tabii bunun için de bir tur yapmak iyi olur.

O tura geçmeden önce çok kısaca özetleyecek olursak, aslında Raşit Gökçeli çok ilginç bir saptamadan hareket ederek, gayrimenkulün likiditeye dönüşmesi nedeniyle oluşan, bizim asıl ilgi alanımızdaki temel dönüşümün getirdiği bir özne erozyonunun, kaybının mimarlığa yansması üzerine durdu, bir yersizlik kavramı üzerinde durdu, oradan hareketle de nitelikli emeğin dönüşümü üzerinde durarak; yani ortamın mimarlık mesleğine geri beslemesi üzerinde yoğunlaştı ve çok önemli bir açılımdı.

Tonguç, küreselleşme karşıtı bir kavram olarak yerelliğin aslında bir şekilde ihmale uğradığını ve o kavramın kaybolmasıyla birlikte ortaya yeni bir durum çıktığını, bunun da göstergelerinden bir tanesinin ya da aslında direnme noktası olması gereken bu dağılmış üniversite mozağının Türkiye’de işlevselleşmemesiyle ilgili bir soruna bağladı, multivist üniversite kavramı üzerinde durdu, Türkiye profilinin giderek belirsiz hale geldiğini söyledi.

Kadri Atabaş da, bir başka boyutu olan -ki, bizim yazımızda üçüncü kısmı oluşturuyor- mimarlığın söylemsel kısmından hareketle, öncü olan düşüncenin aslında modernizmdeki gelenekten farklı olarak, yerel adaptasyon sınırlarını kaybettiğini, dolayısıyla hep böyle bir bağımlılık meselesi yarattığını, bu bağımlılığın ya doğrudan birinci elden üretim yapanlara başvurma veyahut da onlarmış gibi yaparak, aslında gerçeğinden kopan bir yeni tür mimarlıkla sonuçlandığı gibi bir tartışma açtı ki, o da çok önemli. Hatta bunu yeni kolonyal dönem olarak tanımladı. Burada da mimarın artık rol olarak da bu kolonyal öncü, akıncı gibi bir işlevinin ortaya çıktığını söyledi.

Bir başka açılımı da -bence o da çok önemliydi- bütün dönüşümlerin arka planında olan bu sayısal ortamda düşünme ve saklama meselesinin, bilgisayara bağlı olarak gelen yeni imkânların aslında bu dönüşümü hızlandıracak biçimde işlevselleştiği ve âdeta bizi sahte bir çağı yakalama yanılsamasıyla kuşattığını, bu nedenle de aslında bazı sorunlarının üstünün örtük kaldığını söyledi.

İkinci turdaki tartışmalarda da daha çok, bütün bu ortam içinde meslek örgütlenmesinin ve Odanın yeniden kendini nasıl tanımladığı ve ilişkilerini kurmaya çalıştığı akademinin aslında bugünkü durumunu, oradan hareketle de meslek ortamındaki durumu konuşmaya çalıştık. Belki hakikaten bir son tur yaparak, orada da, “Bu dönüşüm içinde olası açılımlar ne olabilir?” sorusunu sormakta yarar var. Ondan sonra, belki dışarıdan da alacağımız bir-iki yazı katkısı ile bu tartışmayı toparlayabiliriz... Sınırlı sayıda katılımcı olmasına rağmen, bu oturum, benim beklediğimden daha doğurgan ve alanı çok kapsayan bir içerik sundu. Hatta bir örtülü manifesto gibi bir şey de çıkıyor bunun satır aralarından.

Siz de uygun görüyorsanız, böyle bir turla bitireyim diye düşünüyorum.

Buyurun, sizden başlayalım. Bu blue jean örneği de bir yerde sana referans vererek kullanacağımı bil.

KADRİ ATABAŞ-Senin ikazınla, haklı olarak söylediğin gibi, biz sorun çözücüler değiliz. Onun için, oldukça minimal bir şeylere dokunup durmak gerektiği fikrindeyim. Söylediklerimizden kısa başlıklar halinde, şunlar çıkıyor gibi geliyor. Hem akademik ortamda, hem mimarlık ortamında mimarın rolünü yeniden tanımlayacak bir sürecin başlangıcını açmak lazım. Daha doğrusu, mimarın yapım süreci ve proje sürecindeki yeni rolünün ne olacağı (daha sonraki hukuki metinlere belki esas olmak üzere) yeniden çeşitli alt başlıklar halinde bir açıp konuşmak gerekecek diye düşünüyorum. Bunun için de “proje üretim süreci bir mimarın tek başına yapacağı bir şey midir/ değişen dünyada, yeni modelde yeri nedir?” tartışıp, bunun gereğinin ne olduğuna dayalı bir çalışma başlatmalı.

İkincisi kentlerin oluşumu, barınmayla ilgili meseleler de herhalde yine Akademia’ya ve mimarlık örgütlerinin sorumlulukları olmalı. “Sınır tanımayan mimarlar” aslında hoş bir laf da olabilir ama hakikaten bu bağlamda yeniden bir dizi iş başlatılmalı gibi duruyor.

Bunlara bağlı olarak, Mimarlar Odasının TMMOB içindeki rolünün ve bizlerin durumunun hep üstü örtülüyor ama artık çok ciddi olarak konuşulması gerektiği fikrindeyim. Taşrada bu çok büyük bir sorun değil, bunu biliyorum,çünkü taşrada mimar/mühendisler hepsi bir arada yaşıyorlar ve işlerine geliyor. Fakat bu durum, mimarlığın önünü tıkayan çok büyük bir sorun haline dönüşmüş

durumda. “Mimarlık” kendi başına bu konuştuğumuz alanlarda hiçbir şey üretemiyor. Çok bilinen meseleler. Yani Jeoloji Mühendisleri Odasıyla veya Gemi Mühendisleri Odasıyla aynı örgütün altında, Türkiye'nin büyük meseleleri hariç, hangi ortak sorunu tartıştığımız, artık ciddi bir sorgulama. Şöyle diyeyim: Böyle bir şey olacaksa ve zorunlu ise TMMOB için de bile barınma / mimarlık / yapım meselesinin etrafındaki Oda' ların bir araya gelip kendi içlerinde, bir çalışma platformunun oluşması lazım diye düşünüyorum. Yani benim inşaat mühendisleriyle belki hakikaten konuşacağım konular var, tesisat mühendisleriyle konuşacağım konular var, peyzaj mimarlarıyla olabilir; ama gemi mühendisleriyle yok, gıda mühendisleriyle de pek yok. Saymaya kalksam, epeyce bir mühendisle hiçbir âlâkamız yok.

Dolayısıyla, alt bir duyarlılık grubu olarak, bir şekilde bu politikalarımızı tartışabileceğimiz yeni bir ortamı hazırlamamız gerekiyor. Bu da bugünkü TMMOB yapısında olamıyor. Bir kere, üyelerimizle olan etik meselelerimizi bile çözemiyoruz. Disiplin cezası veriyorsun, gidiyor, TMMOB Disiplin Kurulundan dönüyor. “Yahu, niye dönüyor?” diyorsun, “Vallahi, gemi mühendislerinden adam var Disiplin Kurulunda” diyorlar. Ben nasıl anlatayım ona, niye anlatayım ayrıca? Böyle bir şey olmaması gerektiği fikrindeyim.

Oda ciddi bir şekilde kendi pozisyonunu tanımlamalı. Bence, bu Odanın bir de şunu çözmesi -Raşit, onu Umut İnan sana söylemiş; çok da katılıyorum- lazım: Mimarlık örgütleri nasıl bir örgüt olduğunu tayin etmeli; yani sendika mı, meslek örgütü mü, bir aydın topluluğu mu, her neyse, kendi rolünü biçmeli. Bir yığın sivil örgütlenmeler başladı. Bu örgütlenmelerle olan ilişkisini çözmeli. Şu anda çözmüyor, yokmuş gibi yaşıyoruz. Serbest Mimarlar Derneği var Ankara’da, 1927 Mimarlar Derneği var, Mimarlar Odası var. Pek bir araya gelerek, kendi içinde de etkinlik alanlarını tanımlayıp bir şey yapmamaya başladılar. Böyle bir sallapatilikle gidiyor. Dolayısıyla, bunların ele alınması gerektiği fikrindeyim.

Teşekkür ederim.

TONGUÇ AKIŞ- Ben, TMMOB eleştirilerine pek katılmayacağım sanırım. Onun birlikte mücadele alanı olduğuna katılıyorum. Yani bir şeyleri değiştireceksek, bir muhalefet hareketi olarak hareket edilecekse eğer, TMMOB, savunulması gereken bir örgüt. Elbette içinde problemleri olabilir, ama değerli bir muhalefet örgütü diye düşünüyorum.

Ben, çok yakın ve çok somut önerilerle bitirmek istiyorum. Bu Kasım ayında ODTÜ’de yapılacak olan Mimarlık ve Eğitim Kurultayı var. Aslında bu Kurultayın örgütleniş biçimini biraz daha

değiştirerek ve demin de bahsettiğim bir araya gelme platformunu oluşturacak bir yapılanmaya gidilmeli diye düşünüyorum. Yani mimarlık eğitimi alanı -Avrupa Birliği tanımıyla söyleyebiliriz belki- içindeki tüm aktörlerin teker teker orada kendi yüzünü gösterdiği, teker teker birbirlerine temas edilebilecekleri bir ortamın kurultayına çevirilmesi gerekiyor. Bu Kurultayda, akademik haklar, özgürlükler, YÖK gibi birtakım sorunlu üst örgütlerin de belki eleştirilmesi ve ona dair alternatif açıklamaların yer alması gerektiğini düşünüyorum.

Elbette Kurultayın başlığı belli ve onun içinde birtakım alt başlıklar belirlenmiş, ona ait komisyonlar oluşturulmuş. Bu Kurultay, belki Anadolu'nun merkezinde olmasıyla da ilgili, değerli bir şey. Sanırım, Mimarlık ve Eğitim Kurultayı ilk defa Ankara'ya geliyor. Coğrafi olarak da diğer yerlere yakın bir durumda.

Dolayısıyla, metrekare temelli bütçelendirmeler, yani eğitimdeki öğrenci sayısı metrekareye göre belirlenmesi ve diğer mimarlık bölümleri de bundan muzdarip olduğu akademik personelin devamlılığı. Akademik kadroların yetersizliği büyük problem. Araştırma görevlilerinin sorunlarına da değinmek gerekir. Özgür, bilimsel, özerk eğitim, ölçütlerden bir tanesi.

KADRİ ATABAŞ- İlk defa duydum bunu, bilmiyordum.

ABDİ GÜZER- Kontenjanı belirlerken, birçok kriteri ele alarak değerlendirme yapıyorlar ve onların çoğu aslında matematiksel ölçümlere dayanıyor. Öğretim üyesi sayısından, yer imkânlarına, şuna, buna kadar... Şüphesiz her zaman gerçek potansiyelle uyumlu bir sonuç vermiyor bu da.

RAŞİT GÖKÇELİ- Dışarıdan gelen bir faktör o, dışarıdan gelen akreditasyon kurumlarının getirdiği parametrelerden biri.

TONGUÇ AKIŞ- Yok, YÖK'le ilgili bir şey. YÖK'le.

Bunun dışında, MOBİG gibi, MİDEKON gibi, SMGM gibi birtakım örgütler var. Bunların karar mekanizmalarının aslında daha şeffaf bir şekilde ele alınması gerekiyor. Diğer öğrencilerin ya da diğer akademik kadronun bir şekilde müdahil olabilmesi ya da en azından söz söyleyebilmesi için ortamların oluşturulması gerekiyor. Bu Mimarlık ve Eğitim Kurultayı belki böyle bir açılımına öncülük edebilir diye düşünüyorum.

Bir de, sorun eksikli tartışma ve kendi gündemimizi oluşturmak açısından, "Ulucanlar Cezaevi; Kentsel Düşler" diye bir çalışma var, o,

bütün bu kentsel dönüşüm meselelerini tartışabileceğimiz ve aparatlarını kendimiz belirlediğimiz bir ortam ve tartışma platformu aslında. Bu platformun da işler kılınması, akademiyi canlandırması gerektiğini düşünüyoruz. Zaten duyuyoruz, Gazi'de stüdyo projesi olmuş. Dolayısıyla, Oyunun kurallarını kendimizin koyacağı noktalara çekilip, oradan kendi meselelerimizi, kendi sorunlarımızı tartışabiliriz diye düşünüyorum; hem Mimarlık ve Eğitim Kurultayında, hem de Öğrenci Yarışmasında.

Beni çağırdığınız için çok teşekkür ederim.

ABDİ GÜZER- Biz teşekkür ederiz katkılarınız için.

RAŞİT GÖKÇELİ- Tonguç'a bir şey söyleyeceğim. Bu öğrenci sendikası ne alemde? Bir öğrenci sendikası kurulmuştu.

TONGUÇ AKIŞ- Bildiğim kadarıyla, daha yeni ve kurulma aşamasında. Çok da içinde olmadığım bir şey, ama takip ettiğim bir şey. Ama çok hassas, herkesin katılımına açık bir ortam sağlıyor; yani web sitelerinde öyle bir algı var. Belirgin olan örgütlülüğü biraz geride bırakılıp, öğrenci sorunları ile odaklanan bir sendika olması gibi bir hedef var.

RAŞİT GÖKÇELİ- "Mimarlar, bir grup olarak, nitelikli emek grubu olarak veya plancılar bugünkü koşullar içerisinde hangi mekanizmaları kullanarak, biraz daha etki alanlarını veya toplum tarafından fark edilme olasılıklarını arttırabilirler?" diye baktığımda, benim aklıma.

ABDİ GÜZER- Popüler kültüre sirayet etme gibi mi?

RAŞİT GÖKÇELİ- Popüler kültüre sirayet etme anlamında değil. Popüler kültür çok ayrı bir hadise, onu ayrı düşünmek lazım. Onu şu ana kadar fazla düşünmedim. Ama öyle bir sorun var Türkiye'de; yani popüler kültürle daha teorik açıklamalar ne şekilde Türkiye'de, birbirinin üstüne mi geliyor, birbirlerinin karşısında mı duruyor, o zor bir konu. O konuda çok fazla düşünmek gerekiyor. Fakat mimarlar veya buna benzer gruplar olarak, sistemin şu andaki gösterdiği gelişmeler açısından, bazı noktalarda eklemelenmenin yollarını bulmamız lazım diye düşünüyorum. Bu, 1980 öncesinde nasıl yapılmış? Birincil örgütlerle ikincil örgüt dediğimiz örgütlere, partilerle, sendikalarla platformlar oluştu. O platformda sendikalar da olsun, kadın dernekleri de olsun, şu da olsun, bu da olsun dendi. Belki bugün için de böylesi bir gereksinme var; ama bence, biraz da tüketici örgütleriyle ne şekilde ilişkiye geçebileceğiniz veya tüketici sorunları etrafında, bugün karşı karşıya olduğumuz meseleleri bir şekilde eklemelendiremez miyiz diye bir bakmamız lazım. Mortgage konusunda, başka konularda dünyada yeni mekanizmalar oluşuyor; çok çeşitli enstrümanlar oluşuyor, gayrimenkul

değerleme uzmanlığı oluşuyor, başka alanlarda mimarları yapı üretimini ilgilendiren yeni mekanizmalar oluşuyor. Örneğin Mortgage yasasında her şey sayfalarca izah ediliyor. Dışarıdan alınmış metinler bunlar ve çok da güzel tercüme edilmiş İngilizce'den. 100 sayfa tutuyor. Fakat bütün bu metinlerde tüketici nerede duracak, tüketicinin hakkı nasıl savunulacak bunlar anlatılmıyor. Yasanın getirdiği yapıdan yararlanılarak,örneğin yasanın mantığı içerisinde bazı kurullar tanımlanmışsa ve bu kurullar belirli bir işleyle donatılmışlarsa, bu kurulların arasına bir de tüketici örgütlerini koymamız ve bir biçimde işlevlendirmemiz gerekli. Bu tutum daha önce üzerinde durmaya çalıştığım ittifaklar sorunu açısından önem arz ediyor.

ABDİ GÜZER- Ama o ilişkinin çerçevesini tanımlayacak bir üst değerler sisteminin.

RAŞİT GÖKÇELİ- Herkes her kurum her baskı grubu, kendisi tanımlayacak. Buna ihtiyaç vardır. Mesela, ombudsmanlık hadisesi bir örnektir.

ABDİ GÜZER- Peki onun zemini ne olacak?

RAŞİT GÖKÇELİ- Onu tanımlamak lazım. Bir sistem çalışmaya başlamışsa, o sistemin içine bu tüketici örgütlerini müdahil edebilmenin bir yolunu, yöntemini araştırmamız lazım; belki hukuki açıdan, belki başka açılardan araştırmamız lazım. Çünkü sabah, akşam, Allah'a şükür, bir hukuk bürosu gibi çalışıyoruz. Bu kadar hukukçu bunlara hiç kafa yormuyor. Bunlara ilişkin bazı şeyler düşünmemiz lazım. Bu önemli. Yani bu, bizim kendi dışımızdaki toplumla irtibat kurabileceğimiz, birebir ilişkiye geçebileceğimiz bir alan. Bunun önemli olduğuna işaret ediyorum, buna dikkat edelim diyorum.

SMM Yönetmeliğinin saçmalıklarından bir arkadaşımı bahsetti. Halbuki, bizim Yapı Yasası üzerinde konsantre olmamız lazım. Bu Yapı Yasası üzerinde de konsantre olurken veya Yapı Denetimi Yasası üzerinde konsantre olurken, bunun getirdiği çok önemli mekanizmalara el atmamız gerek. Yurt dışındaki meslek örgütleri, mimarlık örgütleri bu tür mekanizmalarla aslında kendi bütçelerini finanse ediyorlar. Mesleki sorumluluk sigortaları mekanizması içerisinde ne sigorta şirketlerinin, ne broker şirketlerinin yerine getiremediği bazı işlevlerin bizim tarafımızdan veya bizim oluşturduğumuz bir yöneme uygun olarak sektör tarafından yeniden kurulması, tasarlanması lazım. İkinci söyleyeceğim bu.

Son olarak bir şey daha söylemek istiyorum. Bazı konularda evrensel doğrular varmış gibi bakılıyor. Bizim mesleğin bir hastalığı. Biz de bu evrensel kurulların tanrısal temsilcisiymiş gibi bakılıyor. Ben, dünyada bir evrensel doğru olduğuna filan

inanmıyorum. Fizikte bile olmadığı yavaş yavaş anlaşılıyor.

KADRİ ATABAŞ- Ama şimdilik var. Yok, o kadar deme.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bunları felsefi olarak sorgulamamız gerektiğini, bilimsel olarak da sorgulamamız gerektiğini düşünüyorum.

KADRİ ATABAŞ- Onu şöyle söyle o zaman: Tarihin şu anında elde edilen birikimler sonucunda şu an için doğru olduğunu düşündüğümüz bir şeyler var. Değişebilir. Ama "Hiç yok" dediğin zaman, o, tam bir boşlukta gezmeye dönüşüyor.

RAŞİT GÖKÇELİ- Kaos anlamında söylemiyorum bunu, ama evrensel doğru diye bellediğimiz bazı şeylerin muallakta olduğunu da biraz fark etmek lazım.

ABDİ GÜZER- Doğrudan ziyade, bir öncelik meselesinden bahsediyoruz.

RAŞİT GÖKÇELİ- Bence mimarların da tanrısı bu tanrılar gibi ölmüş olabilir.

ABDİ GÜZER- Bu ikinci turda da şöyle bir kısa derleme yapabiliriz: Kadri Atabaş'ın söylediği çok önemli, bütün bu tartışmaların sonucunda bir kere mimarın rolünün ve o rolün sınırlarının yeniden bir tanımlanması gerekiyor ki, o tanım çerçevesinde sorumluluk alanımız, etki alanımız, yetkinlik alanımız ve gücümüzün yeni baştan farkında olalım, anlaşılsın. Akademi alanından bakınca, Tonguç'un söylediği çok önemli; yani akademiyi çok özerk ve bağımsız bir yapı gibi görmekten çok, onun etrafında oluşan alt örgütlenmelerle birlikte ve onların şeffaflaşma süreci sonrasında bir platform haline getirmemiz ve katılıma açmamız çok önemli gibi görünüyor.

Raşit'in vurguladığı konu çok önemli. Özellikle de bu mesleki örgütlenme konusunda bakınca, bizim bugünkü dönüşümler altında oluşmuş boşluğu isteyerek veya zorunlu olarak doldurma gibi bir misyonumuz ortaya çıkıyor. Bu yeni açıklamaların başında tüketiciye ve tüketime ilişkin, sigorta sistemine ilişkin, finansman sistemine ilişkin alanlar yer alıyor. Bu yeni alanlar kaçınılmaz olarak bize yeni roller tanımlıyorlar. Bunları farkında olarak geliştirmemiz lazım diye düşünüyorum.

Çok verimli bir söyleşi, ya da tartışma olduğunu düşünüyorum; özellikle açıklamaları ve soruları itibarıyla.

Emekleriniz için, hepimize çok teşekkür ediyorum. Ayrıca ev sahipliği için Oda'ya da teşekkür ediyorum. Görüşmek üzere.

MİMARLIK PRATIĞİNDE DÖNÜŞÜM

Sait Kozacıoğlu, Mimar

Mimarlık dediğimizde 20. yüzyılda tanımlanmış bir mimarlık pratiğinden söz ediyoruz. Mimarlık tartışmamız hala geçen yüzyılda gelişen mimarlığın kavramsal çerçevesi ile belirleniyor. Dünyada ve ülkemizde 20. yüzyıl her şeyden çok bir büyüme çağı. Bu yüzyıl tüm dünyada mimarlık pratiğini yeniden yarattı. Hızla artan, hareketlenen ve yoğunlaşan nüfusun hem çeşit hem de miktar olarak artan etkinliklerinin barındırılması yeni bir mimarlık pratiğinin ortamı oldu.

Artık bu büyüme dünyada fiziki sınırlara çarpmakta, ülkemizde de düğümlenen kentsel dokularda sıkışmakta. 20. Yüzyılda gerçekleşen büyüme nüfus rakamlarında kolayca izlenebiliyor; aynı kolaylıkla da göz ardı edilebiliyor. Her yerde her zaman karşılaşılabileceğimiz fakat bu bağlamla ilişkisine dikkat etmeyebileceğimiz iki grafiğe tekrar bakmakta yarar var.

Bu tabloların gösteremediği bir olgu artan nüfusun kişi başına tüketiminin de yüzyıl boyunca gösterdiği artış. Grafiklerin gösterdiğinden çok daha sert bir fiziki büyüme söz konusu.

Yüzyıl mimarisine damgasını vuran Modern Mimarlık hareketinin 1920'lerde ortaya çıktığını, o yıllarda ki büyümenin bugüne göre neredeyse yatay bir seyir gösterdiğini; büyümenin 1950'lerde hızlanması ile birlikte Modern Mimarlık hareketinin de "ana akıma" (mainstream'e) dönüştüğünü, "Uluslararası Tarz" (International Style) olarak hakimiyet kurduğunu bu grafiklerden de takip edebiliyoruz.

BÜYÜMENİN SINIRLARINDA

20. yüzyıl sona erdiğinde (1990'lar, 2000'ler) bu uluslararası tarzda kendini eskitmişti. CIAM'ın şehircilik vizyonu büyüme yenilmiş, yarım yüzyıl boyunca tekrarlanan gelen cam ve çelik kutu şablonu çevreye özensizliğin sembolü olarak görülmeye başlamıştı. Esas olarak eskiyen plan/kesit kaynaklı "streamlined" tasarım. Konvansiyonelleşmiş modern tarz, yapı arzının büyük kısmını biçimlendirse de, artık tasarım sayılmıyor. Mimarlıktan inşaatçılığa itilmiş durumda. "Landmark" mimarlık için form ve cephe kaynaklı yaklaşımlar yarışıyor. Büyüme mimarisinden tükeniş mimarisine geçişi yaşıyoruz.

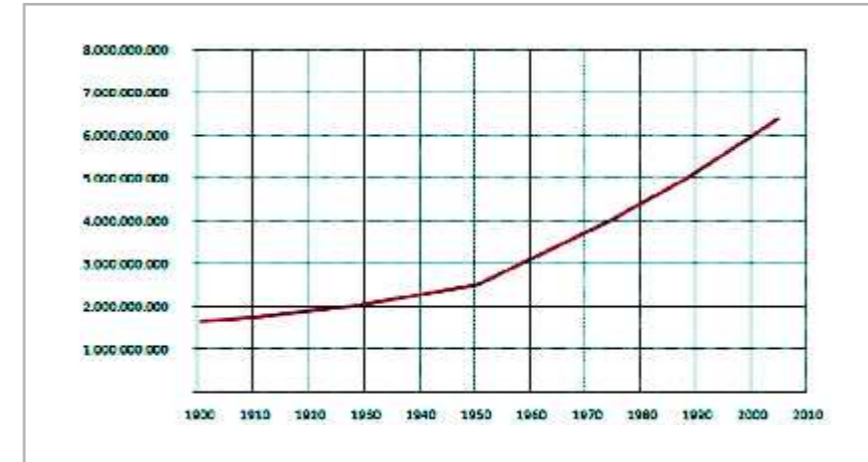
Ülkemizde mimarlığın asıl konusu kentleşme. Nüfus grafiği üç dönemi ayırtmamıza yardımcı oluyor: 1950 öncesi, 1950-1980 arası ve 1980 sonrası. Büyümenin sınırlı olduğu 1950 öncesi esas olarak bir hazırlık dönemi; bu dönemde ortaya çıkan en önemli mimarlık pratiklerimiz Seyfi Arkan ve Bruno Taut yapıları 1950 sonrasında Uluslararası Tarz'a geçişi kolaylaştırıyor. 1950-1980 dönemi kentsel büyüme dönemi. Grafiğin gösteremediği bu büyümenin gecekondulaşma ile sağlandığı. Konut arzının büyük ölçüde gecekondulaşma ile sağlandığı bu dönemde mimarlık kamu yapıları ve diğer kamusal kullanımlarla sınırlı kalıyor. Uluslararası tarz ile uyum içinde ürünler veriliyor. Mimarlığımızın kapsam olarak sınırlı, fakat uygulama imkanı bulunduğu dar alanda mesleki olarak yeterli olduğu bir dönem bu. 1980 sonrasında gecekondu bölgelerinin imarlaştırılması dönemine mimarlığımız hem niceliksel hem de niteliksel olarak hazırlıksız giriyor. Bu dönemde mimarlığın kapsamındaki olağanüstü gelişme, mimarlık kaynağının

kısıtlılığı ve örgütlenme zaafı (12 Eylül rejimi kısıtlamaları) nedeniyle mimarlık pratiğinin de sulandırılmasına (seyreltilmesine) neden oluyor. Gecekondu yerine mimar eliyle niteliksiz konutlar, niteliksiz konut bölgeleri üretilmesi bu hızlı büyümeye hazırlıksız pratiğimizin sorumluluğu. Bu dönem aslında 1999 depremleri ile sona erdi. Pratiği devam ediyor fakat meşruiyetini yitirdi. Bu anlamda Dünya'da nasıl 1992 yılı 20. yüzyılın sonu olarak görülebilirse, bizde de bu depremlerle sona erdi.

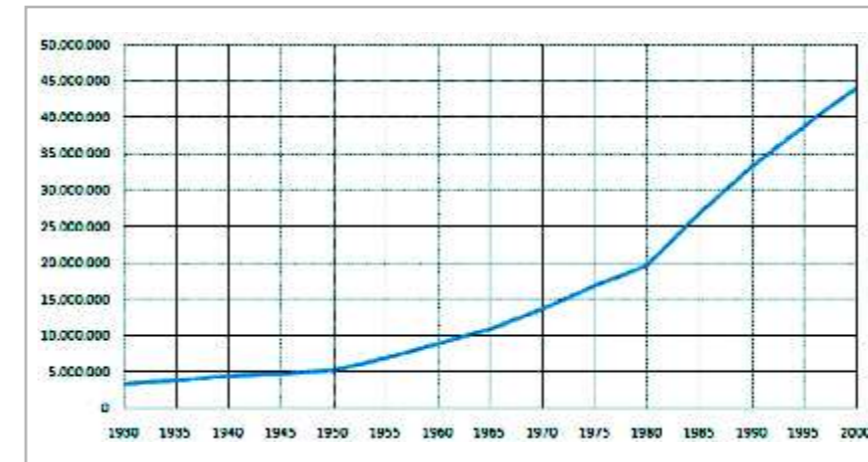
BAĞLAMSIZ MİMARLIK

Bu ortamda Türkiye'de mimarlık pratiğinin öne çıkan özelliği bağlamsızlığı. Yitirilmiş kentsel doku yeni mimarlık ürünlerine bir bağlam sağlamıyor. Elde edilmiş kentsel dokunun zafiyetleri "kentsel dönüşüm" yağmacılarına ve "tarihi doku" havarilerine ortam sağlıyor. Kentlerin ulaşım ve donanım sorunları nedeniyle kentsel yaşam marjinalleşiyor. Bu sorunlar nedeniyle kentten ayrılaştırılmış konut ve alışveriş bölgelerinin gecekondu hızıyla üretilmesi kentlerin çöküşünü durdurmak yerine hızlandırıyor. Mimarlık bu ayrılaştırılmış alanlarda kendini yeniden üretmeye mahkum oluyor. Mikro bağlamlarda birbirinden kopuk mimarlık pratikleri mimarlık ithaline de meşru zemin hazırlıyor.

20. Yüzyılın mimarlık hareketinin ayırt edici vasıfları olan

Tablo 1 Dünya nüfusunda artış

Tablo 2 Türkiye kent nüfusünde artış

birbirleriyle iç içe geçmiş sorumluluk duygusu ve vizyon yaratıcılığı bu bağlamsızlıkta artık kaybolmuş durumda. Mimarlık talebinde ve arzında çözümün yerini imajın alması mimarlık pratiğini içsel olarak da dönüştürüyor. İhtiyaç programı, mekan kurgusu, hareket araştırmaları vb. yerlerini "görsellere" terk ediyor; mimari kavram planla değil formla sunuluyor. İlk zayıflardan biri yapının kullanım amacı oluyor; amaca uygunluk yerini heyecan arayışlarına terk ediyor. Mimarlık pratiği yapı sanatından "show business'e" dönüşüyor. Mimari tasarım reklamlarda boy gösterdikçe o ortamın gerekleriyle biçimlenmeye başlıyor. Kimlik, etik, meşruiyet kaygılarından kurtuluyor. Satışa katkısı, satış hızlandırması ile değerlendiriliyor.

Tanık olduğumuz bu dönüşüm esasında gerek küresel ölçekte gerek ülke ölçeğinde mimarlık pratiğinin karşı karşıya kaldığı gerçek sınırlarla ve tıkanmalarla uğraşmak yerine mesleki sorumluluktan kaçmaktan ibaret. Bu kaçışta yükleri azaltmak için yalnız meslek etiği değil, mimarlık pratiğinin 20. yüzyıl boyunca geliştirdiği çözüm teknikleri ve kavramsallaştırma araçları da terk ediliyor. Elbette bu bir geçiş dönemi. Bu pratiklerin sürdürülemezliği ortada. Bu dönüşümün açmazı mimarlığın kozmetikleştirilmesinin mimarlığı vazgeçilebilir kılması.

MİMARLIĞIN VAZGEÇİLMEZLİĞİ

Yaşanabilir bir kentsel dokunun elde edilmesi, kent etkinliklerinin sağlam, kullanışlı ve güzel yapılarda barındırılması mimarlıksız mümkün değil. Ama bu dönüşüm, başkalaşan mimarlık pratiği ile de mümkün değil. Çıkış yolu mimarlığa talebin örgütlenmesi. Yatırımcıların, pazarlamacıların değil kullanıcıların etkin olacağı bir yapı üretiminin örgütlenmesi. Yeni yapılaşma için 80'li yıllarda çürütülen kooperatif fikrinin diriltilmesi. Kentsel sorunların çözümü için kent (semt) sakinlerinin girişim kanallarının açılması. Kentsel dönüşüm yağmacılarına fikri direnişin örgütlenmesi. Galataport ve İstanbul AKM mücadelelerinde filizlenen kitlesel mimari karşı koyuşun yaygınlaştırılması. Mimarlık yeniden sorumluluk duygusu ve vizyon yaratıcılığı ile teçhiz edilmedikçe ve yapı kullanıcıları ve kent sakinleri ile birliktelik kurmadıkça bu dönüşüm denilen krizi aşamaz.

Dönüşümün yerleşmesi – krizin aşılabilmesi durumunda mimari pratik mikro bağlamlara sıkışarak sönecek; mimarlık da geniş kitleler için yaşamsal anlamı olmayan ancak sergi konusu olabilen bir görsel sanata indirgenecek. Orta Çağ'a geri dönmek için mimarlık vazgeçilmez. Vazgeçilmez bir

NİTELİKLİ EMEĞİN EĞRETİLEŞTİRİLMESİ MİMARLIK ALANINDA DÖNÜŞÜM VEKTÖRLERİ

Raşit Gökçeli, *Mimar*

2007'DE "MİMAR" VE MESLEK ÖRGÜTÜNÜN HALLERİ

Dünyamız 1970'lerden başlayarak vahşi neoliberalizmin boyunduruğu altına girdi. Yeni kapitalizm 1989'da sosyalist deneyin Sovyetler Birliği'ndeki uygulamasının çökmesinden de yararlanarak dünya üzerinde hakimiyetini kurdu. Teknolojideki gelişmeler üretimin, iş organizasyonlarının dönüşmesine yol açtı. Ancak sibernetik, genetik, nano teknolojik alanlardaki gelişmeler kadar önemli olan bir gelişme de bunların finans dünyasındaki dönüşüm ile paralel yürümesi oldu.

İlk kez dünya fiziksel üretimi, finans kapitalin gölgesinde kaldı. Bugünün dünyasında finans transaksyonları yani akımları, fiziki üretimin kat be kat üzerine çıktı.

Bu gelişme, fiziki parametreler ile uğraşmak durumunda olan plancı ve mimarları yabancı oldukları bir ortamın içerisinde bıraktı. Mimarlar ve plancılar kendilerini yerçekimini, zemin mukavemet katsayısını, malzemelerin özelliklerini bilmedikleri yeni bir gezegende buldular adeta.

İnşa edilen yapıların sayıca artması ya da büyüklük olarak artmasına rağmen fiziki üretimin finans kapitalin karşısında önem yitirdiği bir döneme adım atıldı.

Öte yandan mimarların geleneksel becerileri, küreselleşen ekonomi içerisinde yapı üretiminin de uymak durumunda olduğu yeni iş organizasyonu içerisinde yetersiz kalmaya başladı. Mimarların yeni sayısal ve sözel beceriler ile donatılması gündeme gelmeye başladı. Nitelikli emeğin her geçen gün

finans kapitalizminin gerek duyduğu yeni beceriler ile donatılması nitelikli emeği bir anlamda eğretileştiren bir faktör oldu.

GAYRİMENKUL ÜRETİMİNİ İLGİLENDİREN İKİ TEMEL FAKTÖR

İki temel faktör bu soruna derinlik, oylum kattı.

Bunlardan **birincisi** fiziki üretimin finans kapital karşısında marjinalleşmesinin yanı sıra gayrimenkulün bizatihi finansa dönüşmesi sonucunu getiren mekanizmaların oluşmasıdır.

Bütün üretim sektörleri için geçerli olan bu durum neden inşaat sektöründe daha önemli idi?

Şimdiye kadar likiditeyi oluşturan unsurlar arasında gayrimenkul özel bir konuma sahip idi. Likid ortamlara intibak etmesinde önemli teknik güçlükler yatmakta idi.

Oysa gerek sibernetikte gerek finans tekniklerinde yaşanan olağanüstü gelişme Gayrimenkul değerlerin "mortgage" ve benzeri teknikler sayesinde direkt likiditesi olan "asset" finans enstrümanlarına dönüşümünü mümkün hale getirdi. Üstelik ikincil piyasa denilen finans enstrümanlarının tedavül ettiği ortamda aynen diğer likiditeler gibi, aynı özellik içerisinde aynı likitlikte. Buna "mortgage" ile ilgili ikincil piyasada oluşan finans değerlerinin olağanüstü bir hacme ulaşmasını da eklememiz gerekir.

Yani milli servet içerisinde sınırlı bir payı bulunan gayrimenkul, söz konusu finans teknikleri sayesinde hem direkt likid finans değerlerine dönüştü hem de finans dünyası içerisinde göreceli olarak önem

kazandı. "Mortgage" e dayalı finans değerleri birçok kapitalist ülkede gayri safi milli hasılaya yakın büyüklüklere ulaştı.

Gayrimenkul deyim yerinde ise finans çevreleri tarafından ışık hızı ile dolaşıma çıkartılabilen menkul bir değer, enstrüman haline geldi.

Gelelim **ikinci** faktöre.

İkinci faktör nitelikli bir emek grubu olan mimar ve plancıların iş organizasyonunda ve toplumsal formasyonda değişmekte olan rolleri ile ilgidir.

Nitelikli emeğin post fordist bir iş organizasyonundaki konumu, rolü hayli çetin bir inceleme konusudur. Üstelik plancılık, mimarlık gibi birçok disiplinin ara kesitinde yer alan ihtisas dalları sorunu daha da karmaşık kılmaktadır.

İrdelemeye; nitelikli emeğin küreselleşme ortamında genel olarak karşı karşıya kaldığı sorunlardan başlayalım. Nitelikli emek diğer emek kategorileri gibi küreselleşmenin getirdiği, deregülasyon, delokalizasyon ve üretim süreçlerinin esnekleşmesi ile ilgili gelişmelerden kendi payına düşeni almaktadır.

Küreselleşme, genel olarak ulus devletin egemenlik alanını daraltmakta, özel olarak da sosyal devlet ve veya refah devleti olarak anılan uygulamalarını güdükleştirmektedir.

Ancak nitelikli emeğin sınırlı da olsa bir kesiminin bizatihi neokapitalizmin uç ve stratejik sektörlerindeki özel ve ikame edilemez üretim alanlarında (bilgi ve teknoloji üretimi) bir nedret konumu ve rantı söz konusudur. Bu durum bir kısım nitelikli emeğin sınıfsal konumunun değişeceğini, sosyal mobilitenin söz konusu nitelikli emek katmanlarında artacağı öngörüsünü ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, bu kesimin "alternatif bir dünya" ile ilgili mücadelede güçler dengesi içerisinde hangi tarafta yer alacağı sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Nitelikli emeğin kısmî ayrıcalıklı konumu, delokalizasyon, deregülasyon, ve üretim süreçlerinin esnekleşmesi sonucunda genel anlamda emeğin eğretileşmesi olgusunun zararlı sonuçlarının yaşamakta olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.

Bu gelişim hem inşaat sektörünün önemini arttırdı hem de inşaat sektörünün nitelikli emeğini oluşturan mimar ve plancıların nicelik ve nitelik olarak özelliklerinde farklılıklar yarattı.

Bir mimar veya plancının geleneksel becerilerinin yanı sıra binanın ekonomik değeri ile ilişkin analizler yürütebilmesi, inşaat ediniminin bir yatırım projesi niteliği alması ile ilgili olarak proje koordinatörlüğü

işlevlerini yürütmesi, gayrimenkul değerlendirme konularında bilgi sahibi olması, proje yönetimi alanlarındaki yeni tekniklere hâkim olması proje koordinasyonu tekniklerini kullanabilmesi ve proje süre ve maliyetlerini asgariye düşürebilmesi, yapı denetimi, malzeme standartları, iş sağlığı ve benzeri alanlarda bilgi ve beceri sahibi olması gündeme geldi.

mimar ve plancının esas olarak karşı karşıya kaldığı süreç "nitelikli emeğin eğretileştirilmesini" konusu derinliğine inilmeden kavranılamaz.

HANGİ PARAMETRELERİN ÜZERİNE GİDEBİLİRİZ: ÖNERİ İNCELEME ALANLARI

İki aks önerilebilir.

Birinci Aks:

Birinci aks nitelikli emeğin giderek sarsılan konumu ile ilgili. Bu noktada "Continuous Professional Formation" (Sürekli Mesleki Gelişimi) olgusu ve mesleğin değişmekte olan yüzü akla gelmekte.

Sürekli Mesleki Gelişim dendiğinde, mesleğin tam ve eksiksiz uygulanmasını amaçlayan ve meslek erbabının hizmetlerinin tüketiciye ulaşmasında "meslek kuruluşunun" bir çeşit kamusal kefalet üstlenmesini içeren uygulamalar bütününden söz açılabilir.

Sürekli Mesleki Gelişim, bir yandan en geniş anlamı ile işgücünün donanımlı hale getirilmesi ve iş organizasyonu içerisinde günün teknolojik koşullarına koşut olarak işlevselliğinin artırılmasını amaçlar. Çalışanın sosyal konumunu güçlendirmeyi hedefler. Bu özelliği çalışanın toplum içerisindeki konumunu güçlendirir. Burada hem nitelikli emeğin statüsünü sağlamlaştırmak hem toplumun refahını hem de aldığı hizmetin kalitesini maksimize ederek yükseltmek amacı söz konusudur.

Ancak Sürekli mesleki eğitimin bir diğer özelliği ise nitelikli emeği bir anlamda eğretileştirir. Ulusal ya da uluslararası meslek kuruluşlarının mesleği günün sosyal, ekonomik, teknolojik gelişmelerine koşut olarak tanımlamaya karşı küreselleşmenin dinamikleri mesleği ve meslek erbabını gitgide ağırlaşan çalışma koşullarına tabi kılar.

GATS uygulamalarının yol açtığı rekabet koşulları, çok uluslu şirketlerin ve küresel sermayenin deregülasyon, delokalizasyon yöntemleri, esnek işgücü organizasyonları emeği ve bu arada nitelikli emeği giderek stabilize etmektedir.

Nitelikli emeğin ve bu arada meslek erbabının eğitim koşulları ağırlaştırılmaktadır. Mesleği uygulama hakkını elde edebilmek giderek zorlaşan koşulların yerine getirilmesine bağlı tutulmaktadır. Diploma aşınmakta yıpranmakta, diploma sahibi olan nitelikli emek de aynı aşınma ve yıpranmadan nasibini

almaktadır.

Ülkemizde son zamanlarda yer alan ve mimarlık alanını da doğrudan etkileyen bazı gelişmelere göz atalım: Şimdiye kadar meslek erbabının yetki alanında olan, bilirkişilik, yapı denetimi, is güvenliği gibi alanlarda farklı örgütlenmeler farklı “meslek odaları” ya da “meslek birlikleri” ortaya çıkmakta bunların yasal dayanakları merkezi sistemin hiyerarşisinden kopartılarak “governance” yönetim ilkesine dayalı hale getirilmektedir.

“Gayrimenkul Değerleme Uzmanlığı” Sermaye Piyasası Kurulu'nun otoritesine tabi kılınmakta, “Değerleme Uzmanları Meslek Odası” adında yalnızca mimarları değil birçok değişik disiplin mensuplarını da içeren yeni bir yapı yetkili kılınmaktadır. Benzer gelişmeler, yapı denetimi, isyeri güvenliği gibi alanlarda da ortaya çıkmaktadır.

Tek tek ve göreceli bir özerklik içerisinde kamusal görev yürüten meslek kuruluşları yerlerini, farklı meslek gruplarının bir potada eritilmesi ile değişik bir dizge içerisinde ve artık küresel sermayenin esnek işgücü örgütlenmesi mantığı içerisinde işlev yürütecek yapılara yerlerini bırakmak üzeredirler.

Sürekli Mesleki Gelişim kavramının günümüzdeki yansımaları böylesine “tehditler” içermektedir. Bu koşullar altında meslek alanını ilgilendiren bu dönüşümler hangi fırsatlar yaratılacak

dengelenebilecektir?

İkinci Aks:

İkinci aks yapıları çevrenin yer aldığı mekanın barındırdığı farklılıklar ile ilgili. Dünyanın yaşadığı kentleşmeyle ilgili sorunlar, dünyanın bir gecekondu gezeni, “planet of slum” haline gelmesi hadisesi var. Bunu kimi çevreler çok bilinçli olarak bir tehdit olarak algılıyorlar, “Gecekondulaşma” metropol odakları tarafından tehdit unsuru olarak tartışılıyor. Adeta bir gecekondu gezeni haline gelen dünyamızda yaşamak zorunda bırakılanlar birer potansiyel suçlu imiş gibi algılanıyorlar. Asimetrik ilişkilerin dünyasında yaşam mücadelesi veren fakirlerin zaman zaman taraf olduğu savaşta direnenleri ya da sadece enformel yollarla hayatlarını idame ettirmeye çalışanları birinci dünyaya karşı bir tehdit olarak algılayanlar var. “Biz metropol olarak bunları nasıl bastırabiliriz?” düşüncesi küreselleşmenin egemenlerinin biricik tasası. Halbuki mimarlar soruna başka türlü bakmalı, “gecekondulaşan metropollerde mimarlar olarak nasıl bir tutum almamız lazım?” sorusunu kendilerine sormalı.

Dolayısı ile meslek kuruluşu, küreselleşme karşıtı harekete, onun oluşturduğu platformlara ne şekilde eklenilebileceği sorusunu kendine sorabilmeli ve ilk aşamada tüketici haklarını en geniş anlamda hangi mekanizmaları harekete geçirecek koruyabileceği konusunda bilinçli ve programlı bir

NEO MANYERİZM: ÇAĞDAŞ ŞİZOFRENİ

Fatih Söyler, Mimar

*sisin içinde, sessizlikte,
bir trenin düdüğü sesi duyuluyordu.
kimse görmüyordu treni.
kimse bilmiyordu trenin nereye gittiğini.
ama her tren düdüğü,
herkese,
uzakları düşündürüyordu.
uzakta neresi varsa,
tren de oraya gidiyordu...*

Kum Yığınının Gizli Tarihi, Fatih Söyler

Bu yazıyı yazdığım sırada küreselleşen dünyanın teknolojik olanaklarından yararlanarak aldığım bir haber, yazımın içeriğini değiştirmeme neden oldu. Doğrusu, sabah yolda yürürken Franz Kafka ile karşılaştım, beni lafa tuttu; öyle ki, öğle yemeğini ısmarlamayı üstlendi, saatlerce konuşabilmek için yaptı bunu ve hem tüm günümün programı altüst oldu, hem de yazım gecikti. Ama tam Kafka'dan kurtulup bilgisayarımın başına dönebildiğimde karşılaştığım haberle yıkıldım. Frank Gehry'nin MIT için yaptığı binaların hataları nedeniyle (ki bunların arasında damın akması da var) kullanıcıların bizar olduğunu, Gehry'nin telefonlara çıkmadığını, hatta elektronik mektuplara yanıt vermekten kaçındığını, çaresiz kalan MIT yöneticilerinin binalarının sorumsuz mimarı hakkında yüklü bir tazminatı da içeren dava açmaya karar verdiklerini öğrenince şaşkınlıktan dilim tutuldu. Sevgili Franz'ın neden bu kadar çenesinin düştüğüne geçerli bir neden bulmakla kalmadım, söylediklerinin (hepsi değilse de) pek çoğuna hak verdim.

Şimdi benden istenen yazıyı okuduğunuzda, bu yazımın neden böyle yazılmış olabileceğini ve aslında okurla paylaşmaya niyetlendiğim

düşüncelerimden vazgeçmemiş olmakla birlikte, neden birdenbire içerik değiştirmeye karar verdiğimi böylece anlayabileceğinizi umuyorum.

Mimarlık mesleğinde dönüşüm konusuna, evinin tüm odalarını uluslararası sermayeye açmış bir ekonominin egemen olduğu bir ülkenin varlıkların, olanakların ve fırsatların aşırı eşitsiz dağıldığı topraklarında hızla büyüyen kentlerin işsizlik, yoksulluk, zorbalık, suç ve ahlaksızlık dolu sokaklarından bakmak gerektiğini düşünüyorum. Eğer konuya buradan bakmazsak, sırça sarayların penceresinden göreceğimiz yalnızca hayal dünyamızdaki parlak yıldızlar olarak kalacak, ayaklarımız yere basmayacaktır. Zaten, aksi halde bile, post modern dünyanın butik mimarisinde, ayaklarımız yere basacak olursa, ıslanacağı anlaşılıyor.

UIA 2005 için tema çalışmaları sürdüğü sıralarda (2001-2002) Bilim Kurulu'na, ana temanın “arayışlar” olmasını önerdiğimde, gerekçesinde şunları yazmıştım: “Habitat II, 70'li yılların sonlarından itibaren küresel düzeyde yaşanmakta olan bir toplumsal-ekonomik dönüşümün, yeni dünya düzeninin, uluslararası ortak kabulünü ilân etmişti. Habitat II'nin resmi söylemi, artık “sosyal devlet” anlayışı ile konut ve kentleşme sorunlarının üstesinden gelinemediğini, artık yeni bir tür devletin kurulacağını açıkça dile getiriyordu. Yeni dünya düzeni, sermayenin küreselleşmesi doğrultusunda, özelleştirmeyi, devletin küçültülmesini öngörüyordu. Eğer devlet, liberal ekonomik sisteme uyum sağlayacaksa, kamu yatırımlarını en aza indirmeli, sağlık, eğitim, konut gibi toplumsal ihtiyaçlara bütçeden ayrılan payı düşürmeliydi. Devletin kaynaklarının bu alanlardan çekilmesiyle oluşacak boşluğu, teşvik edilecek yerleşme ile

birlikte, sivil toplum örgütlerinin doldurması hedefleniyordu. Bireylerin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin yapabilir kılınması, finansman, altyapı, arsa sağlanması ve örgütlenme kolaylıkları ile, toplumun kendi konutunu (..okulunu, sağlık ocağını, hastanesini vb.) kendinin yapması ve kendi kentsel çevresini kendinin yaratması amaçlanıyordu.

Modernizm, eski dünya düzeninin, yani, “sosyal devlet”in mimari üslubuydu. Ama mimarlar yeni dünya düzeninin üslubunu henüz bulamadılar. Bulmaları da zaman alacağına benziyor, çünkü “liberal devlet” bütün kurumlarıyla yerine yerleşemedi bir türlü ve rahatça yerleşebileceği de hâlâ kuşku. Mimarlar, ortak kabullerde bir araya gelemiyor, mimari akımlar, yazlık moda gibi, bir anda tüketiliyor. Mimarlar bir arayış içerisinde, ama çıkış yolu bulamıyorlar. Pragmatik toplumun pragmatik mimarlık dünyasında “eski ustaların” sayısı ve etkileri azalıyor, salonları dolduran mevsimlik “yıldız”ların sayısı ise artıyor.

Kanımcıca, tüm bunlar, gerçek hayatımız, yaşadıklarımız, özellikle “kuzey-güney” çelişkinin, “sosyal devlet” ilkesinden, planlı kalkınmadan, planlı kentleşmeden vazgeçen bir toplumun sancılarının en yoğun yaşandığı bir kentte, özellikle Habitat II'nin gerçekleştiği bir kentte yapılacak olan bir UIA kongresinin şu ana temasının alt başlıkları olabilir: Çağın Değişim Sürecinde Toplum ve Mimarlık: Arayışlar”

Başkalarının sunulan diğer öneriler gibi bu öneri de kabul görmedi. Ama diğerleriyle birlikte bu öneriyi de içeren daha geniş bir çerçeve, “Mimarlıkların Pazaryeri”, UIA 2005'in teması oldu. Bu temanın seçilmesi, “pazar” sözcüğünün hele günümüzdeki kötü çağrışımları nedeniyle adeta “mimarlığı pazara düşüren bir anlayışın ürünü” olarak yargılanmasına

karşın, zamana ve mekana oldukça denk düştü. Gerçekten de, UIA'nın İstanbul Dünya Kongresi, ağırlıklı olarak mevsimlik yıldızların ışıltısıyla doldu ve, eğer bir özeleştirme yapmak gerekirse, halkla bütünleşmesini umduğumuz Kongre, özellikle genç mimarların ve mimarlık öğrencilerinin yıldızlarla aynı fotoğraf karesinde yer alabilmek için birbirlerini ezdikleri çılgın bir podyum şovuna dönüştü. Tema “toplum ve mimarlığı” da, ekolojii de, çarpık kentleşmeyi de içeriyordu kuşkusuz, pazaryerinde her düşünceye yer verildi çünkü. Hatta mimarlığın toplumsal misyonuna ilişkin sayısız bildirinin sunulduğu salonların dışında, avlularda, sokaklarda, meydanlarda “başka bir mimarlık mümkün” sloganlarıyla önceden programlanmış gösteriler de yapıldı. Ama podyumda yerlerini alan yıldızların (ah o şişman kediler...) söylemleri arayış içindeki post-modern yapıtların görkemli bir dışavurumuydu ve İstanbul'a yayılan sayısız sergiyle mimarlığın halktan koşturğunu ilan ediyordu.

Aslında, neo-liberal ekonominin yapı sektöründe yarattığı yeniden yapılanmanın mimarlığı nasıl etkilediği, çağdaş ekonomik terminoloji ile süslenerek pekala açıklanabilir. Neden-sonuç ilişkilerini kurarak, irdeleyerek, inceleyerek, olup bitene bir anlam verebiliriz sanki. UIA'nın, ACE'nin, hatta Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu'nun GATS ve AB direktifleri çerçevesinde geliştirdikleri politikaları da böylece anlamak mümkün olur. Bunu yaparsak, çağdaş iletişim teknolojilerinden yararlanarak mimarlık hizmetinin küresel gezintisinde yeni pazar olanaklarını, kentsel dönüşümü ve kentsel yenilemeyi, yık-yap-satçı müteahhitlerin arsa spekülasyonundan devasa şirketlerin kentsel rant alanlarına nasıl sıçradığımızı, kahraman bakkal süpermarkete karşı nasıl savaş veriyorsa küçük büro ideolojisinin de hala nasıl tutunmaya çalıştığını, butik mimarının arayışının neden toplumsal kabule şayan olmadığını (ya da

elit olmaya mahkum kaldığını), ekolojik duyarlılığı reklam amaçlı kullanan sermaye gruplarının dünyayı nasıl ekolojik-iklimsel-küresel felakete sürüklemekte olduklarını, bankaları, gayrimenkul yatırım ortaklıklarını, sermayenin pazarda yarattığı yeni iş olanaklarından mimarların nasıl pay kapabileceğini öğrenebiliriz ve hatta bu yeni iş olanaklarını SMGM müfredatına da ekleyebiliriz eminim. Ama mimarlığın unutulmuş toplumsal misyonunun yerini neyin dolduracağını kestirmek, herhalde, olanaksız değilse bile, çok güçtür.

Kabul etmek gerekir ki, sis-pus içindeki bir dünyada post-modern “arayış”, yalnızca mimarlıkta değil, resimde, heykelle, müzikte ve yazında da var. Tıpkı manyerist dönemde olduğu gibi. Michelangelo'nun heykellerinde bulduğumuz “arayış”, Kral Lear'da da vardı. Özdemir Nutku, Kral Lear (Shakespeare) çevirisinin önsözünde şöyle yazmış: “Hamlet'te, Machbet'te izlediğimiz manyerist özellikler bu yapıtta da vardır. Evrende dengeli bir düzenin olduğundan kuşku duyan ve insanın iç ile dış dünyası arasında bir uyumsuzluk olduğuna inanan manyeristler gibi, Shakespeare de bu tragedyasında Lear, Gloucester ve diğerleri yoluyla insanın iç ve dış dünyasını sorguya çekmiştir. İnsanın, kendine, başkasına olan sorumluluğunda, doğal ve toplumsal çevresindeki konumunu araştırmıştır. Manyerist'lerin dünyası, huzursuz, dengesiz bir atmosfer içindeki kaçıklar dünyasıdır.

Kral Lear'de bütün ölçüler birbirine karışmıştır. Lear'in dünyası büyük uyumsuzluklar dünyasıdır; o dünyada her şey, daha başlangıcından itibaren düzeltilemeyecek bir kargaşaya doğru yönelir. Yine bu oyunda, manyerist üslupta izlediğimiz çok yönlülük vardır. Bu oyuna ve baş karakterlere değişik yönlerden bakmamız gerekir; çünkü bunların hiçbiri yalnızca tek bir açıdan tam olarak anlaşılabilir. Örneğin, Oswald gibi çıkarlarına düşkün, acımasız bir adamın bağlılık ve görevini sonuna kadar götürme gibi birtakım erdemleri vardır; genelde korkak ve tabansız biridir, ama en zor görevleri de gözünü kırpmadan gerçekleştirmek ister.”

Kafka ile buluşmanın ve MIT yönetiminin “ah biz ne yaptık” çaresizliğiyle ilgili haberi okumamın, yalnızca “neden-sonuç ilişkisi kurarak” mimarlığın dönüşümünü dilim döndüğünce açıklamaya çalışacağım bir yazıyı silip atması, rastlantı değil demek ki. Makyavel'in dediği gibi: Aman boş ver, her şey mubah bu yolda. Kim öle, kim kala!

Frank Gehry, The Ray and Maria Stata Center, Cambridge, Massachusetts

YAŞAMI, SERMAYE VE TEKNOLOJİNİN ÖNÜNE KOYAN BİR DÖNÜŞÜM YENİ AYDINLANMA OLMALI...

Şevki Vanlı, Y.Mimar,

Kurallara hamile önlemlerden kuşku duyarım. Başarı, insan düzeyini yansıtıyorsa, sapmaları önlemek için soruyu ona göre sormakta fayda umarım. Nitekim dönüşüm, eğitimle birlikte ele alınmakta, fakat her zamanki gibi mimarı sorgulayan değil, savunan çeşitli bağımlılıklar ileri sürülerek mazeretler üretilmektedir. Yani eleştirel ortamdan kaçmakta, yoğun uluslararası haberler içinde, kendimizi tanımaya, mimari vasatımızı tartışmaya uzak durmaktayız. Halbuki sorunlar ve sorumluluklar çoğunlukla yerel ve mimar kaynaklıdır.

Bağımlılıkları mimarın lehine dönüştürecek, iyi yetişmiş, işini iyi yapmaya kararlı, kendini eleştirecek kadar güçlü ve entelektüel ortam, sorunların çözümünü de yine entelektüel mücadeleyle yapacaktır.

Mimaride başarı, mimarın seçimi ve gelişmişliği ölçüsündedir. Ona ne verirsiniz verin, yapacağını sınırı çok fazla değişmez. Yetki, çeşitli derslerden alınan puanlarla diplomaya ulaşmak yerine bir bütün olarak mimarlığın tarihsel, uluslararası kabul görmüş ve tartışılmış evrensel öğeleriyle gerçekleşeydi, Kurultay ve kurallar sanırım, farklı ve anlamlı olurdu.

Yaprak Kitabevinin 1977 "Proje ve Uygulama" yayınına tanıtma yazımda, yapı üretim teknolojisi ve ekonomik eylemlerdeki değişimlere işaret ederek, bunun, ölçütlere ve tasarıma yapmakta olduğu etkilerin mimari kavramlara yansıtılacağını anlatmaya çalışmıştım. Uygulamanın eğitici piramitleri, yapının disiplinlerinin tasarımın birleştiriciliğinde toplanması gibi gelişmeler, başarı olasılığını arttıracak, toplumun

davranışını da yönlendirecektir. Dönüşümün nasıl yönlendirileceği Türkiye'nin gündemindedir.

Yaşamın, sermaye ve teknoloji tarafından teslim alınmasıyla, zihinsel ve duygusal insan değerlerinin yok edilmesi ile kurallarla değil, kuramlarla mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yok edilen değerlerin yerine genelde ve mimaride geleceğe dönük çağdaşlarının konması gerekmektedir. Mimarlığın toplumsal katılımı bir süreç olması, birçok gündelik ilişkilerden çok, bu açıdan önem kazanır. Kopukluklar, mimarlığın yalnızca görsel ve yararlılık öğeleriyle sürdürülmek istenmesindedir. Kültürel bir mutabakat/anlaşma olmadan, insanlara görsel isteklerimizi tepeden inme kabul ettirmeyi istemek, sorunlu ve buluşmayı engelleyicidir. Bu çıkmazı kendi aramızda bile çözmüş değiliz.

İlk bakışta, hem savaşım hem buluşma çelişki gibi görünüyor da, mücadele kendi ortamımızda, inandırıcılık, buluşma toplumla olacaktır. Avrupa'da neoklasisizmin, döneminin aydınlanması tarafından uzun bir savaşım ile yenilmesi ilginçtir. Günümüzün sermaye egemenliğine, ahlak, erdem ve fazileti içeren entelektüel yönlendirici düşüncelerle karşı çıkmalıyız.

Türkiye mimarlık politikasına doğru yapılan açıklamaları saygıyla karşılarım. Fakat 80 yıldır mimarların bu kültürel sorumluluğa gerekli tepkiyi göstermemiş olmalarını ve şimdi dış yönlendirmelerle çalışmalar yapılmasını yadırgarım.

İhlamurdere'de yaşamı felç etmeye aday "yükselelen değerlerimiz"
Fotoğraf: Sami Yılmaztürk

Örneğin, kamusal mimarlık sorumluluğunun bizim bu kurumlardaki uzantılarımız meslektaşlardan sorulmamasına şaşıyorum. Bu davranış bizimle yaşayan düşüncelerin eksikliğini göstermektedir. Bu kuramsal, esnek ve sürekli gelişmeleri izleyen düşüncelerin kendi kendini yenileyen yapısı karşısında, kanun veya yönetmelikler en geç zamanla tutucu olurlar. Entelektüel yaklaşımın doğal, gerçek ve çok boyutlu, esnek sürecine karşı mevzuat yapay ve yaptırımcı bir nitelik taşımaktadır. Mevzuat zorbalığına teslim olunması, ilgilileri sorumluluktan kurtarır. Bu kurallar insan niteliğine bir şey katmadığı gibi, çok kere gülünç, yetersiz, zararlı bile olurlar. Buna verilecek örnekler inanılmayacak kadar çoktur.

Sanıyorum, sorunların pek çoğu öncelikle mesleki öğretimden, yetersiz ve yanlış eğitimdendir. Birçok kurum, programlar ve öğretim üyeleriyle saygı değer bir düzeye sahiptirler. Sanıyorum, eldeki öğrencinin yapabildiğine razı olan bir gelenek eğitime yerleşmiştir. Belki de bu yaklaşım çok insancıl, herkesi mutlu etmek isteyen bir seçimdir. Meslek Odalarının Yönetim Kurulları'nın seçimle işbaşına gelmesi, her oy sahibi ile iyi geçinmek önceliğini gündeme getirir. Yayınların da bu yaklaşımlara uzak kaldığı söylenemez.

Bir zamanlar, mimarların başarısızlığına ilgi alanlarının çokluğu neden gösterilirdi. Bunun için eğitimin, şehircilik, iç mimari, peyzaj, gibi alanlara bölünmesi yoluna gidildi. Bu parçalanmayla birlikte uzmanlıklar ve buna göre eğitim kurumları oluşturuldu. Bunun için yabancı örnekler bulunabilir. Uzmanlıklara statü de katarak, hepsinin yapı tasarımında buluşması gerektiğini ve bunların mimariden koparılmasının her bir eğitimi zayıflattığını düşünürüm. Örneğin, "şehirci" unvanlı uzmanların, dev, kapsamlı bir sorunu nasıl

yüklenebileceklerini, ekip çalışmasında nasıl bir yer alacaklarını, diğer uzmanlıklarla nasıl buluşacaklarını, onlar olmaz ise bireysel nasıl bir üretim yapacaklarını anlayamıyorum. Aslında, yapıyla ilgili her eğitim bütünden koparılmış parçalardır. Hepsinin ortak konusu şehrin tasarlanması ise, merkezinde mimari vardır. Demek ki temel eğitim mimari lisansı üzerine eğilimleri konusunda ilgilerine göre, statik dahil, uzmanlaşmaları bunu sağlayacaktır.

Staj uzmanlık eğitimiyle birlikte yapılabilir. Uzmanlık yaklaşımı seçildiği zaman, gelişmeleri değerlendirmek, çalışmada bütünlük ve kimlik sağlamak mümkün olacaktır.

Bir zamanlar mimarın kontrolünde olan teknoloji, pazarla birlikte, şimdi mimarı yönlendirmektedir. Hazır kalıp, beton giydirme cephe, merdivenler, korkuluklar, mutfak ve banyolar, şömine ve kapılar vb., uluslararası haberleşme olanaklarıyla hazır görüntüler ve istekler karşısında mimarın entelektüel direnişi, üreticiliği önem kazanmaktadır. Değişimin sürecinde sayısal olmayan yeni bir entelektüel değer ve inançlara gereksinim olduğuna eminim. Eksikimiz, ders programları, işverenle mimar arasındaki ilişkiler değil, mimariye yaklaşımın gözden geçirilmesidir.

Bu süreci eleştirel bir ortamda yürütmeli, herkes, her yaptığının hesabını vermelidir. Seçmek için gerekli kuramları, yine aynı ortam geliştirecektir. Diploma değil, mimarlık/başarı korunmalı, değişim bir olay değil, bir süreç olmalıdır.

Çağımızın pazarlama ekonomisinin her türlü ahlak öğelerini, erdem ve fazileti, tarihi ve kültürel birikimini yıpratıcı saldırganlığıyla savaşmak, insanların yaşamına anlam kazandıracaktır.

MİMARLIK VERSUS EĞİTİM

Aktan Acar, Araş., Gör., G.Ü., Mühendislik Mimarlık Fakültesi

Mimarlık için, kağıt üzerine ölçekli çizim yapmanın icadından daha büyük bir kırılma olmuş mudur?

Bilgi alanının genişlemesi, teknolojinin atımları, değişen ekonomik-politik bağlam ve toplumsal dönüşüm meslekte bir metamorfoza neden olmuyor. En fazla dünyanın dönmesine paralel bir evrim söz konusu.

Bu evrimin dinamikleri, teknolojik ve biçimsel karşılıkları, mekandan türetilenler - mekan üstünde tüketilebilecek bilgiyi nasıl ve ne yönde değiştirdiği, bilim ve felsefede beliren veya gerçekleşen her devrimle birlikte defalarca tartışıldı. Tartışılmaya devam edilecek.

Bu değişim – dönüşümün eğitimle olan ilişkisi üzerine söylenenlerin en akılda kalanları ise çoğunlukla eğitimin değişime nasıl cevap vermesi gerektiği üzerine olanlar. Coşkuyla değiştirilen söylemler, yenilenen okuma listeleri ve teknolojik olanaklar, yeni yazılımlar, tasarıma yeni yaklaşımların olanaklar ve teknik yeterlilikler elverdiğince tercümesi - ithali, deneysel atölye çalışmaları ve gündemle biçimlenen “tematik egzersizler” bu cevapların genel çizgisini ortaya koymak için yeterli.

Mimarlık eğitiminin, sosyal, kültürel-ekonomik-politik bağlama bağlı olarak değişen öğrenci

profilinin, düşen orta öğretim kalitesinin, hiç de adil – seçici olmayan seçme sınavının yarattığı sorunlara da aynı tepkileri verdiğinin farkında mıyız? Bütün bu sorunların kökeninde değişen / küreselleşen bir düzenin gizli elinin varlığı üzerine kapsamlı analizler yapıldı. Bu düzene karşı küresel ölçekte yapılan mücadelenin biçimleri de, bu dosyada ve başka ortamlarda, ortaya kondu.

Küresel değişimle birlikte ortaya çıkan, ancak rüştünü ispat edip başlı başına bir problem alanı haline gelen mimarlık öğrencisi ile mimar - eğitimci arasındaki ilişkinin biçimi ise sıklıkla gözden kaçan bir konu oldu. Burada öğrenci kelimesi üzerindeki vurgu, kurumsal bir eğitim programında, sistematik, amaçları, yöntemleri, araçları, hedeflenmiş çıktıları ve kazanımları olan bir süreç tabii bireylerden bahsedildiğini hatırlatmak için yapıldı.

Mimar adayı ile mimar-egitimci arasındaki ilişkinin, bundan sonra entelektüel bağ olarak anılacak, ne olduğu ve nasıl dönüştüğü anlaşılmadan, mimarlık eğitimindeki değişimin tanımını yapmak mümkün değil. Ama önce bu konudaki görüşümü ifade etmek istiyorum: Mimar-adayı (öğrenci) ile mimar-egitimci (akademisyen) arasındaki entelektüel bağ kopmuştur. Mimarlığın, bir meslek olarak hizmet verme becerisini kazanmasından bu yana meydana gelecek olan en büyük kırılma, ancak ve ancak bu kopuşun kabulü ile yaşanabilir.

BRANCABKA Atölyesi - 2 ODTÜ-Ankara
"BRugge-Ankara-CAnterbury-BIalstock-KAiserslautern"

Mimar olmak isteyen gençlerin, mimarlık payesinin verildiği okullara girebilmek için mimar-sanatçıların / ustaların atölyelerinde çıraklık ederek piştiği, mimarlığın "düzen" ve "güzellik" sorunu olduğu, bilinen dünyaya ait tüm bilginin bir insan tarafından öğrenilebildiği dönemler geride kaldı. O çağlarda felsefe ve resim sanatının şekillendirdiği biçim ve renk teorileri iletişimin ana konusu, eğitim ise yapı ve sanatın kendini aktarmak için faydalandığı bir araçtı. Mimar-usta ile karşı karşıya gelmenin koşulu adayın kendi motivasyonu, becerileri, entelektüel altyapısı ve deneyimiydi. O dönemin mimar adaylarının nasıl bir bilişsel-psikolojik-duygusal profile sahip oldukları bilemeyiz. Ama onların öğrenci olmadıkları, deneyimlediklerinin ise bugün bilinen anlamıyla üniversite eğitimi olmadığı kesin.

Bugün mimarlık bölümlerinin nüfusunu öğrenciler –mimar adayı olan çıraktan farklı olarak- oluşturmaktadır. Üniversite öğrencisi, geleceğinin garantisi olacak bir meslek için gerekli donanımı ve onu icra edebilmenin koşulu olan diplomayı hedeflemektedir. İlk ve orta eğitim kademelerinde aldığı eğitim onu toplumsal-ekonomik yapının bir parçası olarak biçimlendirmektedir. Bu biçimlendirme sürecinin elverdiği oranda bilişsel-duygusal-sosyal bir gelişim sağlayabilmektedir. Ne bu kademelerde, ne de üniversite düzeyinde ona

kendi varlığı ve kimliği üzerine bilinç geliştirmesinde yardımcı olacak psikolojik hizmetler verilmemektedir. Bu öğrencinin eksikliği veya hatası değildir. Tamamlanması gereken bir sürecin varlığını duyuran işaretlerdir. Öğrencinin bilişsel, ve buna bağlı olarak entelektüel gelişimi yukarıda bahsedilen entelektüel bağın üç bileşeninden birinin oluşturmaktadır. Bu bileşenin yıpranmasının nedenlerini eğitim sisteminde, sistemin ideolojik kökenlerinde ve daha birçok yerde arayabiliriz.

Bağın diğer bir bileşeni ise mimarlık eğitiminin felsefi ve psikolojik yapısı olarak tanımlanabilir. Bu yapıyı temellendirmekten, çoğunlukla, gurur duyduğumuz Bauhaus'un Temel Tasarım Eğitimi ise bağın kopma sürecinin ateşleyicisidir. Temel Tasarım'ın, biçim-renk-mekan kuramlarını didaktik malzemeler haline getirmesi ile sanatın aracı olarak eğitimin yerini eğitimin konusu olarak sanat almıştır.¹

Bu mutasyon, kaçınılmaz olarak, üçüncü ve son bileşeni de, mimar-eğitimci, tersine çeviremez biçimde dönüştürmüştür. Mimar-eğitimci, mimarlık eğitiminin kendisinin bir sonucudur. Bu anlamda ilk iki bileşenin reaksiyonu ile biçimlenir. Bu kimliğin nasıl oluştuğu mimarlık eğitiminin en az tartışılan konularında biridir. Bu meseleyi Bülten

34'te "Mimarlık Eğitimi Yapan Nedir?" sorusu ile gündeme getirmeye çalışmıştık. Ancak bir tartışma ortamı yaratamadık.

Bu üç bileşenin değişimleri ile birlikte mimarlık eğitimi büyük bir krize girdi. Mimarlık eğitimi, kendini üzerine inşa ettiği entelektüel bilgi alanını, meşruiyetinin kaynağı olan söylemlere çevirdi. Bu süreç, ne yazık ki giderek hastalıklı bir hal almaya başladı. Mimarlık eğitimi kendi bilgi alanına ve öğrencisine, doğal olarak yetiştirdiği eğitimcilere, yabancılaştıkça mimarlık ve tasarıma dair ne varsa bu söylemler içinde kutsallaştırıldı. Çırağın yerini alan öğrencinin istekleri, hedefleri, güdülere, alt yapısı ve sonuç olarak performansı farklıydı. Sorunları da farklı olacaktı. Ancak Mimarlık eğitimi, henüz, öğrencileri olan örgün eğitim sistemi haline geldiğini kabullenmeye hazır değildi. Çoğunlukla kabullenmeyi reddettiği bile söylenebilir. Öğrenci ve eğitimi reddettikçe artan sorunları çözmek için daha çok mimarlık-felsefe-sanat-tasarım yoluna gidildi. Ancak bağ çoktan kopmuş, bu kanallar / alanlar yoluyla öğrencilerle iletişim kurmanın imkanı ortadan kalkmıştı.

Giderek büyüyen krizi çözmek için gösterilen çabaların hemen hepsinin ortak yanı, öğrencilerin bilişsel (soyut – çok boyutlu vs. düşünmebilme) becerilerinin yetersizliğine, tüketim toplumunun yarattığı duyarsız – okumayan – vs. gençliğe, bu gençliği bilinçli-bilinçli yaratan eğitim sistemine karşı yapılan suçlamalardır. İkinci adım ise eğitimin süresini uzatmak yönünde atılır. Araya staj eklenir. Eğitimi tamamlayabilmek için sınavlar önerilir. Tekrar bir staj – yine bir sınav... Ve bütün bu sancuları hayat boyu sürdürme garantisi için Sürekli Mesleki Gelişim programları oluşturulur.² Bu arada mimarlık eğitimi verebilenin koşullarının da mimar olabilmek ile aynı yeterliliklere bağlı kalıyor olması da aklımızda soru işareti bırakan bir konu olarak kenarda duruyor. Mimarlık eğitiminin şu anda yaşadığı krize, bu farkı görmezlikten gelen anlayışın katkısını da unutmamak gerekiyor.

Mimarlık eğitimi, kurumsal bir eğitim olduğunu inkar ediyor. Mimar olma sürecinin entelektüel yapısı parçalandıktan, adaylar öğrenci, konu mimarlık, sonuç diploma haline geldikten sonra bunu hala inkar ediyor olmak nevroitik bir duruma işaret ediyor olabilir. Bu sorunu gidermek için mimarlık, mimarlık eğitimi ile yüzleşmelidir.

Bu yüzleşme iki türlü olabilir:

Mimarlık eğitimi, genel içinden ÖSYM ve benzeri sınavlarla seçilen öğrencilere akademik bir program yoluyla mesleki bilgi ve beceriler kazandıran "örgün eğitim" olduğunu kabul eder. Bu kabulle birlikte "eğitim" kapsamına giren bütün (eğitsel, psikolojik, vs.) hizmetleri sunma garantisini de vermiş olur. Mimarlık diplomasının yanı sıra mimarlık eğitimi verebilmek için gerek ve yeter şartları da bu koşullar altında düzenler. Halihazırda uyguladığı not, baraj,

sınav, devam-devamsızlık sistemini, eğitim ve öğrenme bağlamında geliştirilen modellere uygun olarak düzenler. Buradan doğan haklarını öğrenciler üzerinde uygular, öğrenciler de sistematik bir eğitimin gereklerini yerine getime yükümlülüğü altına girer.

Veya, mimarlık okulları, mimarlığın bir sanat olarak akademik programlar yoluyla öğretilmeyeceğini, yaratıcılık ve tasarımın onları besleyecek entelektüel ortamlarda başka süreçler yoluyla ortaya çıkabileceğini, bu ortamların ve bu ortamlara dahil olabilecek yaratıcı bireylerin seçilimini sağlayacak destek ve hizmetlerin gerekliliğini, bu yolda örgün eğitimden bağımsız ancak koordineli yeni bir anlayışın zorunluluğunu kabul ederler.

Her durumda krizi yaratan çelişki – dengesizlik ortadan kalkar. Hangi sonucun mimarlık için daha hayırlı olacağını kestirmek güç. Ortalama düzeyde yaratıcılığa sahip her bireyin öğrenip uygulayabileceği tasarım ilkelerinin ve mesleki bilginin, akılcı bir program ve süre içinde aktarımı yapı üretimine genel anlamda bir standart getirecektir. Bu ortamda aradan yeteneğiyle sıyrılmayı veya kendini daha yüksek bir bedelden pazarlamayı başaranların konferanslarında kapı önünde yığılmalar olması ise bu tercihin kaçınılmaz yan etkisidir.

Diğer yol mimarlığın, mimarlık okullarının küllerinden yeniden doğması için bir fırsat olabilir.

Mimarlık eğitimi, bu cesareti gösterebilir mi? Kendi krizini ve açmazlarını varlık nedeni ve meşruiyeti haline getirebilmesinin aracı olan söylemlerini yerle bir edebilir mi?

¹ Bauhaus'ta mimarlık eğitiminin verildiği yıllarda Temel Tasarım Eğitiminin nasıl bir içeriği ve kurgusunun olduğu, bugün hala etkisini sürdürmekte olan görsel algı ilkelerinden beslenen versiyonun ne zaman ve nasıl geliştirildiği eleştirel bir bakışla, bugünü anlamak ve tartışabilmek için yeniden okunmalıdır.

² Bu programların arkasında yatan iyi niyet bir yana, neden sadece mesleki pratik içindekilerin bu eğitime ihtiyaç duydukları düşünülüyor? Akademisyenlerin, doğaları gereği sürekli bir yenilenme içinde olduklarına mı inanılıyor. Yoksa Meslek Odası sadece bürosu olanlara gücü yettiği için mi "not/kredi korkusu" salıyor mimarların yüreğine. Dahası "Mimarlıkta Mekan Biçim Düzen Oluşturma Teknikleri" (Srekli Mesleki Gelişim Eğitim Rehberi, İstanbul: Mimarlar Odası SMGM Yayınları, s.41) gibi dersler vermeyi öneren akademisyenler bu konuların atlandığını mı düşünüyorlar? O zaman kendi bindikleri dalı kesmiş olmuyorlar mı?